

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

**MADDE BAĞIMLISI BİREYLERİN BAĞIMLILIK
SÜREÇLERİNDE AİLENİN ETKİSİ**

Oğuzhan BOZKURT

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2015

MADDE BAĞIMLISI BİREYLERİN BAĞIMLILIK SÜREÇLERİNDE AİLENİN ETKİSİ

Oğuzhan BOZKURT

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Ankara, 2015

KABUL VE ONAY

Oğuzhan BOZKURT tarafından hazırlanan “Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi” başlıklı bu çalışma 18 Haziran 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Serdar SAĞLAM (Başkan)

Doç. Dr. Tuğça POYRAZ TACOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Cahit GELEKÇİ

Yrd. Doç. Dr. Nilüfer ÖZCAN DEMİR

Yrd. Doç. Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

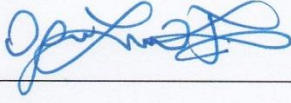
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

18.06.2015

Oğuzhan BOZKURT

TEŞEKKÜR

Yüksek lisansa kabul aşamasından başlayarak, ders dönemim boyunca engin bilgilerinden istifade ettiğim, çalışma konumun belirlenmesinden, çalışmamın sonlanmasına kadar her türlü desteğini esirgemeyerek her zaman yanımda olan, çok değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Sayın Tuğça Poyraz TACOĞLU'na en derin şükranlarımla teşekkür ederim.

Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde ders aldığım, alanlarında çok değerli bilgi birikimiyle öğrencilerini yetiştiren Prof. Dr. Aylin Görgün BARAN'a, Prof. Dr. Tülin Günşen İÇLİ'ye, Prof. Dr. Nevin Güngör ERGAN'a, Prof. Dr. Esra BURCU'ya, ayrıca ondan aldığım her derste beni ciddi anlamda zorlayarak, bana sosyolojik muhayyile kazandıran Doç. Dr. Abdulkerim SÖNMEZ'e, tez yazımı döneminde çok yardımları dokunan Yrd. Doç. Dr. Halim ÇAVUŞOĞLU'na ayrıca her gördüğümde tebessüm ile karşılandığım, samimi ve içten davranışlarıyla her daim hatırlayacağım Yrd. Doç. Dr. Sayın Nilüfer Özcan DEMİR'e çok değerli bu hocalarımla yanımda ders almadığım/alamadığım diğer saygın hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Tezimin yazımı kısmında, bana her türlü kolaylığı sağlayan, üzerine bastığım topraktan dahi gurur duyduğum Kara Harp Okulu'nda çalışan üstlerime amirlerime ve tüm personele, fikirlerinden sürekli olarak faydalandığım, Zafer UZUN'a, Sezgin ERDEM'e ve Kadir GÜÇ'e, bu dönemde aksattığım faaliyetlerde benim yerime daha çok çalışmak zorunda kalan Akademik Gelişim Şube Personeline, veri toplama aşamasında yardımlarını esirgemeyen ismini saymadığım bütün dostlarıma, ayrıca teşekkür etmeyi unuttuğum kişilerden özür dileyerek en içten teşekkürlerimi ve şükranlarımla sunarım.

Son olarak, hayatta en büyük destekçim ve hazinem olan, her türlü duygu durumumu bilen/hisseden ve her daim yanımdan ayrılmayan ve ayrılmasını da hiç istemediğim, canım eşim Pakize BOZKURT'a, bana çok büyük mutluluklar yaşatan ve babalık duygusunu kalbimin en derinlerinde hissettiren oğlum Hakan BOZKURT'a ve henüz isim vermediğimiz kalbi yeni atmaya başlayan ikinci oğluma ve desteklerini her zaman arkamda hissettiğim annem, babam ve kardeşlerime canı gönülden teşekkür ederim.

ÖZET

BOZKURT, Oğuzhan. *Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Bu çalışmada, bireyi madde bağımlılığına götüren süreçte, aile içerisindeki sağlıksız ilişkilerin, yaşantıların ve sorunların, madde bağımlılığı üzerinde ne tür etkilere sahip olduğunun bulunması amaçlanmıştır. Çalışmada sosyolojik suç teorileri incelenerek, sosyal öğrenme, sosyal kontrol ve etiketleme teorileri temel alınmıştır.

Araştırmanın konusu, madde bağımlılığına giden süreçte, ailede karşılaşılan durumların ve etkilerinin neler olabileceğidir. Bu bağlamda, ailelerle ilgili olarak; sosyo-demografik özellikleri, sorunları, ailenin yapısı ve çocuğa kötü muamele sergilenmesi, ebeveynlerin problemleri davranışlarda bulunması ve madde kullanma alışkanlıkları, ailede şiddete maruz kalma ve madde kullanımı ile ailede suça maruz kalma ya da suça tanıklık etmeye odaklanılmıştır. En genel anlamıyla ailede, sapma ve suç unsuru içeren davranışlar ile madde kullanımına maruz kalmanın veya tanıklık etmenin, bireyin madde bağımlılığı üzerinde ne gibi etkilerinin olabileceği sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda, madde bağımlısı olan 20-29 yaş grubunda, 225 kişinin katılımıyla anket ve ölçek uygulaması yapılmıştır. Sonuçlar, aile temelinde, madde bağımlılığını ortaya çıkaran olumsuz koşulların neler olabileceğine, bireylerin hangi süreçlerden zarar görerek madde bağımlılığına sürüklendiklerine ve madde kullanan kişilerin ailelerine derinlemesine bir bakış açısı getirmek üzere yorumlanmıştır. Araştırmanın, genelde suç sosyolojisi, özelde madde bağımlılığı alan yazına katkıda bulunduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler

Suç Teorileri, Sosyalizasyon, Madde Bağımlılığı

ABSTRACT

BOZKURT, Oğuzhan. *The Effect of Family on Drug Addicts during the Process of Addiction* Master's Thesis, Ankara, 2015

In this study the purpose is to find out what kind of effects the unhealthy familial relationships as well as life styles and various problems have on drug addiction. In this research, sociological crime theories were studied and social learning, social control and labeling theories were used.

The topic of this research is the type of familial factors and situations that might be valid in the process of drug addiction. In this context, what is focused about families are socio-demographic properties, problems, structure of the family, child abuse, problematic behaviors of parents, drug use habits, exposure to violence or crime in the family and witnessing a crime. In the broad sense, exposure to the drug use in the family or witnessing behaviors containing perversion or crime elements can have different effects on the drug addiction of a person. To find out these effects, a survey and measuring scale were applied to 225 people, the ages of whom change between 20 and 29. The results were interpreted in order to present an in-depth perception to the negative conditions that result in drug use, why people are dragged to use drugs and the families of these drug users. It can be said that this research contributes to crime sociology in general and drug use literature in particular.

Key Words:

Crime Theories, Socialization, Drug Addiction

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	5
1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ	5
1.1.1 Araştırmanın Konusu	5
1.1.2 Araştırmanın Amacı	5
1.1.3 Araştırmanın Önemi.....	6
1.2 ARAŞTIRMANIN METODU	8
1.2.1 Araştırma Modeli	8
1.2.2 Evren ve Örneklem	9
1.2.3 Veri Toplama Teknikleri	10
1.3 ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ VE OPERASYONEL TANIMLAR ..	13
1.3.1 Bağımsız Değişken	14
1.3.2 Bağımlı Değişken.....	14
1.3.3 Uyuşturucu Madde.....	14
1.3.4 Uyuşturucu Madde Kullanımı	14
1.3.5 Uyuşturucu Madde Bağımlılığı	14
1.4 HİPOTEZLER	15
1.5 VERİ ANALİZ TEKNİĞİ	17
1.6 ARAŞTIRMA SÜRECİ	18
1.7 ARAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	19

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	21
2.1. İLGİLİ LİTERATÜR VE KULLANILAN KAVRAMLAR	21
2.2 UYUŞTURUCU MADDE NEDİR?	22
2.3 UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMININ KISA TARİHÇESİ.....	23
2.3.1 Eski Zamanlardan Günümüze Uyuşturucu Madde Kullanımı.....	23
2.3.2 Türkiye’de Uyuşturucu Maddenin Tarihi.....	25
2.4 UYUŞTURUCU MADDELERİN SINIFLANDIRILMASI.....	27
2.4.1 Doğal Uyuşturucular	28
2.4.2 Çok Kullanılan Sentetik Uyuşturucular	34
2.5 SUÇ KAVRAMI.....	36
2.6 SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ.....	38
2.7 SUÇ TEORİLERİNDE TEMEL ALINAN KURAMSAL ÇERÇEVE	43
3. BÖLÜM: SOSYALİZASYON SÜRECİ	48
3.1 TAM KURUM VE YENİDEN SOSYALLEŞME	50
3.2 SOSYALİZASYONUN ÖZELLİKLERİ	51
3.2.1 İlk Sosyalleşme	54
3.3 SOSYALİZASYON SÜRECİNDE MADDE KULLANIMI	58
3.4 SOSYALİZASYON SÜRECİNDE MADDE BAĞIMLILIĞININ NEDENLERİ.....	60
3.5 SUÇA YÖNELMEDE SOSYALİZASYONUN ETKİSİ.....	62
3.5.1 Evlilik Dışı Çocuklar.....	64
3.5.2 Dağılmış Aileler	64
3.5.3 Ailenin Ekonomik Durumu	68
3.5.4 Ailedeki Birey Sayısı	70
3.5.5 Ailede Suçlu Kişilerin Varlığı	72
3.6 MADDE BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	73
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	79
4.1. BETİMSEL ANALİZLER	79
4.1.1. Örneklemin Genel Özellikleri.....	79
4.2. HİPOTEZ TESTLERİ	106

5. BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	135
KAYNAKÇA.....	146
EKLER.....	157
Ek 1: Anket Formu	157
Ek 2: Aile Değerlendirme Ölçeği.....	161
Ek 3: Etik Kurul İzin Muafiyeti Formu.....	164
Ek 4: Orjinallik Raporu	165

KISALTMALAR DİZİNİ

TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
UNFPA	: Dünya Nüfusunun Durumu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
KOMDB	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
İEM	: İzmir Emniyet Müdürlüğü
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
MDMA	: Metilen-Dioksi-Meto-Amfetamin
LSD	: Lysergic Acid Diethylamide
KOM	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele
SAMAY	: Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı Yaygınlığı
MMS	: Merkezi Sinir Sistemi
HCL	: Hidroklorik Asit

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Örneklemin Yaş Dağılımı

Tablo 2. Örneklemin Eğitim Durumu

Tablo 3. Anne-Baba Eğitim Durumu

Tablo 4. Anne-Baba Sağ/Vefat Durumu

Tablo 5. Anne-Baba Özlük/Üveylik Durumu

Tablo 6. Anne-Baba Çalışma Durumu

Tablo 7. Ebeveynlerin Durumu

Tablo 8. Ailenin Gelir Düzeyi

Tablo 9. Kardeş Sayısı

Tablo 10. Yaşanılan Bölge

Tablo 11. Yaşanılan Şehir

Tablo 12. Yaşanılan Mahallenin Gelir Düzeyi

Tablo 13. Birlikte Yaşanılan Kişiler

Tablo 14. Ailede Kardeşler Arası Ayrımcılık

Tablo 15. Ailede Bireye Verilen Değer

Tablo 16. Aile Üyelerinin Kızdıklarında Tepkileri

Tablo 17. Babanın Anneye Şiddeti

Tablo 18. Ailede Madde Kullanımı

Tablo 19. Ailede Suç İşleme Durumu

Tablo 20. Ailede Suçun Türü

Tablo 21. Arkadaşlar Arasında Madde Kullanımı

Tablo 22. Arkadaşlarda Suç İşleme Durumu

Tablo 23. Arkadaşlarda Suçun Türü

Tablo 24. Madde Kullanma Pişmanlığı

Tablo 25. Kullanılan Uyuşturucu Madde Çeşitleri

Tablo 26. Uyuşturucu Madde Kullanımı Tercih Nedeni

Tablo 27. Uyuşturucu Maddeye Neden Başladığı

Tablo 28. Madde Kullanma Sıklığı

Tablo 29. Uyuşturucu Maddeye Başlama Yaşı

Tablo 30. ADÖ'nün Alt Boyutlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Tablo 31. ADÖ'nün Güvenirlik Analizi

Tablo 32. ADÖ'nün Alt Boyutlarının Korelasyon Tablosu

Tablo 33. Ailede Madde Kullanımı ile ADÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 34. Ailede Fiziksel Şiddet Uygulanmasına Göre ADÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 35. Ailede Suç İşleme Durumuna Göre ADÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 36. Ailenin Değer Vermesi Düşüncesine Göre ADÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 37. Ailede Ayrımcılık Düşüncesine Göre ADÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tablo 38. Ailede Suçun Türü ile Ailede Madde Kullanımı Arasındaki İlişkinin Çapraz Dağılımı

Tablo 39. Ailenin Gelir Düzeyi ile Ailede Madde Kullanımı Arasındaki İlişki

Tablo 40. Yaşanılan Bölge ile Ailede Madde Kullanımı Arasındaki İlişki

Tablo 41. Araştırmaya Katılan Kişilerin Eğitim Durumu ile Babalarının Eğitim Durumu Arasındaki İlişki

Tablo 42. Madde Kullanma Yaşı ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişki

Tablo 43. Babaların Eğitim Durumu ile Ailenin Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Tablo 44. Babanın Eğitim Durumu ile Ailede Suç İşleme Durumu Arasındaki İlişki

Tablo 45. Ailede Kardeş Sayısı ile Ailede Suç İşleme Durumu Arasındaki İlişki

Tablo 46. Ailede Kardeş Sayısı ile Ailenin Kızdıklarında Verdikleri Tepkiler Arasındaki İlişki

Tablo 47. Ailede Kardeş Sayısı ile Madde Kullanma Yaşı Arasındaki İlişki

Tablo 48. Madde Kullanma Yaşı ile Madde Kullanma Sıklığı Arasındaki İlişki

Tablo 49. Ailede Madde Kullanımı ile Ailede Şiddet Arasındaki İlişki

Tablo 50. Madde Kullanma Yaşı ile Ailenin Kızdıklarında Verdikleri Tepkiler Arasındaki İlişki

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Araştırma Modeli

Şekil 2. Örneklemin Seçildiği Şehirlerin Dağılımı

GİRİŞ

Son yıllarda ülkemizde, çok sık gündeme gelen madde bağımlılığı, tarihçesi itibariyle, uzmanlarca “binlerce yıl, insanlık tarihi denli eski” sözcükleriyle tanımlanmaktadır.

Uyuşturucu maddelerin kullanılmaya başlanması, çağlar öncesine kadar gitmekte ve günümüze doğru gelindiğinde farklı amaçlar için kullanıldığı görülmektedir. İlk çağlarda, kutsal tören ve ayinlerde kullanılan bu maddeler, bazı dönemlerde yasaklanmıştır. Bilimsel ve teknik gelişmelerle, tedavi amaçlı kullanılmaya başlanan uyuşturucu maddeler, insan vücuduna bağımlılık yapıcı ve olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, yasadışı olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Bireyin, uyuşturucu madde bağımlılığına giden süreci, maddeyi ilk kez vücuduna alması ile başlamaktadır. Bu karmaşık gibi görünen süreç aslında, maddeyle ilk tanışma ile basit bir hale gelmektedir. Birey daha sonra maddenin kendisinde oluşturduğu o ilk etkiyi isteyecek ve sürekli kullandığı maddede devamlı surette artışa gidecektir. Bu süreç, artık, bireyin içsel gerçekliği ile karşı karşıya olduğu, ne kadar kullanırsa daha da fazlasını beraberinde getirdiği ve sonuçları açısından yıkıcı etkilerin olduğu bir şekilde ilerleyecektir.

Madde bağımlılığının sebepleri araştırıldığında, literatürde çok çeşitli nedenlere rastlanılmaktadır. Madde bağımlılığının sadece, bireyde oluşturduğu sarhoşluk eden hazzı aramaktan ziyade, sosyal sebeplerden tetiklendiği temel düşüncedir.

Uyuşturucu madde bağımlılığı problemi ülkemiz gündemine son yıllarda artarak girmeye başlamıştır. Sokaklarda madde bağımlılığından hayatlarını kaybeden gençlerin sayısının sürekli artması ve uyuşturucu madde yüzünden dağılan ailelerin basına yansması bu sorunun sosyolojik olarak incelenmesini zorunlu kılmıştır.

Uyuşturucu madde bağımlılığı, sadece bireysel problemler yaratmasından öte, toplumsal problemler oluşturması neticesinde, toplum sağlığını tehdit eden ciddi bir sorun haline gelmiştir. Madde bağımlısı olan bir bireyin varlığı, bağımlı kişinin işgücü

kaybına neden olması, yasadışı birtakım eylemlerin sonucu cezaevine girmesi ve çeşitli toplumsal sorunlara neden olabilmesi sonucunda bireye, aileye ve topluma ciddi zararlar vermektedir.

Uyuşturucu maddeler çok yüksek düzeyde bağımlılık yapıcı maddeler olarak karşımıza çıkarlar. Uyuşturucu madde kullanıcılarının çok çeşitli sebeplerle, özellikle arkadaş çevresi ve ailevi sorunlar gibi nedenlerle, kendilerini bağımlılık sürecinde buldukları görülmektedir. Madde bağımlıları, maddenin zararlı etkilerine rağmen onu kullanmaya devam etmekte, zamanlarının büyük kısmını madde temini ile geçirerek, aile ve sosyal düzenlerini kaybetmekte ve maddenin esiri haline gelmektedirler.

Ülkemizde bağımlılığa sebep olan maddeler için genel itibariyle “uyuşturucu” sözcüğü kullanılmaktadır. “Uyuşturucu” kelimesinin kendinden de anlaşıldığı gibi, kişiyi uyuşturan, hareketsiz kılan, kontrolünü kaybettiren maddeler akla gelmektedir. Bağımlılık yapabilen tüm maddeler için uyuşturucu tanımını kullanmak aslında yanlıştır. Bu tanımlama ile uyarıcı bazı maddeler bu kapsam dışında gibi bir izlenim doğmaktadır. Hâlbuki uyarıcı maddeler de uyuşturucu maddeler gibi bağımlılık yapıcı maddelerdir. Bu nedenle bu kavram içinde tüm bağımlılık yapıcı maddeleri değerlendirmek doğru olacaktır (Ögel, 2001, s.19).

Daha çok çocuklarda, ergenlerde ve de genç erişkinlerde görülen madde bağımlılığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Araştırma Komisyonunca şu şekilde açıklanmaktadır:

...dünyada olduğu gibi ülkemizde de yeni karşılaştığımız bir sorun değildir. Sanayileşme, modernleşme ve kentleşme ile birlikte ön plana çıkan bireysel ve toplumsal refah ve özgürlük kavramları her zaman beklenen sonucu vermemiştir. İstenen sonucu yani, kişisel ekonomik refah ve özgürlüğü verse de, beraberinde bireyin yalnızlaşmasına, mücadele etmek zorunda olduğu problemlerin sayısının artmasına, artarken, mücadele becerilerinin azalmasına ve bu durumda, çözümü sağlıklı olmayan desteklerde ve dengelerde arayan bireyler ve gruplar oluşmasına neden olmuştur. İşte bu noktada, ergenlikten yaşlılığa kadar uzanan geniş bir yelpazede, başlangıçta sorunlar nedeniyle ortaya çıkan iç sıkıntıyı ve kaygıyı azaltmak için kullanılan maddeler, bağımlılıkla birlikte çok kısa bir süre sonra kendi başına diğer tüm sorunların toplamından daha önemli bir

sorun haline gelmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 2008).

Madde bağımlılığına giden yolda, en önemli nedenlerden birisinin aile faktörü olduğu ve ailesi ile çeşitli sorunları bulunan ve çatışmalı bir iletişim yaşayan çocuklarda ve bireylerde, madde kullanımının daha yaygın olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Özellikle, küçük yaştaki çocukların madde kullanmaya başlamalarının temel nedenlerinden birisi aile içi sorunlardır (Ögel ve Erol, 2005, s.35). Bu bağlamda aile içi iletişimin, ergenlik dönemindeki çocukların bağımlılık yapan maddelere yönelmesinde ne gibi etkileri olduğunun açığa çıkarılması büyük önem arz etmektedir.

Madde kullanan gençlerde aile desteğinin olması, bireyin kendisini değerli ve yeterli hissetmesini sağladığı gibi eğitime de katkıda bulunur. Bu etkiler, çok yönlü olabilir, örneğin karar verme sürecini hızlandırabilir, motivasyonu arttırabilir (TÜBA -UNFPA Raporu, 2004).

Gençler ile ebeveyn ilişkisini inceleyen pek çok araştırma yapılmıştır. Uluslararası literatürde ve Türkiye’de yapılan araştırmalar, gençlerin anne ve babalarından yakınma konularının çok benzer olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma konuları; bireylerin aile ilişkileri, sağlık ve beslenme koşulları, eğitim ve başarıları, duygusal gelişimleri, suça karışmaları gibi birçok alanı kapsamaktadır.

1990’lı yılların ikinci yarısında şekillenmeye başlayan “Aile İçi İletişim Teorisi” bu alanda oluşturulan çok yeni bir teoridir. Bu teoriyle birlikte aile içi iletişime kuramsal bir boyut kazandırılmış ve bilimsel kavramlar işe vuru hale getirilmiştir (Fitzpatrick, 1996).

Türkiye’de yapılan birçok araştırmada, bireyler arası çatışma konuları farklılık göstermekte ise de bireylerin yakınmaları genel olarak birkaç konuda toplanmaktadır: Gençler, çocuk yerine konmaktan, ana ve babaların baskıcı ve kötü tutumlarından, anlayışsızlıktan ve hoşgörüsüzlükten, kararlara katılamamaktan, kendilerine sorumluluk verilmemesinden yakınmaktadır (Yörükoğlu, 1988).

Ana baba tutumlarının, yani bireyle iletişim biçimlerinin kişiye nasıl yansıdığına ilişkin, çok çeşitli görüşler vardır: Çocukların davranışlarını aşırı derecede engelleyen, yani otoriter anne ve babalar, çocuklar ve gençleri, kendine güven duygusundan uzak, çekingen, herhangi yeni bir davranışa girmekten korkan bağımlı bir kişi haline getirmektedir. Çocuklarına karşı aşırı otoriter ya da bunun aksi ilgisiz olan ailelerin çocukları kendilerinin sevilmediği duygusuna kapılmaktayken aşırı koruyucu ailelerde ise, çocuk bağımsız olarak karar vermede, girişimlerde bulunmada kendisine güvensiz, ailesinin sevgi ve bağımlılığını yitireceği korkusu ile de aşırı kaygılı olmaktadır (Özgüven, 2001).

Bu araştırma, yasalarla suç unsuru olarak ifade edilen, madde bağımlılığına giden süreçte aile ilişkilerinin önemini, sosyal kontrol, etiketleme ve sosyal öğrenme gibi suçu, sosyoloji alanında açıklayan kuramların sunduğu perspektiften değerlendirmeye odaklanmıştır.

Bu çalışma; araştırmanın metodolojisi, kavramsal ve kuramsal çerçevesi, çalışmanın bulguları, değerlendirme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın ilk bölümünde; araştırmanın konusu, amacı, önemi ve metodolojisine yer verilmiştir. Araştırmanın metodu başlığı altında, evren ve örneklem, örnekleme için başvuru teknik, araştırmanın operasyonel tanımları, aynı zamanda araştırmanın hipotezleri, bağımlı ve bağımsız değişkenleri, kullanılan anket ve Aile Değerlendirme Ölçeğine ilişkin bilgiler ve veri analizinde kullanılan teknikler tanıtılmaktadır. İkinci bölümde; araştırmada kullanılan araştırma modelinin ne olduğu tanıtılarak ilgili literatür kapsamında, araştırmada kullanılan kavramsal çerçeveye ve teorik perspektiflerin ne olduğuna yer verilmektedir. Araştırma süreci ve bu süreçte karşılaşılan güçlükler, araştırmanın sınırlılıkları bölümünde belirtilmiştir. Sonuç kısmında hipotezlerle ilgili ulaşılan sonuçlar açıklanmakta ve değerlendirme kısmında bu sonuçlar ile ilgili bilgiler, literatür ışığında tartışılarak konuya ilişkin öneriler geliştirilmektedir.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

1.1.1 Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, madde bağımlılığına giden süreçte, ailede karşılaşılan durumların ve etkilerinin neler olabileceğidir. Bu bağlamda, ailelerle ilgili olarak; sosyo-demografik özellikleri, sorunları, ailenin yapısı ve çocuğa kötü muamele sergilenmesi, ebeveynlerin problemleri davranışlarda bulunması ve madde kullanma alışkanlıkları, ailede şiddete maruz kalma ve madde kullanımı ile ailede suça maruz kalma ya da suça tanıklık etmeye odaklanılmaktadır. En genel anlamıyla ailede, sapma ve suç unsuru içeren davranışlar ile madde kullanımına maruz kalmanın veya tanıklık etmenin, bireyin madde bağımlılığı üzerinde ne gibi etkilerinin olabileceği sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, madde bağımlısı olan 20-29 yaş grubunda, 225 kişinin katılımıyla anket ve ölçek uygulaması yapılmıştır. Sonuçlar, aile temelinde, madde bağımlılığını ortaya çıkaran olumsuz koşulların neler olabileceğine, bireylerin hangi süreçlerden zarar görerek madde bağımlılığına sürüklendiklerine ve madde kullanan kişilerin ailelerine derinlemesine bir bakış açısı getirmek üzere yorumlanmıştır.

1.1.2 Araştırmanın Amacı

Tüm dünyada var olan bir olgu olarak uyuşturucu madde bağımlılığı, toplumları olumsuz anlamda etkileyen sonuçlar doğurması açısından önemli bir konudur. Din, dil ve ırk farkı gözetmeksizin bütün toplumlar, bağımlılık yapan maddelerden olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Özellikle Türkiye’de, son yıllarda, uyuşturucu madde kullanımı ciddi bir şekilde artış göstermektedir ve bu konuda çözüm aranmasını zaruri kılmaktadır.

İçinde yaşanan çağın en büyük hastalıklarından olan uyuşturucu madde bağımlılığına giden yol, bireyin uyuşturucu maddeyi bir defa almasıyla başlar. Zamanla, birey daha fazla madde alma ihtiyacı hisseder. Madde kullanımı arttıkça devam eden bu kısır

döngü, bireyin beyin fonksiyonlarını önemli derecede etkileyerek, toplumsal yapıya zarar veren bir işleve bürünür. Madde bağımlılığına giden bu süreçte, uyuşturucu madde kullanımı, birey için tercihten öte zaruri, olmazsa olmaz bir ihtiyaç haline gelir.

Birey, toplumsal sorunlardan kaçış aracı olarak gördüğü uyuşturucu maddeyi, ilk kez kullanmaya başladığında geçici bir haz duygusu yaşamaktadır. Zamanla, vazgeçilemeyen bir bağımlılığa giden bu sürecin çok çeşitli sebepleri olduğu düşünülmektedir. Çalışmada, uyuşturucu madde bağımlılığına götüren bu sebeplerden en önemlisi olarak kabul edilen, aileyle ilgili olan konular ele alınacaktır. Özellikle, bireyin ailesi ile iletişimi, ailesinde karşılaştığı suç ve sapma davranışlarının, uyuşturucu maddelerin kullanımında katalizör görevini gördüğü düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, bireyi madde bağımlılığına götüren süreçte, aile içerisindeki sağlıksız ilişkilerin, yaşantıların ve sorunların, madde bağımlılığı üzerinde ne tür etkilere sahip olduğunun bulunmasıdır.

1.1.3 Araştırmanın Önemi

Araştırma; ailedeki iletişimin, rollerin ve ailede davranış kontrolü gibi genel ailevi özelliklerin, madde bağımlılığı üzerinde etkisini ele alarak, madde kullanımını daha özel bir perspektiften değerlendirmeyi hedeflemektedir. Çalışmaya katılan bireylerin aile yaşantılarının, madde bağımlılığı üzerine etkileri, “Demografik Bilgi Formu” ve “Aile Değerlendirme Ölçeği” ile toplanarak değerlendirilmiş ve bu iki unsur ayrı ayrı analiz edilerek bütünsel bir bakış açısı ile yorumlanmıştır. Bu perspektif, madde bağımlılığına ilişkin daha detaylı ve derinlemesine bilgi sağlama potansiyeli nedeniyle literatüre sağlayacağı katkı açısından önem taşımaktadır.

Literatürde, madde bağımlılığı ve aile iki farklı araştırma kategorisi olarak görülmektedir. Bunlar, birbirinden ayrı olarak ele alındığında, ailenin genel özellikleri ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkiyi görmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Oysa bu araştırma, model olarak ailenin, madde bağımlılığı üzerinde etkileri olabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Bu çerçevede araştırma, literatüre, madde bağımlılarının

aile yaşantılarını ele alan ve bunların madde bağımlılığına etkisini birlikte yordamaya imkân veren yeni bir perspektif sunarak katkıda bulunmaktadır.

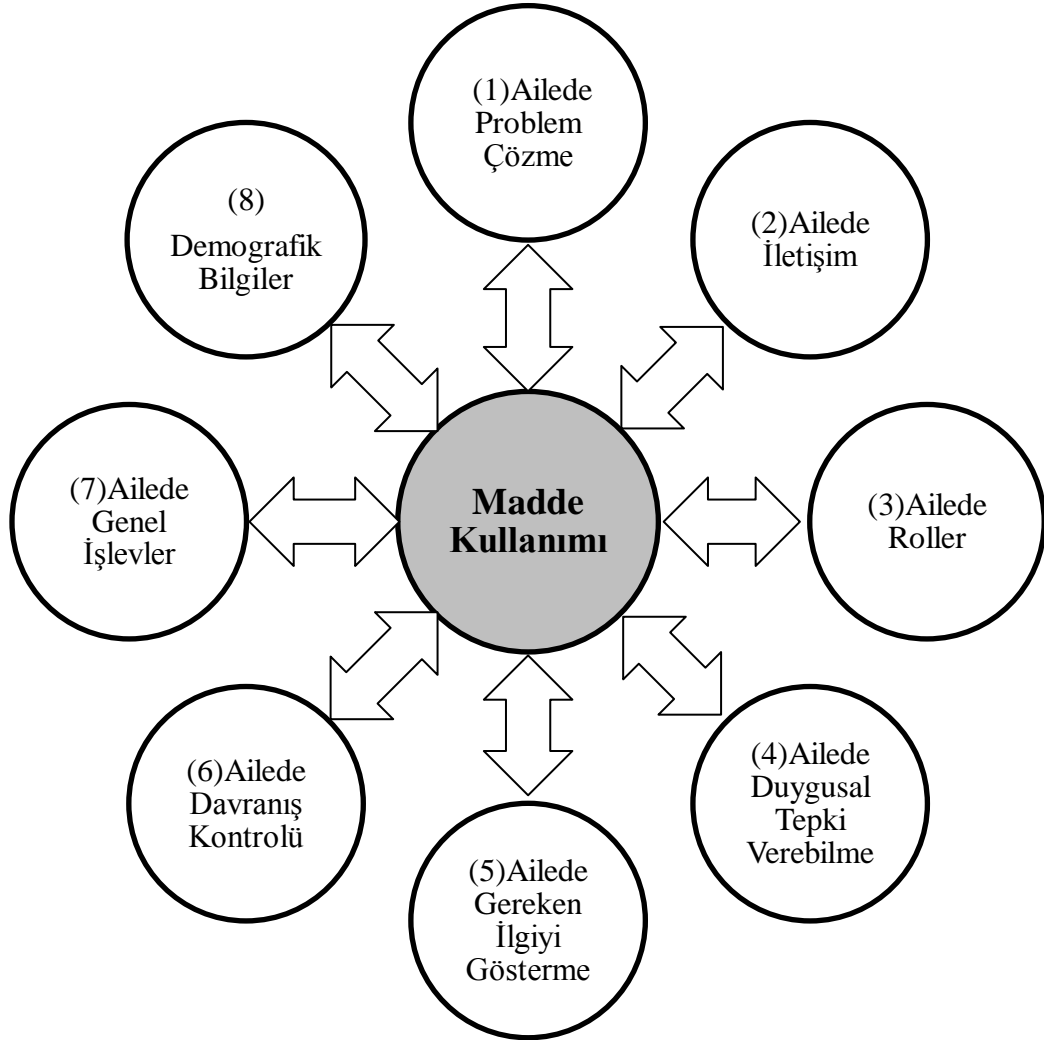
Bu araştırma ile, bireyin ailesi ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkilerin açıklanması, ailenin ve yaşadığı çeşitli deneyimlerin, madde bağımlılığı ile olan ilişkisinin ortaya çıkartılması, madde bağımlılığı üzerinde, ailenin varsa farklı etkilerinin açıklanması amaçlanmıştır.

Araştırma modelinin barındırdığı yeni bir perspektif önerisine bağlı olarak örneklem, madde bağımlısı olan bireylerden seçilmiştir. Araştırmanın sunduğu perspektife bağlı olarak, madde bağımlılığı deneyimleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu şekilde, madde bağımlısı bireylerin madde kullanımı öykülerini anlamak ve ailede yaşanılanları bir noktaya yerleştirerek sosyolojik bir sorun olarak ele almak mümkün olmuştur. Bunun yanı sıra ailenin, madde bağımlılığında etkisi değil, madde kullanımına ilk kez başlamada, varsa sosyal çevrenin etkilerinin ortaya çıkartılması, araştırmayı önemli kılan diğer bir odak noktadır.

Son olarak, bu çalışma, Türkiye’de ciddi oranda artan madde bağımlılığına dikkat çekmek için, madde kullanımında ailenin önemini açıklama gayretindedir. Aynı zamanda bu çalışma, çağımızın en büyük toplumsal hastalıklarından madde bağımlılığına yeterli dikkati çekmek üzerine temellendirilmiştir.

1.2 ARAŞTIRMANIN METODU

1.2.1 Araştırma Modeli

Şekil 1: Araştırmada Modeli

Bu çalışmada üzerinde durulan, Şekil 1’de görülen göstergeler arasındaki ilişkilerdir. Ailenin genel durumu yedi göstergeye indirgenerek soyutlanmıştır. Örneğin, aile ile ilgili olarak üçüncü maddede görülen ailede roller ile kişinin madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmektedir. Diğer göstergelerin de madde bağımlılığı ile olan ilişkisi araştırılmaktadır. Ayrıca demografik bilgiler üzerinden de madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmektedir.

1.2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın amacına uygun olarak örneklem, uyuşturucu madde bağımlısı bireylerden oluşturulmuştur. Ayrıca; örneklem seçiminde bireylerin, uyuşturucu maddeyi aktif olarak kullanması şartı aranmıştır. Örneklem arasında madde bağımlılığı tedavisi görmüş ve halen tedavisi devam eden kişiler de bulunmaktadır. Böylelikle, örnekleme, hem aktif olarak uyuşturucu maddeyi kullanan bağımlılar hem de madde bağımlılığı tedavisi gören uyuşturucu madde kullananlar araştırmanın odağına alınmıştır. Araştırma evreninin kesin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bu konuda ülkemizi yansıtacak bir örneklem seçimi zorlaşmıştır. Araştırmanın örneklemini olarak, silah altında bulunarak vatani görevini yapan erlerden oluşan askeri tam kurumlar (total institution) seçilmiştir. Goffman tam kurumu; belirli bir süre diliminde toplumun genelinden koparılmış veya ayrılmış, ayrıca kuralları olan yönetimlerce sınırlandırılmış bir hayat süren, çok sayıda bireyin kaldığı yer olarak tanımlar. Tam kurumların temel özelliği, hayatın farklı faaliyet alanlarının aynı mekânda gerçekleşmesidir (Derya, 2012, s.84-85). Bu kapsamda, araştırmaya katılan 225 kişinin seçiminde, yukarıda sıralanan şartları sağlamak amacıyla, “amaçlı örnekleme” tekniğinden yararlanılmıştır. Bu şekilde, tam kurumlardan faydalanılarak evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Örneklem seçiminde, araştırmaya katılan kişilerin tam kurumlarının illere göre dağılımları Şekil 2’de görülmektedir. Örneklemin, şehirlerden eşit olarak seçilmesi hedeflenmiş, ancak madde bağımlısı bireylere ulaşmakta güçlük çekildiğinden ve tam kurumlardaki birey sayılarının eşit olmamasından, eşit sayılara ulaşmak mümkün olmamıştır. Bununla ilgili ayrıntılı bilgiler araştırmanın sınırlılıkları bölümünde açıklanmaktadır.

Şehir	Sayı	Yüzde %
İzmit	64	28,4
Ankara	51	22,6
İstanbul	47	20,8
Adana	26	11,5
Konya	23	10,3
Kars	14	6,4
Toplam	225	100

Şekil 2: Örneklemin Seçildiği Şehirlerin Dağılımı

Madde bağımlısı bireylerin alındığı örnekleme oluşturan şehirlerden, İzmit'ten 64 kişi (%28,4), Ankara'dan 51 kişi (%22,6), İstanbul'dan 47 kişi (%20,8), Adana'dan 26 kişi (%11,5), Konya'dan 23 kişi (%10,3), Kars'tan 14 kişi (%6,4) seçilmiştir.

Örnekleme için seçilen askeri tam kurumlarda, Türkiye'nin her yerinden gelen insanlar bulunmaktadır. Bu kapsamda, evrenin sayısı tam olarak bilinmemekle beraber bütün bölgelerden insanlar çalışmaya dahil edilmiştir. Gerek madde bağımlılarıyla çalışma yapmanın ve gerekse de madde bağımlılarını bir araya getirmenin zorluklarından, ayrıca örnekleme içerisinde Türkiye'yi yansıtacak bir grubun olmasından, araştırmaya katılan 225 kişinin evreni tam olarak yansıtmamakla beraber genel bir değerlendirme yapma imkanı verdiği düşünülmektedir.

1.2.3 Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada, nicel araştırma yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Veri toplamada, "Demografik Bilgi Formu" ve "Aile Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır.

1.2.3.1 Anket

40 soruluk anket formu oluşturularak, uyuşturucu madde bağımlısı kişilerin demografik bilgilerinin alınması sağlanmıştır. Anket formunda sosyo-demografik özellikler, suç ve madde kullanımına yönelik çeşitli soru grupları yer almaktadır. Anket formunda özellikle, madde kullanan kişilerin demografik bilgilerinin yanında, arkadaş ilişkileri, kullandığı maddeye yönelik bilgiler, ailede madde kullanımının varlığı vb. suç teorilerinde sosyal çevrenin önemini yordayacak sorular sorulmuştur.

Ankette madde kullanımı ile ilgili bazı sorular açık uçlu iken bazı sorularda ölçek tipi sorular sorularak bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Bunun nedeni, madde kullanımının ne sıklıkta olduğunun öğrenilmesi içindir.

1.2.3.2 Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeği, Amerika Birleşik Devletlerinde Brown Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ve İnsan Davranışları Bölümü ile Butler Hastanesi'nin işbirliği ile hazırlanmış, çevirisi yapılarak Fransa, Portekiz, Afrika ve Macaristan'da uygulanmıştır. Yedi alt ölçekten oluşan Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), halen çeşitli gruplar üzerinde uygulanarak, geçerlik ve güvenilirliğini artırıcı yönde çalışmalar yapılmaktadır. ADÖ, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğini veya getiremediğini belirleyen bir ölçü aracıdır.

Ailenin işlevleri, çeşitli yollardan tanımı yapılabilen karışık bir olgudur. ADÖ, ailenin işlevlerini yerine getirip getirmediği konusunda genel bir değerlendirme yapmak ve sorun alanlarını ortaya çıkartmak amacıyla oluşturulmuştur. Westley ve Epstein'in 1969 yılından başlayarak gerçekleştirdikleri çalışmaların sonuçları, aile işlevlerinin, tek tek aile üyelerinin davranışlarından çok, bir bütün olarak aile sistemine bağlı olduğunu göstermektedir. Bu bulgulara dayanarak ADÖ, bir bütün olarak aile sisteminin çeşitli boyutları hakkında bilgi toplamak ve bu bilgiyi direkt olarak aile üyelerinden almak amacıyla tasarlanmıştır.

ADÖ, daha önce geliştirilmiş olan Aile İşlevleri Modeli'nin klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir. Bu ölçek ailenin yapısal ve örgütsel özelliğini ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi, "sağlıklı ve sağlıksız" olarak ayırt edebilecek şekilde tanımlamıştır.

ADÖ, yedi alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlardan altı tanesi, Aile İşlevleri Modeli'nde ele alınan alt ölçeklerdir ve her biri aile işlevlerindeki sorun alanlarını tek tek ele almaktadır. Yedinci alt ölçek ise ADÖ'ye eklenmiş olup, ailenin sağlıklı olup olmadığını genel olarak değerlendirmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinde madde kullananlar kendi durumlarına yönelik işaretleme yapmaktadırlar. Yedi alt ölçek ve operasyonel tanımları aşağıda belirtilmiştir.

Problem Çözme: Problem çözme, ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar.

İletişim: İletişim, aile üyeleri arasındaki bilgi alış verişi biçiminde tanımlanmaktadır. Burada, ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek istenmektedir. Bu nedenle üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Etkili iletişim, açık ve dolaysız olmalıdır.

Roller: Roller, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır. Aile İşlevleri Modeli ailenin kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmediği üzerinde odaklanmaktadır. İlave olarak roller ile ilgili boyut, görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini de içermektedir. Başka bir deyişle para, konut, giyim, yeme gibi maddi ihtiyaçların karşılanması rollere bağlı olarak ele alınmaktadır. Bu konuda işlevsel bir aile, çocukların ve ebeveynin bakımı, beslenme ve gelişmesini sağlayacak çeşitli rollerini benimsemiş olan ailedir. İşlevler, para, sağlık gibi konularda kural koymayı ve karar vermeyi gerektirir.

Duyusal Tepki Verebilme: Aile üyelerinin her türlü uyarılar karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmektedir. Burada sevgi, mutluluk, neşe gibi ferahlık ifade eden duyguların yanında, kızgınlık, üzüntü, korku gibi acil durumlar da içerilmektedir. Bir başka deyişle bu işlevini yerine getirebilen bir ailede, aile üyeleri her türlü duygularını ağırlıklı bir şekilde sözle veya hareketlerle ifade edebilirler.

Gereken İlgii Gösterme: Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içerir. En sağlıklı aileler, birbirleriyle orta derecede ilgilenirler. Az veya çok ilgilenen aileler, bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyorlar demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirlerine fazla bağımlı olduğunu, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir.

Davranış Kontrolü: Davranış kontrolü, ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimidir. Bu alt ölçekte psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilir. Ayrıca, kontrolün esnek, katı, serbest ve düzensiz oluşu da bu alt ölçekle ele alınmaktadır.

Genel Fonksiyonlar: Bu boyut yukarıda ifade edilen altı boyutu da kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamaktadır ve ADÖ' nün yedinci boyutunu oluşturur.

ADÖ, 60 maddeden oluşmaktadır. Her madde aile yaşamına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı bir cümleden meydana gelmiştir ve her biri yedi alt ölçekten bir tanesine aittir. Maddelerin bazıları sağlıklı işlevleri, bazıları da sağlıklı işlevleri tanımlamaktadır. Orijinal raporda 53 olan madde sayısı daha sonra üç alt ölçüğün (İletişim, problem çözme, roller) geçerliğini arttırmak amacıyla, diğer alt ölçeklerle korelasyonu bozmayacak biçimde 7 madde daha eklenerek 60'a çıkarılmıştır. 1986'dan itibaren yapılan araştırmalarda ADÖ'nin 60 maddelik yeni biçimi kullanılmaktadır (Bulut,1990).

1.3 ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ VE OPERASYONEL TANIMLAR

Araştırmanın bağımsız değişkeni, ailenin özellikleri, bağımlı değişkeni ise uyuşturucu madde bağımlılığıdır.

Araştırmada kullanılan değişkenler ve bu değişkenler oluşturulurken kullanılan göstergeler, ilgili literatür incelenerek belirlenmiştir. Değişkenler, seçilen çeşitli göstergeler aracılığıyla ölçülmüştür. Bu değişkenlerin ölçülmesinde kullanılan göstergelerin ilgili literatürde nasıl yer aldığı 2.1. İlgili Literatür ve Kullanılan Kavramlar başlıklı bölümde yer almaktadır.

1.3.1 Bağımsız Değişken

Bağımsız değişken olan ailenin madde bağımlılığı üzerindeki etkisi, ailede problem çözme, ailede iletişim, ailede roller, ailede duygusal tepki verebilme, ailede gereken ilgiyi görme/gösterme, ailede davranış kontrolü, ailenin genel işlevleri olarak yedi düzeyde araştırılmaktadır. Ayrıca, demografik bilgiler ışığında, uyuşturucu madde kullanan aileler, aile içerisinde şiddet olan aileler ve sabıkası olan aileler de bağımsız değişken kapsamında ele alınmaktadır.

1.3.2 Bağımlı Değişken

Madde bağımlılığı araştırmanın bağımlı değişkenidir ve operasyonel tanımları aşağıda belirtilmiştir.

1.3.3 Uyuşturucu Madde

Kelime anlamı itibariyle uyuşturucu; uyuşturma özelliği olan, uyuşturan ve duymaz hale getiren demek olan uyuşturucu madde, bireyin sinir sistemini etkileyerek, ruhsal durumunu değiştirebilen, organizmanın ve duyuların normal işleyişini engelleyen maddelerdir. Doğal veya işlenmiş olarak bulunan bu maddeler insan vücuduna dışarıdan alınır.

1.3.4 Uyuşturucu Madde Kullanımı

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından tanımlanan uyuşturucu madde kullanımı, biyolojik süreçlere bağlı olarak bedensel, ruhsal ve toplumsal sorunlar ortaya çıkartarak, bağımlılık yapan maddelerin sahte iyi oluş hali sağlamak amacıyla vücuda alınmasıdır.

1.3.5 Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

Madde kullanımının bağımlılığa dönüşmesi temelde biyolojik bir olgudur. Bireyin ruhsal özellikleri ve çevresel nedenler, farklı biçim ve düzeyde sürecin alacağı en son

şeklin belirlenmesinde rol oynarlar. Bu nedenle de bağımlılık genel itibariyle biyo-psiko-sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkar. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından tanımlanan uyuşturucu madde bağımlılığı ise, en genel tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sentetik veya doğal bir maddenin, tekrarlanan kullanımı sonucu oluşan bir zehirlenme durumudur.

1.4 HİPOTEZLER

Araştırma hipotezleri şöyle sıralanmaktadır:

Hipotez 1: Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin problem çözme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 2: Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 3: Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin, aile içi rolleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 4: Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 5: Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 6: Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 7: Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 8: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, Şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, problem gzme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 9: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, Şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 10: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, Şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 11: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, Şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 12: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, Şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 13: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, Şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 14: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, Şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 15: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, problem gzme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 16: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 17: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 18: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 19: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 20: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 21: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık vardır.

1.5 VERİ ANALİZ TEKNİĞİ

Araştırmada, aralarında ilişki aranan değişkenler birden çok soru ile ölçülmüştür. Araştırmaya katılan kişilerin tamamı madde kullandığı için, yani, amaçlı örnekleme oluşturulduğu için, demografik bilgiler tek tek analiz edilerek açıklanmıştır. ADÖ' nün güvenilirlik testi her bir alt ölçek için tek tek yapılarak, güvenilirliği düşük olan sorular ölçekten çıkartılmıştır. Böylece ADÖ' nün genel Cronbach Alfa değerinin çok iyi seviyeye yükselmesi sağlanmıştır. Ölçek içinde yedi alt ölçeğin standart sapmaları hesaplanmış ve alt boyutlar arasında hangilerinin daha sağlıklı, hangilerinin daha sağlıklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu işlemlerin ardından hipotezlerin test edilmesinde çapraz tablolardan, ki kare değerlerinden, korelasyon katsayısından yararlanılmıştır.

Yine araştırmanın istatistiksel analizinde uyuşturucu madde kullanan kişilerin suç türü ve sosyo-demografik özellikleri ile aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, iki grup ortalaması arasında karşılaştırmada t-testi kullanılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlamasında $p < 0.05$ anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

1.6 ARAŞTIRMA SÜRECİ

Araştırma, Türkiye'nin altı farklı şehrinden seçilen askeri tam kurumlarda gerçekleştirilmiştir. Bu şehirler; İstanbul, Ankara, İzmit, Adana, Konya ve Kars'tır. Seçilen bu altı şehirde Türkiye'nin her yerinden gelen insanlar bulunmaktadır.

Bu seçilen altı şehre ilave olarak Gaziantep, Tekirdağ, Sakarya ve Şırnak illerindeki askeri tam kurumlarla da görüşülmüş ancak buralarda, madde kullanan insanların azlığı ve çalışma yapmanın zorluğundan bu şehirlerden insanlar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmanın Türkiye genelini temsil edebilmesi için Türkiye'nin bütün bölgelerinden madde bağımlısı insanların olması istenmiştir. Ancak, daha önce de ifade edildiği gibi, madde bağımlısı olan insanlara ulaşmanın ve bu insanlarla çalışmanın zorluğundan ve de evrenin sayısının tam olarak bilinmemesinden dolayı Türkiye genelini temsil etmesinin zayıf olduğu söylenebilir. Ancak, gerek suç sosyolojisi teorileri gerekse de kültürel faktörler göz önüne alındığında araştırmanın bağımsız değişkeninin aile olmasından, çalışma Türkiye genelini temsil etmese de, çok güncel ve genel bulgulara ve yorumlara ulaşılacağı düşünülmektedir.

İzmit araştırmanın yürütüldüğü ilk şehirdir. İzmit'te askeri tam kuruma gidilerek ölçek ve anket çalışması ilk kez burada başlatılmıştır. İzmit'te çalışmaya 86 kişi katılmıştır ancak ölçek ve anket sorularını cevaplamayan 22 kişi çalışmadan çıkarılarak İzmit'te toplam 64 kişiye ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci alanını, Ankara ili oluşturmaktadır. Ankara'da askeri tam kurum ile görüşülmüş ve burada çalışan psikolojik danışman ile beraber anket çalışması yürütülmüştür. Anket ve ölçeği doldurmak istemeyen ve boş cevap verenler, aynı

zamanda cevapların doğruluğundan emin olamadıklarımız çalışmadan çıkarılmıştır. Dolayısı ile çalışmaya Ankara'dan 51 kişi katılmıştır.

Adana, çalışmanın diğer bir alanını oluşturmaktadır. Çalışmanın yürütüldüğü her şehirde, tüm bölgeden insanlar mevcuttur. Adana'da da 26 kişiye ulaşılarak buradaki çalışmalar tamamlanmıştır.

İstanbul, Konya ve Kars'ta ise askeri tam kurumlarda çalışan psikolojik danışmalara ölçek ve anket formu gönderilerek çalışmanın diğer bir basamağına geçilmiştir. Bu üç şehirde çalışmanın yapıldığı askeri tam kurumda çalışan psikolojik danışmanlar ile irtibata geçilmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin, psikolojik danışmanı tanıdıkları halde, etiketlenme veya kendi bilgilerinin farklı amaçlar için kullanılabilirliği korkusu ile vb. çalışmaya katılmak istemedikleri görülmüştür. Sonuç olarak bu yerlerden İstanbul'da 47 kişiye, Konya'da 23 kişiye ve son olarak Kars'ta 14 kişiye ulaşılarak çalışmanın veri toplama kısmı tamamlanmıştır.

1.7 ARAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma süreci boyunca çeşitli güçlükler ve sınırlamalarla karşılaşmıştır. Karşılaşılan en büyük güçlüklerden biri, madde bağımlısı olan kişilerle uygulamaya dönük bir çalışma yapmanın zorluğudur. ADÖ doldurulurken ve demografik bilgiler ile ilgili açıklama yaparken yanımızda her zaman birden fazla kişi bulunmuştur. Madde bağımlılarından, istenilen bilgileri hemen almak zor bir süreci gerektirmiştir. Bu durumu aşmak için yanımızda madde kullanan kişileri çok iyi tanıyan ve güvenlerini kazanmış birkaç kişi çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmanın evreninin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bu yüzden örneklemin sayısı üzerinden sürekli bir tereddüt yaşanmıştır. Madde kullanan insanların bir arada bulunduğu ortamda, insanlar geçerli bir bilgi akışında bulunmakta zorlanmış, başlarda olumsuz anlamda bir etkilenme söz konusu olmuştur. Bu durumu da aşmak için çalışmanın amacı, ne için kullanılacağı neredeyse her madde kullanan kişiye anlatılmıştır.

Karşılaşılan güçlüklerden bir diğeri, araştırmaya katılan kişilerin soruları okuyup anlaması ile ilgilidir. ADÖ ve anket ile birlikte toplam 100 soru-madde bulunmaktadır. Madde kullanan kişilerin, sorularda ne demek istenildiğini anlaması zaman açısından problem yaratmaktadır ve gerçek anlamda soruların birçoğu açıklanmak suretiyle çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Araştırmaya cinsiyet açısından sadece erkekler katılmıştır. Bu durum da çalışmanın sınırlandırıcı bir yanını ortaya koymaktadır. Ancak bulgular değerlendirildiğinde, ailede sadece kadının madde kullanmasına hiç rastlanılmamıştır. Ancak bu durum yine de çalışmayı sınırlandırmıştır. Fakat, annesinin madde kullandığını sözlü olarak ifade eden iki kişi, annesinin, uyuşturucu maddeye babası üzerinden erişim sağladığını da ifade etmiştir.

Çalışmanın sınırlılıklarından bir diğeri, çalışmaya 20-29 yaş grubundan insanların dahil edilmesidir. Özellikle 20-24 yaş grubunu oluşturan insanlar çalışmanın büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Ancak, yine bağımsız değişkenin aile olması ve ailedeki genel durumun (7 alt faktörlü) madde kullanımı üzerindeki etkisi araştırıldığından bu yaş grubunun çalışma için çok uygun bir aralıkta yer aldığı gözlenmiştir.

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak, araştırma değişkenlerinin madde bağımlılığı ile ilgili literatürde nasıl yer aldığına ve hangi sonuçların elde edildiğine, ayrıca literatürde madde bağımlılığına ilişkin yapılan genel değerlendirmelere yer verilecektir. Daha sonra ise, suç teorileri tartışılmakta ve ailedeki genel durumun birey üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir.

2.1. İLGİLİ LİTERATÜR VE KULLANILAN KAVRAMLAR

Bu bölümde, araştırmada geçen değişkenler, bu değişkenlerin literatürde nasıl tanımlandığı ve bu araştırmada hangi unsurları kapsadığına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırma değişkenleri, demografik değişkenler, bağımsız değişkenler ve bağımlı değişkenler olarak sıralanmıştır. Bağımsız değişken olan aile detaylı incelenmiştir.

Bağımsız değişken olan aile, literatürde sıklıkla yer alan risk faktörleri değerlendirmeye alınarak eklektik bir bakış açısıyla madde bağımlılığı açısından anlam ve önem derecesine göre seçilmiştir. Madde kullanımının yasaklandığı batı ülkelerinde yapılan çeşitli araştırmalarda geçen bazı risk faktörlerinin anlam ve önem açısından Türkiye’den farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Türkiye’de mesleki ve genel eğitimi düşük düzeyde olan gençlerin gelişimlerine uygun ve onların sağlıklarını güvence altına alan işler yaygın değildir. Yoksul kesimden gençler genellikle; tamirhane, atölye, fabrika vb. gibi yerlerde çok ağır koşullar altında veya çok az ücret ile kayıt dışı ve güvencesiz olarak çalıştırılmaktadır (Köknel, 1976,s.17). Bu nedenle aile bireylerinin yaşadığı yerde, işsiz olmaları veya çok az ücret ile ağır koşullar altında çalışması bu araştırmada bir risk faktörü olarak ele alınmıştır. Bağımlı değişkenler, bireyin (1) madde kullanmaya başlaması veya (2) madde bağımlısı olmasıdır. Aşağıda araştırmada kullanılan değişkenler, bu değişkenlerin içerdiği faktörler ilgili literatürle ilişkilendirilerek bu değişkenlerin nasıl seçildiği açıklanmaktadır.

Demografik Değişkenler: Bu başlık altında bireylerin yaşı, cinsiyeti, yaşanılan yer, gelir, eğitim, anne ve babanın çalışma durumu, meslek, kardeş sayısı vb. gibi demografik değişkenler ele alınmaktadır.

Madde Kullananlar: İlk örneklem grubu madde kullananlardır. Madde kullanan bireyler grubunun belirlenmesinde kullanılan göstergeler şu özelliklerden en az ikisine sahip olmaktadır:

- Hayatının belirli bir döneminde madde kullanmış ve halen kullanıyor olması,
- Ailesinde suçla karışmış birisinin veya madde kullananın birisinin olması,
- Madde kullanmadan hayatına devam edememesi,

Madde Bağımlısı Olanlar: Diğer bir örneklem grubu ise madde bağımlısı olanlardır. Bu grubun belirlenmesinde kullanılan göstergeler şu özelliklerden en az ikisine sahip olmaktadır:

- Madde kullanmadan hayatına devam edememesi,
- Madde bağımlılığı tedavisi görmüş olması,
- Madde bağımlılığı tedavisinin devam ediyor olması.

Bu iki grup birleşerek çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.2 UYUŞTURUCU MADDE NEDİR?

Yunanca uyku anlamındaki “*narke*” den gelen ve İngilizce’ye “*narkotic*” olarak geçen uyuşturucu sözcüğü, uyuşturma özelliği olan, uyuşturan, duymaz hale getiren, fiziksel ve ruhsal bağımlılığa yol açan, kişisel ve toplumsal yönden ekonomik ve sosyal çöküntü oluşturan bağımlılık yapıcı maddeleri ifade etmektedir (Salmaner, 2003, s.135).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılan uyuşturucu madde tanımında; “*bitkisel kökenli veya sentetik olup, fiziksel veya ruhsal, bağımlılığa yol açan ve tutku yaratan bütün maddeler uyuşturucu madde sayılır*” denilmektedir (KOMDB, 2007,s.18).

Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan suç terimleri sözlüğünde (2012a,s.290) uyuşturucu madde;

“Bitkisel kökenli veya sentetik olup, merkezi sinir sistemini etkileyerek fiziksel veya ruhsal bağımlılık hallerine yol açan, bazı durumlarda tek konulu (kullanımının devamı üzerine dozajı artırma ihtiyacının duyulması), diğer bazı durumlarda ise çift konulu (aynı kişinin değişik uyuşturucuları kullanması) tutku yaratan bütün maddeler; (Türk Ceza Hukukuna göre) ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, kanunlarda ve kanunların verdiği yetkiye dayanarak Bakanlar Kurulunca çıkartılan kararlarda uyuşturucu madde olduğu kabul edilerek, tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında imali, ithali, ihracı, satılması, satın alınması, bedelsiz devredilmesi, bedelsiz devralınması, bulundurulması, sevk edilmesi, nakledilmesi, kullanılması yasaklanan veya ruhsata (izne) bağlanan ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak, belirtilen eylemlere konu edilmesi suç oluşturan doğal veya yapay maddeler”

olarak tanımlanmıştır.

2.3 UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMININ KISA TARİHÇESİ

Uyuşturucu madde kullanımı, milattan önceki dönemlere kadar gitmektedir. Tarihin ilk dönemlerinden bu yana insanların madde kullanımı amacı dönemden döneme değişiklik göstermektedir. Bu bölümde madde kullanımının tarihçesine değinilecektir.

2.3.1 Eski Zamanlardan Günümüze Uyuşturucu Madde Kullanımı

Uyuşturucu kullanımının başlangıcı çok eskidir. Toplumların kültürleri, sosyal yapıları ile uyuşturucu madde kullanımları arasında bir ilişki vardır. Birçok toplumda farklı uyuşturucu ve keyif verici maddelerle ilgili olarak “alt kültürler” oluşmuştur. Bu anlamda uyuşturucu farklı tarihsel dönemlere ve farklı kültürlere göre farklı anlamlar taşıyan bir maddedir. Çinliler 4000 yıl önce uzun çubuklarla esrar içmişler; Ortadoğu’da değişik türde alkollü içkiler üretilmiştir. Eski Mısırlılar afyonu ağrı dindirici olarak kullanmışlardır (Sevil, 1998,s.15).

İlk zamanlardan beri insanlar, doğadaki bazı bitkilerin insan psikolojisini değiştirdiğini gözlemlemişlerdir. Açıklayamadıkları bu değişiklikleri doğaüstü güçlere bağlamış, hastalıkların da doğaüstü güçlerden kaynaklandığına inanmışlardır. İşte ilk insanlar, bu

maddeleri hastalıkların tedavisinde ve dini ayinlerde kullanmaya başlamışlardır. Eski dönemlerden beri kullanılan bu psikoaktif maddeler şunlardır: Güney Amerika'da "koka", Orta Amerika'da "peyote kaktüsü", Doğu Afrika'da "kaf", Batı Afrika'da "kola", Ön Asya'da "kenevir ve haşhaş"dır. Amerika'da İnka, Aztek ve Maya uygarlıkları, Ön Asya'da Sümer, Asur, Babil, Mısır, Roma, Yunan uygarlıkları ilk olarak bu bitkilerin tarımını da yapmışlardır (Köknel, 1976,s.16).

Roma-Grek uygarlığında, özellikle afyonun tedavi amaçlı kullanımı ağırlık kazanmaya başlamıştır. Haşhaştan üretilen afyonun diğer psikoaktif maddelerden farkı, uyuşturucu olmasıdır. Bu maddelerin bilinen ilk etkisi ağrı kesici yönünün olmasıdır. Bu sebeple de ağrı kesici olarak Grek-Roma hekimliğinde sıkça kullanılmıştır. Hipokrat, eserlerinde histeri ve melankoli nöbetlerinde afyon sütü kullanılmasını tavsiye etmiş ve kendisi de hastalarında bundan faydalanmıştır. Grek hekim Dioskoridis de afyonun ağrılara ve öksürüğe iyi geldiğini belirtmiştir. Askeri hekimlikle birlikte kullanımı artan afyon, ortaçağ boyunca batı ve doğuda cerrahların en çok kullandığı ilaçlardan biri olmuştur. (Köknel, 1976,s.18).

İslamiyet'ten önce Araplarda içki ve benzeri şeylerin kullanılması yaygındır. İslamiyet'in ilk zamanlarında Kur'an ve hadislerde bu alışkanlıkları yasaklayıcı bir hüküm yer almıyordu. Aşamalı olarak içki ve benzeri maddelerin kullanılması sınırlandırılmıştır(Gölcük, 1987,s.95).

Morfin ilk kez 1803 yılında Fransa'da Derusne ve 1804 yılında Sebuin tarafından afyonun terkibi analiz edilerek bulunmuştur. Maddeye morfin ismini veren 1817 yılında Almanya'da eczacı olan 21 yaşındaki Adam Serturmer olup, morfini önce kendi üzerinde denemiştir (İzmir Emniyet Müdürlüğü Uyuşturucu Sorunu, 1999,s.2).

Tıp alanında kullanılabilirliğini artırma yönünde yapılan araştırmalar sonucunda, Alman Farmakolog Friedch Wilhelm Setusner'in 1805 yılında morfini; morfinin oluşturduğu bağımlılığın tedavisi amacıyla da Almanya'nın Bayer Firması'nın kimyacılarından Dreser'in 1898 yılında eroini bulmasıyla uyuşturucu madde kullanımı yeni bir boyuta ulaşmıştır (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 1999,s.9).

Toplumsal bir problem olarak uyuşturucu maddelerin gündeme gelmesi 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ve özellikle 1960 yılından sonra olmuştur. 1970'li yıllarda uyuşturucu madde kavramı ve bununla ilgili problemler ele alınmış, ulusal ve uluslararası ortamda denetim mekanizmaları ve bunların nasıl işleyeceği üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Uluslar açısından makro düzeyde düşünülen önlemlerin yanında, uyuşturucu maddeler ve bağımlılarla ilgili bilimsel anlamda çalışmaların da bu yıllarda hız kazandığı belirtilmektedir. Daha sonraları ABD ve Avrupa'nın farklı ülkelerinde, gençlik sorunları ve uyuşturucu bağımlılığı ele alınmış, bu duruma yönelik çözüm önerileri hazırlanmıştır.

Günümüzde de Uzakdoğu, Ortadoğu ve Güney Amerika'da üretilen uyuşturucu maddeler, çok yüksek fiyatlarla daha çok Avrupa ve ABD'de kaçak olarak satılmaktadır. Özellikle gençlerin sağlığını ve yaşamını tehdit eden uyuşturucu maddelerin ülkesine girişini önlemeye çalışan ABD, 1989 yıllarının son günlerinde uyuşturucu madde kaçakçılarının izlenmesi ve yakalanması amacıyla Panama'ya askeri birliklerini göndermiş ve Panama Devlet Başkanı Noriega'yı teslim alarak, yargılanmak üzere ABD'ye götürmüştür. Aynı planın devamı olarak da Ocak 1990'da uyuşturucu madde kaçakçılığını denizden engellemek gerekçesi ile Kolombiya açıklarına iki savaş gemisi göndermiştir (Temel Britannica, Cilt 9, s.247).

Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet Kanunnamesi'nin "El-fasl'ül-salih fişurb ül-hamr ve'l-sirkat ve'l-bühtan" kısmında "Eğer biregü hamr içse Türk veya şehirli olsa kadı tazir ura iki ağaca bir akçe cereme alına" hükmü yer almıştır. Buna benzer bir hükmün "Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesi'nde" de yer aldığı, IV.Murat döneminde ise "her türlü içki afyon, tütün ve kahve kullanılmasının yasaklandığı" bilinmektedir (İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.7).

2.3.2 Türkiye'de Uyuşturucu Maddenin Tarihi

On birinci yüzyılda Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türkler özellikle İç Anadolu ve Ege bölgelerinde, yerel halkın başlıca tarımsal ürünü olan haşhaşı yetiştirmeyi öğrenmişler ve bu tarımı yüzyıllarca sürdürmüşlerdir. Anadolu'da Osmanlı döneminde

Türklerle birlikte Rumlar ve Ermeniler de haşhaş tarımını yoğun biçimde yapmaktaydılar. Ancak bu üretim sadece afyon elde etmeye yönelik yapılmıyordu. Haşhaş ekimi yapan köylüler, bu bitkiden elde edilen yağı yemek yaparken kullanmaktaydılar. Haşhaşın tohumu hayvan yemi olarak kullanılmakta, haşhaş saplarından ise kerpiç yapımında yararlanılmaktaydı (Özcan, 1998).

Türkiye’de uyuşturucu maddeleri kanunsuz olarak kullananlar için 1 Mart 1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununa hükümler konmuştur. Buna göre, uyuşturucu maddelerin imali, ithali, ihracı ve kullanılması ve her türlü suiistimale alet olunması yasaklanmıştır. Tedarik suçundan kasıt, uyuşturucu maddenin imal, ithal, ihraç, satmak, satın almak, nakit devretmek, sevk etmek, alım, satımına aracı olmak, bulundurmak ve benzeri hususlar gösterilmiştir. Kullanmak, kullanmak için bulundurmak ve kullanmayı kolaylaştırmak gibi hususlar ise 404. maddede sıralanmış ve yaptırımları belirlenmiştir (İçli, 1999).

24 Aralık 1928’de uyuşturucu maddelere ilişkin ilk yasal düzenlemeyi getiren 1369 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre, tıbbi afyon, ham kokain, morfin ve %10’dan fazla kokain içeren tüm ilaçların ithali, ihracı, imalı ve ülke içindeki satışı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın denetimi altına alınmıştır (Çağrı, 1996).

1930 yılında bir Japon firması, hükümetten izin alarak Anadolu afyonundan eroin üretmek için İstanbul’da Taksim yakınlarında ilk eroin fabrikasını kurmuştur. Fabrikanın diğer bir ifade ile imalathanenin yaptığı eroin, kısa süre içinde İstanbul’un bütün semtlerinde alıcı bulmuş ve hızla yayılmaya başlamıştır. Bu hızlı artış, fabrikanın üretimini de artırmıştır. Bu süre içinde, fabrikada çalışan işçilerdeki tutarsız davranışlar, yetkililerin dikkatini çekmiş ve eroin kullandıkları sanılan bu işçiler işten çıkarılmıştır. Aslında, ortaya çıkan bu tutarsız davranışların sebebi, afyonun işlenmesi sırasında ortaya çıkan toz ve buhardan dolayı olduğu zamanla anlaşılmıştır (Köknel, 1998). Neticede, birkaç yıl faaliyet gösteren bu fabrika kapatılıp, alet ve makinelerinin bir bölümü, Türkiye Eczacıları Laboratuvarı’na verilmiştir (Babaoğlu, 1997).

Daha sonra Japon-Fransız işbirliği ile Çengelköy ve Eyüp'te iki yeni eroin fabrikası kurulmuştur. Fakat 1933'te çıkarılan bir kanunla haşhaş ekimi sınırlandırılıp uyuşturucu maddeler devletin tekel ve kontrolü altına alınmıştır. Bunun üzerine eroin fabrikaları da kapatılmıştır.

1938 yılında da Tekel, Toprak Mahsulleri Ofisi'ne (TMO) devredilmiştir. 1938–1971 yılları arasında ülkemiz, yasal afyon pazarının %50-55'ine sahip olmuştur. Fakat 1970'li yıllarda bütün dünyanın yasal olmayan afyon trafiğinden ülkemizi sorumlu tutması üzerine 1971 yılında afyon üretimi, hükümet tarafından tamamen yasaklanmıştır. 1974 yılında ise bu yasak kaldırılmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından, haşhaş ekimi kontrole tabi tutularak, ekim alanları belirlenmiştir. Haşhaş kapsülünün çizilmesi yöntemiyle yapılan hasat tamamen yasaklanmış, haşhaş kapsülleri çizilmeden TMO tarafından satın alınmaya başlanmıştır. TMO, bu haşhaş kapsüllerini 1981 yılında Bolvadin'de kurulan Alkaloid Fabrikası'na işlenmek üzere göndermeye başlamıştır. Fabrika üretiminin %90-95'i ihraç edilmektedir (Tekalan, 2006).

2.4 UYUŞTURUCU MADDELERİN SINIFLANDIRILMASI

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 TEK Sözleşmesinin 1.maddesinde uyuşturucu maddelerin durum ve içeriklerine göre tanımları yapılmakla birlikte sözleşmenin son bölümündeki maddeler ile ilgili liste her yıl Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yenilenmektedir. Literatüre bakıldığında herhangi bir maddenin uyuşturucu madde olarak değerlendirilmesi için;

- Uluslararası anlaşmalara bağlı olan listelerde, böyle bir maddenin tayin ve ilan edilmiş olması,
- Söz konusu maddenin toksik etkisinin bulunması,
- Keyif verici etkisinin bulunması,
- Gittikçe artan miktarlarda kullanılması için eğilim duyulması,
- Kullanılması halinde fiziki, psikolojik ya da her iki şekilde bağımlılık yapması, kesilmesi veya bırakılması halinde yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması gerekir (EGM, 1994,s.7).

2.4.1 Doğal Uyuşturucular

2.4.1.1 Afyon ve Türevleri

2.4.1.1.1 Afyon

Kaçakçılık ve Organize Suç Terimleri sözlüğünde (2002a:7) afyon; “haşhaş kozasının çizilmesi suretiyle, akan süt gibi beyaz öz sudan elde edilen ve tıbbî amaçlı olarak da kullanılan uyuşturucu madde” olarak tanımlanmıştır.

Afyon yutarak, çiğnenerek alınabileceği gibi sigara ile de içilebilir. Hangi şekilde kullanılırsa kullanılsın aynı tesiri gösterir. Başlangıçta var olan ağrıları azaltır, üzüntüler kaybolur, sıkıntılar geçer ve geçici bir keyif hali başlar. Afyonkeşler bu keyif haline “balayı” derler. Fakat bu keyif hali çok kısa sürer. Ardından mide bulantısı, baş dönmesi, renk solması, kalp ve solunum yavaşlaması hali ile birlikte zehirlenme hali baş gösterir. Afyon çok miktarda ve birden alınmışsa, içen kimseyi komaya sokar ve ölüm tehlikesi belirir (Vardarlı, 1998,s.17).

2011 yılında afyon üretiminin %63’ünü Afganistan tek başına gerçekleştirmiştir. 2010 yılında 4.700 ton olan afyon üretimi 2011 yılında 7.000 tona yükselmiştir (KOMDB, 2012,s.145).

Ayrıca, afyonun birkaç kez kullanılmasıyla bağımlılık başladığı belirtilmektedir. Kullanıcıya göre yegâne ilacın afyon olduğu, afyon alma zamanı gelince kullanıcının (bağımlı) üşüdüğü, ellerinin ayaklarının titrediği, kalbinin hızla çarptığı bildirilmektedir.

2.4.1.1.2 Morfin

Morfin, 1805 yılında Hannoverli bir eczacı olan Frederick Serturmer tarafından afyondan ayrıştırılmıştır. Bu alkaloid Yunanlıların Rüya Tanrısı Morpheus’a atfen morfin adını vermiştir (Tekelan, 2006).

Morfin, merkezi sinir sistemini etkileyen bir psikoaktif maddedir. Kullanılan doza bağı olarak etkileri değişmektedir. Çok az miktarlarda kullanıldığı zaman bile beyin korteksini etkilemektedir. Böylelikle otokontrol ve refleks merkezlerini baskı altına alır. Ayrıca ağrı merkezleri de bu maddenin etki alanına girer. Kullanılan miktar artırıldığında kişinin kendisine olan güveni artar, neşelenir, açlık, yorgunluk ve acı hissetmez. Hemen ardından da kullanıcı tarafından yoğun bir sıkıntı hissedilir. Hatta bazen kişide depresif tutumlar gözlenebilir (Babaoğlu, 1997).

Morfin alışkanlığı, yaygın halde ilk defa Amerika'da iç savaşlar sırasında görülmüştür. Türkiye'de 1930 yıllarından itibaren yaygın hale gelmeye başlamıştır. Kapsül, blok, tablet ve sıvı şekilde bulunabilir (Uz, 1996).

Morfin kullananlar genelde damar içi yolla maddeyi alırlar ve şırıngayı kendileri kullandıkları için iğne izleri genelde kol, baldır, göğüs gibi elin ulaşabileceği yerlerde bulunur. Böylelikle uyuşturucu kullanıcılarını, vücutlarının bu bölümlerine bakarak tespit etmek mümkündür (Karaman, 1999).

Afyondan ya da doğrudan haşhaş bitkisinin çiçeğinin kurutulmuş kapsüllerinden kimyasal yollarla elde edilen, afyonun içerisinde %10 oranında bulunan en önemli alkoloittir. Tıpta kullanılan haline morfin, eroin yapımında kullanılan ve afyon sakızının sıcak su içerisinde eritilerek organik atıklardan ayrıştırıldıktan sonra ortaya çıkan toza ise bazmorfin denir. En büyük etkisi merkezi sinir sistemi üzerindedir. Vücuda alındığında geçici bir uyarılma olur, daha sonra sinir sistemi felç olur. Kullanıma devam edilmesi halinde kolaylıkla bağımlı haline gelinir. Morfin tarihten günümüze tıp alanında da kontrollü olarak kullanılmaktadır (Sevil, 1998,s.37).

2.4.1.1.3 Eroin

Merkezi sinir sistemini etkileyen eroinin çok güçlü ağrı kesici ve öksürük bastırıcı özelliği vardır. Morfinden 2 ile 10 kat daha kuvvetlidir. Eroin, bilinen uyuşturucu maddelerin en fazla ve çabuk alışkanlık meydana getirenidir. Eroin kullanımının devamında vücudun maddeye karşı direnci arttığından dolayı kullanım dozunu arttırma

eğilimi olmaktadır. Bağımlı kişi aynı etkiyi alabilmek için bir süre sonra damardan enjeksiyon yapmaya başlamaktadır (Tekalan, 2006).

Eroin çoğunlukla burundan çekilmek suretiyle alınır. Ayrıca, sigaranın yanan ucu toz halindeki eroine bulaştırılarak da alınır. Eroinin yere düşmemesi için baş hafif geriye çekilerek içilir. Bunlara ilaveten alüminyumlu kağıt üzerindeki eroinin alttan yakılarak çıkan dumanları da teneffüs edilebilir. Eroinin içine çeşitli maddeler katılarak saflığı bozulmakta, bazen dozaj çok düşmektedir. Eroinin saflığının bozulması eroinmanların maddeyi damardan enjeksiyonla almalarına yol açmıştır. Çünkü saflığı bozulan eroin müptela tarafından arzu edilen canlılık hissini ancak damardan enjeksiyon yoluyla alındığı zaman sağlar. Ancak eroin müptelalarının sokaktan satın aldıkları eroin, alışa geldikleri yüzdeli eroinden daha fazla eroin ihtiva ettiği zaman ölümler meydana gelmektedir. Eroin kullanan bir kimsedeki zehirlenme belirtileri, morfin kullananlarınkine benzemektedir. Fakat bu durum morfinin tesirinden daha şiddetli bir şekilde ve kısa zamanda ortaya çıkmaktadır. Çünkü eroin morfine nazaran daha kuvvetli bir uyuşturucudur (Tekalan, 2006).

İlk kez 1908 yılında bulunan eroin, doğrudan merkezi sinir sistemini etkileyen yıpratıcı, çökertici olumsuz etkileri nedeniyle Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü önerisiyle dünya genelinde birçok ülkede üretimi ve tüketimi yasaklanan bir maddedir. Eroin, ham maddesi olan morfinden dört-beş kat daha etkilidir ve altı kat daha zehirlidir. Eroinin vücuda alınmasıyla, beyin salgıladığı “endorfin” adlı enzim etkilenmektedir. Endorfin, beyinde sinirler arası iletişimi ve bağlantıyı sağlayan, fiziksel ve ruhsal ağrılara karşı dayanıklılığı temin eden bir maddedir. Eroin vücuda girdiğinde hormonal denge bozulur. Eroinin etkisi geçince yoksunluk belirtileriyle bedensel acılar artar ve vücut ağrılarının geçmesi için tekrar eroin ihtiyacı ortaya çıkar. Bu etkileşim ömür boyu kullanım ve bağımlılık riskini ortaya çıkarmaktadır (Sevil, 1998,s.40).

2.4.1.1.4 Kodein

İlk olarak 1832 yılında Babiquet tarafından afyondan ayrıştırılan kodein, bir metil morfin ve afyonda %0,5 oranında bulunan bir alkoloittir. Beyaz renkli, kokusuz ve

acımsı bir tattadır. Toz veya tablet halinde yapılabilir. Kodein, etkili bir öksürük giderici ve ağrı kesicidir. Ağrı kesici olarak etkisi morfine göre onda birdir. Bağımlılık için uzun bir süre alınması gerektiği için kodein bağımlısına çok ender rastlanmaktadır (Tekalan, 2006,s.186).

2.4.1.2 Kokain ve Türevleri

2.4.1.2.1 Kokain

Güney Amerika’da yetişen koka bitkisinden elde edilir. Genelde saf haliyle; yani beyaz ve suda eriyebilen bir toz halinde piyasada bulunur. Şeker ve başka maddelerle “kesilerek” %30–50 arasında bir saflıkta satılır. Genellikle burundan ya da sigara şeklinde alınır. Ağızdan alınması durumunda sindirim sistemi tarafından etkisiz hale getirilir. Etkisini arttırmak amacıyla eroin ya da alkolle birlikte kullanılır. MSS’ni (Merkezi Sinir Sistemi) uyarıcı (stimulant) etkiye sahiptir (WHO, 2008).

Ülkemizde kokain kullanımı ve bağımlılığı görülmektedir. Kokain eroin, esrar ve uyarıcı haplara nispeten daha pahalı bir uyuşturucu çeşididir. Güney Amerika’dan ülkemize genellikle kuryeler aracılığıyla küçük miktarlarla getirilmektedir. Hava yolu, karayolu ve deniz yolunu kullanan kuryeler ülkemize yasal ve yasadışı yollardan girmektedir. Kokain pahalı bir uyuşturucu madde çeşididir. Bu nedenle bağımlı kişilere fiziksel, ruhsal ve çevresel zararlarının yanında çok ciddi ekonomik zararda vermektedir.

2.4.1.2.2 Crack

Crack kokain HCL’nin ve sodyum dikarbonatın su içine karıştırılıp ısıtılması ile elde edilen bir maddedir. Beyaz veya açık krem renkli ve kokusuz bir maddedir. Kokainden daha ucuzdur. Fakat kokainin öldürücü ve yoğunlaştırılmış bir türüdür. Crack, kokainden en az üç kat daha zararlıdır. Nefesle çekilmek yerine daha çok sigara ile içme şekli tercih edilmektedir. Sigara şeklinde içimi sırasında çıkarttığı çitirtıya benzer sestten dolayı Crack adını almıştır (Karaman,1999).

Crack içime hazır, küçük miktarlarda satılır. Bağımlılık etkisi çok yüksek olduğu için ilk adımdan sonra, kişi ikincisini almak için şiddetli istek ve arzu duyar. İlk olarak vücutta beyin ve sinir sistemine etki yapar. Crack'ın ilk kullanımı cazip olmasına karşın, ilerleyen aşamalarda sinirsel bozukluklara ve paronoyaya varan etkileri bilinmektedir (Ögel,1997).

2.4.1.3 Kenevir ve Türevleri

2.4.1.3.1 Esrar

Latince adı “cannabis sativa” olan hint kenevirinden elde edilen yeşilimsi bir bitki olup erkek ve dişi bitkileri ayrıdır. Esrar solunum ve kan dolaşımı ile ilgili olan beyin sapı bölgesinde pek bulunmaz, bu yüzden bu sistemlere çok etki etmez. Esrar aynı anda birkaç gruba girer. Fakat en tipik özelliği algılamaya olan etkisidir. Bu nedenle esrar hallüsinojen madde olarak sayılmaktadır. Öfori (kişinin hoşnutluk duyduğu ve kendisini iyi hissettiği ruhsal durum) etkisi ve psikolojik bağımlılık yapar. Tüm hallüsinojenler gibi flashback (geri dönüş) etkisi de vardır. Yani maddenin etkisi geçtikten sonra da kişi maddenin etkisi altında iken yaşadığı olayları daha sonra tekrar yaşayabilir. Esrar tıbbi olarak narkotik olmamasına rağmen, bazı ülkelerde ve ülkemizde hukuki olarak narkotikler içerisinde yer almaktadır (Özden, 1992).

Esrarın yaygın kullanım şekli sigara tarzı içimdir. Yavaş tolerans yapar, alımının artması ile fizyolojik ve psikolojik tahribatı da artar. Fiziksel yoksunluğu yoktur, bağımlılık potansiyeli düşüktür. Kullanıcılarda zaman kavramı uzar, çocuksu davranışlar görülebilir, anti sosyal davranışlar yoktur. Esrar sigara ile karıştırılıp içildiğinde, akciğerlerde bronşit ve kansere yol açması beş kat artar. Kuru öksürük, farenjit, larenjit görülebilir. Bazen panik, korku, kuşku hali ortaya çıkabilir. Testosteron düzeyini azalttığı saptanmıştır. Bellek bozukluklarına ve konsantrasyon azalmasına neden olabilir. Refleksleri bozduğu için kullanıldığı durumda araba kullanılması sakıncalıdır (Ögel, 2002).

Esrar alan kişi, önce duygularında değişiklikler yaşar. Bu değişiklikler elem ile zevk arasında gidip gelen bir konumdadır. Bu konum içerisinde aynı zamanda canlılık ve uyanıklık da görülür. Bu değişikliklerin ardından birey duygusal ve coşkulu bir yaşama dönemine geçer. Bu dönem bireye konuşma ve hareketlilik getirir. Bireyin bağlantı kurma ve düşünme özelliği hızlanır, çevreyle olan ilişkilerinde artış yaşanır. Zaten “konuşkanlığı, neşeyi, gevşemeyi, renk, ses uyaranlarına karşı duyarlılığı arttırması, esrarın en genel ve istenen etkisidir” (Şahin, 1999,s.23).

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de esrar en fazla kullanılan ve yakalanan uyuşturucu maddedir. 2013 yılında yakalamalar bir önceki yıla göre %123 artarak 166 ton268 kg.’a ulaşmıştır. İstihbari çalışmalar neticesinde başta İran ve Suriye olmak üzere, yurt dışından Türkiye’ye önemli miktarda esrar girişinin olduğu tespit edilmiştir. Suriye, İran, Gürcistan ve Azerbaycan vatandaşları ülkemizde esrardan en fazla yakalanan yabancı uyruklu şahıslar olarak ön plana çıkmaktadır (KOM, 2013).

2.4.1.3.2 Marihuanna

Kenevirin toz haline getirilip elenen toz esrar, ilk ürününe “Birinci Mal” veya “Kaynar” uluslararası literatürde ise “Hashis” denir. Daha sonra ikinci kez elenen tozlardan elde edilen ürüne de Batı Avrupa ve Amerika’da yaygın olarak “Marijuana” ya da “Ganja” adı verilir. Bu tür, ülkemizde “Kubar Esrar” olarak bilinir.

Birinci ve ikinci kez elekten geçirilen kenevir bitkisinin geri kalan artıklarına da “Paspal” adı verilir. Esrar yağı denilen kenevirin kimyasal çözücülere batırılmasıyla elde edilen akışkan esrar da sigara, pipo veya içkilere bir iki damla damlatılmak suretiyle kullanılır ve çok etkilidir (Kurt, 2007).

Marihuana içerisinde bulunan kimyasal maddeler vücudun birçok organı tarafından absorbe edilir ve vücuttan elimine edilmesi bir ayı bulabilir. Beyinde uzun veya kısa süreli hafıza kaybı, cisimlerin hareketliliğini takip edememe, görme bozukluğu gibi sonuçlar doğurur. Solunum bozukluğu ve akciğer kanserine yol açabilir. Erkeklerde

sperm sayı ve hareketliliğinin azalmasına neden olurken kadınlarda ise doğurganlık üzerinde olumsuz etkiler yapar (Vardarlı, 1998).

2.4.2 Çok Kullanılan Sentetik Uyuşturucular

Sentetik uyuşturucular, kimyasal yollarla üretilmiş olan suni uyuşturuculardır. Diğer uyuşturuculara nazaran, kolay ve seri olarak üretilbildiği için daha ucuzdur. En az doğal uyuşturucular kadar zararlı olan bu maddelerin tüketimi, rahatça gizlenebilmesi ve kullanım kolaylığı nedeniyle dünyanın birçok ülkesinde gün geçtikçe tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu'nun bir raporunda, 1990'lı yılların başlarında sentetik uyuşturucu madde üretiminin büyük bölümünün Avrupa ülkelerinde ve özellikle Hollanda'da yapıldığı belirtilmektedir. Üretim merkezi Avrupa olarak kabul edilen sentetik uyuşturucuların diğer ülkelere bu merkezden dağılımı söz konusudur (KOM, 2013).

2.4.2.1 Extacy

Sokaktaki ismi ecstasy olan MDMA (Metilen-Dioksi-Meto-Amfetamin), sentetik uyarıcılar arasında en yaygın olanıdır. Maddenin ilk kullanımı, çече sineği gibi böceklerin soktuğu insanları uyku halinden kurtarmak için 1912 yılında üretilmesiyle gerçekleşmiştir. Ecstasy, ilk defa 1985 yılında Hollanda'da bağımlılık yapan uyarıcı madde olarak rapor edilmiştir(Yılmaz, 2004).

Bu maddenin, kullanıldığında transa geçmeye yardımcı olduğu, halüsinasyon görmeyi sağladığı ve uykunun gelmesini engellediği gençler tarafından fark edilince, partilerde en çok kullanılan uyarıcı olmuştur. Uygulamada, bilimsel ve bilimsel olmayan yayınlarda ecstasy konusunda tartışılan en büyük sorun, madde içeriğinin yani bileşenlerinin kolay anlaşılabilmesidir (Pınarcı, 2006).

2.4.2.2 LSD (Lysergic Acid Diethylamide)

LSD çavdar bitkisi üzerinde asalak olarak yaşayan bir cins mantardan elde edilen uyuşturucu çeşididir. Genellikle sıvı halinde “damla” şeklinde alınır. LSD fark edilmeden uzun zaman vücutta canlılığını korur. LSD halüsinojen etkileri açısından esrar türevlerine çok benzer ancak çok daha kuvvetli ve zararlıdır. LSD 1943 yılından beri kullanılmaktadır. Bir iğne ucu kadar LSD çok yoğun canlı resimler, plastik vizyonlar, hayaller görmeye yeter, kullanıcının bütün duyuları artar, bedeninden çıkabileceğine, su üzerinde yürüyebileceğine, üstüne gelen arabayı durdurabileceğine inanır. Kendisini başka bir ortamda ve alemde zanneder. Ancak bu coşkulu anlar bir süre sonra sona erer, kullanıcıda korku oluşur. Geçmişteki kötü anları (flashback) çok yoğun şekilde yeniden yaşamaya başlar ve depresyona girer. Uçacağını zannedip pencereden atlayarak hayatını kaybedenler olmaktadır. LSD kapsül, toz ya da tablet şeklinde piyasaya sürülmektedir (Tuzcular, 1999,s.96).

2.4.2.3 Bonzai

Bonzai gerçekte Sentetik Cannabinoid ismi altındaki birçok maddeden oluşmaktadır. Tamamen kimyasal olan bu maddeler bazı bitkilerin kurutulmuş yapraklarına emdirilerek yapılmaktadır. Sentetik Kannobionidler etkilerini tespit etmek için insan ve hayvanlar üzerine deney yapılmadan piyasaya sürülmektedir. Tamamına yakınının insanlar üzerindeki etkisi bilinmeden kullanımı artmıştır. Bu maddeler esrar etkisi vermesi sebebi ile sentetik esrar olarak kullanım alanı bulmaktadır (Kom, 2011).

Türkiye'de de önemli bir sorun olan uyuşturucu kullanımı, başta gençler olmak üzere bağımlılarını hayattan koparmaya devam etmektedir. Genellikle "bir defadan bir şey olmaz" denilerek başlanılan uyuşturucunun pençesinde olan kişiler, para bulamadığında çeşitli yöntemlere de başvurmaktadır. Uyuşturucunun en ucuzunu almaya çalışan bağımlılar, bazen kurye olarak da kullanılmaktadır. Uyuşturucu ticareti yapan şüpheliler, çaresiz kalan bu insanların durumundan her fırsatta faydalanmaya da çalışmaktadır (KOM, 2011).

2011 yılında ilk defa yasa kapsamına alınan bonzai, ABD ve Çin gibi ülkelerden yasa dışı yollarla ülkemize getirilmektedir. Bu kapsamda, ülkemiz, bonzai kaçakçılığında hedef ülke konumundadır (KOM 2013).

2.5 SUÇ KAVRAMI

Suç, evrensel bir olaydır. Tarihin en eski devirlerinden beri vardır ve var olmaya devam edecektir. Suç işlenmeyen bir toplum tasarısı hayalden başka bir şey değildir. Suç, insanoğlunun gruplar halinde yaşamasından bu yana varlığını devam ettiren bir sorundur. İnsanların içinde ihtiraslar buldukça ve toplum halinde yaşamada çeşitli sosyal çelişkiler, uyumsuzluklar buldukça suç da var olacaktır (Dönmezer, 1994,s.49).

Suç; biyoloji, psikiyatri, din, hukuk ve sosyoloji gibi farklı disiplinler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Suç olgusunun birden fazla disiplin tarafından bir inceleme konusu olarak ele alınması, suçlulukla ilgili çok sayıda yaklaşım biçiminin oluşmasına neden olmuştur. Suç tanımları ve kategorileştirmeleri ile ilgili zengin literatürlerin varlığının nedenleri yargı sistemlerindeki farklılıklar ve belirli davranışların kültürel yorumlanmaları gibi faktörlerin varlığıdır (Kiedrowski, 1998).

Antik çağda yunan düşünürü Platon, “Kanunlar” adlı yapıtında, suçu, ruhun bir tür hastalığı olarak düşünmüş ve bunun üç nedeni olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar; tutkular, haz arama alışkanlığı ve bilgisizliktir (Platon,2007). Bir başka Yunan düşünürü olan Aristoteles ise, suç sebeplerini, yoksulluk, devrim gibi toplumsal koşullarda bulmaktadır. Aristoteles suç nedenlerini bireyin dışında ve toplumsal çevre değişmelerinde aradığı için kimi yazarlar tarafından suç sosyolojisinin kurucusu ve öncüsü sayılmaktadır (Uz, 1996).

Orta çağda suç, şeytani bir davranış ve kötü ruhların teşvikiyle ortaya çıkan bir eylem olarak kabul edilmiştir. Thomas d’Aquin, suçların çoğunun kökeninde sosyal ihtirasların yattığını ancak yoksulluğun da suça neden oluşturan bir etken olduğunu ortaya koymuştur (Yavuzer, 1998,s.26).

Durkheim'e göre suç, kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlâl eden fiillerdir. Bir toplumu meydana getiren bireylerin birtakım kolektif duyguları ve inançları vardır ki, bunlar bir sistem meydana getirirler. Bu sisteme kolektif bilinç ya da kolektif vicdan denir. İşte suç, bu kolektif vicdanı şiddetle inciten bir eylemdir. Durkheim suçu "toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırıdır" diye tanımlar (Köseihal, 1971,s.62).

Durkheim'in yapısalci fonksiyonalist teorisi suçun her toplumda görülen normal bir sosyal olgu olduğunu, suçun açıklanmasında bireyi değil grubu incelemek gerektiğini, grup farklılıklarının suçu teşvik ettiğini, bir davranışın suç olup olmadığının değerlendirilmesinin mevcut normlara göre yapılabileceğini, suçun bir bakıma fonksiyonel ve sosyal değişme için gerekli bir olgu olduğunu açıklar.

Suç sayılan eylem, ceza yasasının ihlali değil, ceza yasası ile korunan kuralların ihlal edilmesidir. Suçun unsurları ve koşulları göz önünde tutulduğunda suçun; isnat yeteneğine sahip bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icrai ve ihmali bir hareketin meydana getirdiği, kanunda yazılı tipe uygun, hukuka aykırı ve yaptırım olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren bir eylem olduğu görülmektedir (Balo, 1995)

Suçluluk olgusu üzerine yapılan ilk bilimsel araştırmaların daha çok bireyi temele alarak suça neden olabilecek biyolojik ve fizyolojik faktörler üzerinde durdukları görülmektedir. Suçluluk olgusu üzerine yapılan çalışmalarda giderek bireyin başta ailesi olmak üzere, toplumsal çevresi öne çıkmaya başlamıştır. Bir sosyal sorun olan suçun, büyük ölçüde toplumsal yapı ile ilişkili olduğu kabul edilmekle birlikte, bu sosyal sorunun niteliği ve yoğunluk düzeyi toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Günümüzde gelişmiş ülkelerle, az gelişmiş ülkelerde gerek suç türleri gerekse bu suçların yoğunlukları farklılık göstermektedir. Aynı zamanda bir ülkenin sınırları içerisindeki bölgeler arasında da bu farklılıklar gözlenebilmektedir (Köseihal, 1971).

Suç olgusunu ve suçluluk durumunu açıklamaya çalışan birçok teori bulunmaktadır. Bu teoriler suçu;

1- Fiziki coğrafya ile antropolojik ve biyolojik temelde açıklayanlar,

- 2- Psikolojik temelde açıklayanlar,
- 3- Sosyolojik ve sosyo-psikolojik temelde açıklayanlar,
- 4- Suçluluğu çok sayıda faktöre bağlayan eğilimler şeklinde sıralanabilir (Balo, 1995).

Duruma sosyolojik açıdan bakıldığında suç kuramları oldukça fazla olup, karışık bir görünüm sergilemektedir. Bunun temel nedeni ise suçluların bireysel özelliklerinin (yaş, eğitim, medeni durum, cinsiyet, sosyalleşme biçimleri vb.) farklılık göstermesi yanında, kişiyi suça iten işsizlik, yoksulluk, göç, sorunlu aile yapısı gibi sosyo-ekonomik değişkenlerin çok çeşitli olmasına bağlanabilir (Kızmaz, 2005).

2.6 SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ

Bireysel teoriler, suçun kalıtımla geçmediğini tartışan sosyologlar tarafından sert bir biçimde eleştirilmiştir. Onlara göre davranış öğrenilir ve çevre tarafından şekillendirilir. 19. yüzyılın başlarından itibaren suç kavramının sosyolojik yönden incelenmesi yapılmaya başlanmıştır. Çocuk ve yetişkin suçluluğunda suçun nedenleri ile ilgili en sistematik açıklamalar sosyolojik teorilerle getirilmiştir. Sosyolojik teoriler genel itibariyle sosyal organizasyonlar, sosyal statü, sosyal değişme, sosyal süreçler, sosyal normlar ve sosyal çatışma ile birlikte bireyleri sapma davranışına götüren ve bunların suç ile ilgisini ortaya çıkarmaya çalışan teorilerdir (İçli, 2001). Bu teoriye göre, suçlu sosyal ortamın bir ürünüdür ve esas suçlu toplumun kendisidir. Dolayısıyla sosyo genetik teoriler suçun oluşumuna yol açan etkenleri sosyal yapıda aramaya çalışmışlar ve bu doğrultuda suç olgusunu açıklamaya çalışmışlardır.

Sosyolojik suç teorileri; “Sosyal yapı, sosyal yapının değerleri, sosyal yapının normları ve sosyal yapının kurumlarını, suç nedenleri asında ele almaktadır. Bu bakış açısı dâhilinde suç, sosyal ortamın bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır ya da bir başka ifadeyle, “Hasta olan toplumdur” (İçli, 2007,s.77). Sosyolojik teoriler suç davranışını, sosyoloji bilimi varsayımları çerçevesinde ele almakta ve suçun, sosyal yapı boyutlarına vurgu yapmaktadırlar. Suçlu davranışını ele alan teorileri; “Sosyal Yapı Teorileri, Sosyal Süreç Teorileri ve Çatışma Teorileri” olmak üzere, üç alt başlık altında incelemek mümkündür.

Suçun nedenlerini, doğasını ve yayılmasını açıklama açısından en kapsamlı teorilerin sosyolojik nitelikteki teoriler olduğu belirtilmiştir (İçli, 2007,s.77). Suçu izah eden sosyolojik teoriler değişik şekillerde sınıflandırılmaktadır. Biz suçu sosyolojik temelde açıklayan teorileri; sosyal yapı, sosyal süreç ve çatışma teorileri olmak üzere üç başlık altında inceleyeceğiz.

Sosyal Yapı Kuramları;

1. Fonksiyonalist Kuramlar,
2. Gerilim Kuramları,
3. Sosyal Ekoloji Kuramları,
4. Altkültür Kuramları,

Sosyal Süreç Kuramları;

1. Sosyal Öğrenme ve Davranış Kuramları,
2. Kontrol Kuramları,
3. Etiketleme Kuramı,

Çatışma Kuramları;

Marksist Kriminoloji olarak gruplandırılabilir.

Fonksiyonalist (işlevselci) kuramcılar suç ve sapkınlığı, yapısal gerilimlere ve toplumdaki ahlaki düzenleme eksikliğine dayandırır. Bu düşünürlere göre, “toplumdaki bireyler ve grupların hedefleri mevcut ödüllerle çakışmıyorsa, bireyler ve grupların istekleri ve gerçekleştirenleri arasındaki bu uyumsuzluk, bazı üyelerin kendilerini sapkın güdülenmeler içinde hissetmelerine yol açacaktır” (Giddens, 2007).

İşlevsel kurama en önemli katkıyı sağlayan düşünür, aynı zamanda sosyolojinin kurucularından birisi olan Emile Durkheim’dir. Durkheim’in en belirgin katkısı, suçun ‘normal’ ve sosyal davranış için gerekli olduğunu ileri sürmesidir. Suç ona göre, her yaşta, hem yoksullukta hem de zenginlikte var olduğuna göre insan tabiatının bir parçası olarak görülmektedir. Bu grup düşünürler insanın kötü davranışlarının temelini bireyde değil grup ve organizasyonlarda ararlar. Onlara göre “yanlış”, doğruya anlam kazandırmak için gereklidir. İçli’de bu görüşü savunan grupta yer alır. Ona göre de, “suç bazen yararlı da olabilir, hatta toplumun sağlık işaretidir. Suçun varlığı sosyal

değişme yolunun açık olduğunu, sosyal yapının katı olmadığını gösterir. Bir başka ifade ile suçun var olmaması, toplumda herkesin aynı şekilde davranması, doğru ve yanlış üzerinde aynı fikirde olması demektir. Bu da yaratıcılık ve bağımsız düşünmeyi yok eder.” (İçli, 2007). Suç oranlarının artışı, toplumdaki bazı sosyal değişim ihtiyaçlarını da işaret edebilir ki bu yönüyle de yarar sağladığı söylenebilir.

Durkheim’in kriminolojiye en büyük katkılarından birisi de “*anomi*” kavramıdır. Endüstrileşmiş toplumlarda, geleneksel norm ve standartların yerine yenisi konulmadan aşınması ile anominin oluştuğunu ileri sürmüştür. “Anomi, toplum yaşamının belirli bir alanındaki davranışları düzenleyen hiçbir açık ölçünün bulunmadığı durumlarda ortaya çıkar. Böyle durumlarda, Durkheim’e göre, insanlar kendilerini yollarını yitirmiş ve kaygılı olarak duyumsarlar; anomi dolayısıyla, intihar eğilimleri üzerinde etkili olan toplumsal etkenlerden birisidir”(Akt.Giddens,2007).

Fonksiyonalist yaklaşımın bir başka önemli temsilcisi Amerikalı sosyolog Robert K. Merton, Durkheim’in ‘anomi’ kavramını Amerikan toplumuna uygulayarak, suçun kaynağını toplumun kendi yapısında arayan etkili bir kuram geliştirmiştir. Giddens’in aktardığına göre, Merton anomi kavramını, kabul edilmiş normlar toplumsal gerçeklikle çatıştığı durumda bireyin davranışı üzerindeki gerilime göndermede bulunacak biçimde değiştirmiştir. Merton’a göre;

“Amerikan toplumunda bir ölçüye kadar öteki sanayi toplumlarında genel olarak benimsenen değerler maddi başarıyı vurgulamaktadır ve başarıya ulaşma araçlarının disiplin ve çok çalışma olduğu varsayılır. Dolayısıyla, gerçekten de çok çalışan insanlar, yaşama hangi noktada başlamış olurlarsa olsunlar başarıya ulaşırlar. Bu düşünce gerçekte doğru değildir, çünkü üstünlükleri olmayanların çoğunluğu, geleneksel ilerleme fırsatlarını ya yalnızca sınırlı ölçüde elde edebilirler ya da böyle fırsatlar ellerine hiç geçmez. Yine de başarılı olamayanların çoğunluğu kendilerini, maddi ilerleme sağlamadaki apaçık olan yeteneksizlikleriyle lanetlenmiş olarak görürler. Bu durumda, ister yasal isterse de yasadışı olsun, her tür yola başvurarak ileri gitme yönünde büyük bir baskı vardır.”

Merton’a göre, “dolayısıyla, sapkınlık ekonomik eşitsizliklerin bir yan ürünüdür” (Akt.Giddens, 2006). Toplumda genel refah artışının suç oranlarını azaltmamasını ise kalıcı eşitsizliğe dayanan “görelî yoksullaşmaya” bağlar.

Ekoloji, canlıların yaşadıkları ortamı ve birbirleri ile olan ilişkilerini inceler. Benzer bir yaklaşımla sosyal ekoloji de insan ekolojisini ya da başka bir anlatımla birey ile yaşadığı çevre arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri inceler. Ekoloji-suç ilişkisi ile ilgili çalışmalar, 1800'lü yıllara, Endüstri Devrimi'nden sonra İngiltere'de ortaya çıkan şehirleşme ve bunun getirdiği sorunların araştırılmasına dayanır. Bu konuda çalışmaları olan Allison, "Nüfusun Prensipleri" adlı kitabında bu konu üzerinde durmuştur. Yazara göre, "büyük rastlantılar sonucu gelişen nüfus hareketleri bilimde ve sanatta görülen cesaret verici gelişmeler, gerçekleştirilen yeni yatırımlar toplumsal durumları etkilemiş ve onlarda da değişiklikler yaratmıştır" (Akt. İçli, 2001.)

Sonuç itibariyle, bireyin yaşadığı çevreden çok etkilendiği bir gerçektir. Yapılan araştırmalar hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde, kentleşmeye rağmen kırsal kesim suçu olarak bilinen bazı suç türlerinin kentlerde de arttığını göstermektedir. Cezasının ağırlığına rağmen "*kan davası*" cinayetleri, kırsal kesimde kişiye prestij kazandırması ve gurur kaynağı olması yönüyle önemli bir çevresel faktördür. Kırsal kesim suçu olarak nitelendirilen bu tür cinayetlere şehirlerde de rastlanması yine bozuk çevre ile ilgilidir.

Altkültür grupları, toplumun temel kültürel değerlerini paylaşmakla birlikte kendilerini toplumun diğer kesimlerinden ayıran değer, norm ve yaşam biçimlerine sahip gruplar olarak tanımlanabilir. Durkheim ve Merton'un geliştirdiği "*anomi*" kuramı, kendilerinden sonra gelen sosyologlar için suçluluğun altkültür çerçevesini oluşturmuştur. Bu sosyologlardan biri olan Albert Cohen de suçun ana nedeni olarak Amerikan toplumundaki çelişkileri görmüştür. Ancak Merton, suçu, bireylerin değerler ile araçlar arasındaki gerilime gösterilen tepkileri ile açıklarken, Cohen bu tepkilerin altkültürler yoluyla toplu olarak gerçekleştirildiğini öne sürmüştür (Köseihal, 1971).

Türkiye'de yapılan araştırmalarda da, suçların bir altkültür bilinci ve toplumun değerlerine karşı işlenmesi yönüne dikkat çekilmiştir. Bu çalışmalardan birisi Saran tarafından, İstanbul'daki suçlular üzerinde yapılmış ve araştırma: "*bazı problemlerde müştereklik yüzdesi yüksektir*" sonucuna ulaşmıştır. Örneğin, hırsızlık suçu ile büroya gelmiş olanların % 58.4'ü bu suçu bir başkası ile müşterek işlediklerini söylemişlerdir."

saptaması yapılmıştır. Nirun da sosyal bünye analizi yaparken suçlu gruplardan (hırsızlardan) örnek verir ve bu tür grupları informel gruplar arasında sayarak aralarındaki sıkı ve gizli işbirliğine ve baskıya dikkat çeker:

“... sosyal yapıda irili ufaklı ve çeşitli nitelikte sosyal gruplar yer almış olacaktır. ... bir sosyal grup en azından iki ya da üç şahsın sosyal ilişki kurarak duygu ve düşüncelerini iradi, bazı hallerde, gayri iradi –örneğin kapalı sosyal gruplarda belirli gayeler etrafında birleştirerek fonksiyonlarını elde etmek istedikleri maddi ya da manevi aksiyonlara yönlendirmelerinden doğan bir bütündür...her sosyal grup bir psiko-sosyal dinamik merkezdir. Bu merkezler içinde şahıslar özel şahsiyetlerinin psikolojik ve sosyolojik muhtevalarını elde ederler. Bilhassa küçük gruplar, yüz yüze ilişkiler ile üyelerinin duygu ve düşüncelerine büyük gruplardan daha fazla etki yaparlar ve bunlar fertleri doğumundan itibaren kuşatırlar” (Nirun, 1991).

Çatışma Kuramları ise, Marksist düşünceye dayanır. Marx’a göre, üretim araçlarının özel mülkiyeti nedeniyle işçi sınıfı (proleterya), üretim araçlarına sahip olanlar (burjuvazi) ve onları kontrol edenlerce sömürülür. Toplumda var olan rekabet işçiye minimum ücret ödenmesini gerektirir. Bunun sonucu olarak burjuvazi giderek zenginleşirken proleterya ise giderek daha fakir ve daha mutsuz olur. Yoksulluk koşulları ve devam eden sömürü ise her türlü sosyal problemi üretir. Marx, sapma ve suç konusunda çok fazla yazmamış ve bir teori kurmamıştır. Ancak yazdıkları, onu takip eden öğrencileri için kaynak teşkil etmiştir. Suçun Marksist teorisini ilk ortaya koyanlardan birisi William Bonger’dır. Bonger’in tartışmaları şu önermelerle ifade edilebilir (Dolu, 2012).

1.Ahlak dışı davranış ve suçu neyin inşa ettiği fikri sosyal yapıdaki değişmelere bağlıdır,

2.Ceza yasalarında yasaklanan davranışlar güçlünün menfaatlerine zarar verenlerdir.

Çatışma yaklaşımı modelleri birbirine benzer olmamakla birlikte hepsinde üç ortak tema görülür. Bunlar:

- Suç tanımlarının göreliliği,
- İlgilerin muhafazasında temel sosyal kurumların kontrol rolü,
- Bir güç aracı olarak hukukun rolüdür.

Çatışma kuramcılarına göre, suçlu etiketi toplumdaki ilgilere bağlıdır. İlgiler değiştikçe sapma ya da suç tanımları da değişir. Hükmetme, herhangi bir ilgi grubunun elinde gücün yokluğunun işaretidir. Gücü kazanmanın ve tutmanın en güçlü mekanizması sosyal kurumların hâkimiyetidir. Bu, hukuk, din, eğitim, hükümet, ekonomi ve bilim yoluyla toplum üyelerinin dünya görüşlerinin kontrolü demektir (Akt. İçli, 1994).

1980’li yıllarda yine Marksist düşünceye dayalı “*Yeni Sol Gerçeklik*” adıyla yeni bir bakış açısı ortaya çıkmıştır. Bu düşünürler, toplumda ortaya çıkan suç oranındaki artışın önemini çok fazla dikkate almamışlardır. Onlara göre bu durum, eşitsizliğe karşı başkaldırının gizlenmiş bir biçimiydi. Bir de dikkatleri, suç mağdurları üzerine çektiler. Giddens’in aktardığına göre; Sol gerçekçiler, suç oranlarının ve kurban haline gelmenin kenar mahallelerde yoğunlaştığına işaret etmektedir. Toplumda durumu kötüleşen gruplar ötekilere kıyasla çok daha yüksek bir suç riskiyle karşı karşıyadır. Bu yaklaşım, Merton, Cloward, Ohlin ve diğerlerine dayanarak, kent içlerinde suç altkültürlerinin ortaya çıktıklarını ileri sürmektedir. Bu tür alt kültürler, tek başına yoksulluktan değil, topluluğun geneli içinde kendine yer bulamamaktan kaynaklanmaktadır. Örneğin, suça yönelen gençlik grupları “saygıdeğer toplumun” kıyısında yer almakta ve ona karşı gelmektedirler. Bu yaklaşıma karşı çıkanlar, kurban üzerinde gereğinden fazla durulduğunu, saldırgan davranış üzerinde de durulması, ayrıca, suçun toplum çoğunluğu tarafından algılanışının göz ardı edilmemesi gerektiğinin unutulmamasına işaret etmektedirler. (Akt.Giddens, 2006)

2.7 SUÇ TEORİLERİNDE TEMEL ALINAN KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmada temel alınan, sosyal süreç teorileri arasında, sosyal öğrenme ve davranış teorileri başta gelir. Sosyal öğrenme teorilerinin kökeni 19. yüzyılın sonlarında Gabriel Tarde’in “taklit teorisi”ne dayanır. Tarde, suçluların normal kişiler olduklarını ve suçu tıpkı yasal davranışlar gibi öğrendiklerini ileri sürmüştür. Tarde, teorisini “taklidin yasaları” şeklinde formüle eder. Ona göre, bireyler bir elbise modelini kopya eder gibi davranış kalıplarını da taklit etmektedirler (İçli, 2001).

Sosyal öğrenme teorisyenlerine göre, insanlar şiddete eğilimli olarak doğmazlar. Yaşamları boyunca bu davranışları öğrenirler. Saldırgan davranışlar çoğu kez televizyon

ve sinemada şiddet olaylarının izlenmesiyle doğrudan gözlem yoluyla öğrenilir. Filmlerde şiddet kullananların ödüllendirilmesi bu yöndeki öğrenmeyi hızlandırmaktadır. Kısaca bu teoriler, çocukların ve yetişkinlerin şiddet içeren davranış modellerinden saldırgan olmayı öğrendiklerini ileri sürer, yaşamın ileriki yıllarında giderek saldırgan davranış kalıpları, sosyal ilişkilerde büyük bir olasılıkla kalıcı olurlar. Şiddet olayları dışında da madde kullanımı, hırsızlık, gasp, adam yaralama vb. suç olarak nitelenen olaylar da sosyal ortamlarda öğrenilir (Dolu, 2012).

Sutherland'a göre, suçluluk ne kişisel özelliklerden ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar. Suç, herhangi bir kültürde herhangi bir kişiyi etkileyecek öğrenme sürecinin sonucunda ortaya çıkar. Sutherland'e göre, bireyin, suç oluşturan davranışı şu süreçlerden geçmektedir.

1. Her şeyden önce suçlu davranış öğrenilir.
2. Suçlu davranış, etkileşim süreci içinde diğer bireylerle ilişkiye geçildiği süreçte öğrenilir.
3. Suç olan eylem özellikle birinci gruplar içinde öğrenilir. Bu nedenle, sinema, televizyon, gazete gibi iletişim araçlarının önemi daha azdır.
4. Suçlu olan eylemin öğrenilişi, kimi zaman çok karmaşık, kimi zaman da çok basit olan suç işleme tekniğinin öğrenilmesiyle olur. Ayrıca tavırların, güdülerin, tutumların, davranışların belli yanlarını öğrenmekte suç işlemeyi etkiler.
5. Güdülerin ve dürtülerin kendisine özgü yönü, kanunların yatkın ve yakın olmayan tarifleri (örnekleri) ile öğrenilir (Dolu, 2012).

Sutherland, suçluluk davranışının ilk çocukluk dönemlerinde geliştiğine ve yaşam boyu devam ettiğine işaret eder. Ona göre, birey-toplum ilişkisi çerçevesinde kişinin herhangi bir andaki eğilimi, önceki yaşam koşullarının bir ürünüdür. Buna göre, suçluluğun nedenlerini de kişiliğin derinliklerinde, onun ilk yaşam deneyimlerinde aramak gerekir. Sutherland'a göre, kişilik yapısı, bireyi farklı ilişki biçimlerine yönelten çeşitli etkenlerden biridir. Bu nedenle suçlulukla yakın ilişkisi vardır. Birey, ilişki kuracağı insanları bilinçli seçer ve davranış normlarını ona uydurur.

Çalışmada temel alınan bir diğer teori olan sosyal kontrol teorileri, insan davranışının denetimi ve bu denetimle ilintili kurumsal süreçler üzerinde odaklaşmaktadır. Bir

anlamda, sosyal kontrol kuramı, insan davranışını düzenleyen, yönlendiren ve şekillendiren teknikleri ve stratejileri inceleme konusu olarak almaktadır. Bu nedenle, insan davranışını, belirli ölçülerde şekillendiren; aile yapısı, okul/eğitim, akran grubu, değerler ve inançlar gibi sosyal değişkenleri ele alarak, suç ve sapkınlığı çözümlenmeye çalışmaktadır.

İnsanların kurallara uyma sebebinin kontrol teorileri şu şekilde açıklar: İnsanlar kurallara uyar, çünkü sosyal kontrol onların suç işlemelerini engeller. Şayet sosyal kontrol ortadan kalkar ya da zayıflarsa bireysel ve toplumsal düzeyde sapmalar başlar. Kontrol teorisine göre, insanlar sosyal kontrole güdülenmişlerdir. Ancak bu kontrol ortadan kalktığında, yasaları ihlal etmek için bir güdüye ihtiyaç kalmaz. Kimsenin içinde suç işlemeye karşı doğal bir güdü yoktur. Suça karşı güdü evrenseldir ve topluma eşit olarak yayılmıştır. Bu evrensel güdü nedeniyle sosyal kontrol olmadığı zaman kurallara karşı gelerek onları bozmaya çalışırız (Sutherland, 1966).

Sosyal kontrol teorileri, insanların normlara niçin uyum gösterdikleri, özellikle de, çok sayıda caydırıcı faktörlere rağmen, insanların normlar karşısındaki bu uyumlu tarzının nereden kaynaklandığı sorusuna yanıt aramıştır. Sosyal kontrol teorileri, bireyin konformist tutumunu "kontrol güçleri" ile açıklamaktadır. Bireyin suçlu olma durumu, söz konusu kontrol güçlerinin yok olması veya zayıflaması ile açıklanmaktadır (Sutherland, 1966).

Kontrol teorileri, insan davranışının denetimi ve bu denetimle ilgili kurumsal süreçler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sosyal kontrol kuramı, insan davranışını düzenleyen, yönlendiren ve şekillendiren teknikleri ve stratejileri inceleme konusu olarak almakta, insan davranışını belirli ölçülerde şekillendiren; aile yapısı, okul/eğitim, akran grubu, değerler ve inançlar gibi sosyal faktörleri ele almaktadır. İnsan davranışları üzerinde etkili olan bu faktörler, fertlere hangi davranışların iyi, hangi davranışların kötü veya cemiyet tarafından arzu edilen ve edilmeyen davranışları empoze eder. Bütün sosyal gruplar ve toplumlar, kendi normları dışında kalan ve normal olarak kabul edilmeyen davranışlarla uğraşmak üzere çeşitli yollar geliştirmişlerdir. Mevcut kurallara uymayanlara ceza adı altında olumsuz müeyyideler, bu kurallara uyan örnek kişilere de

övgü ve itibar gibi olumlu müeyyideler uygun görülmektedir. Bu olumlu ve olumsuz müeyyideler sosyal kontrol tipleridir. Sosyal kontrolün bazı tipleri resmi, veya hukuki, diğerleri de resmi olmayan karaktere sahiptirler. Bu yazılı ve resmi olmayan normlar gelenek-görenek, örfler ve adetler, olarak ifade edilir (Dolu, 2012).

Kontrol teorilerinin önde gelen kuramcılarında Nye'nin 1957'deki araştırması bu teori ile ilgili ilk çalışmadır. Nye'ye göre, sosyal kontrol, sosyalizasyon sürecinden kaynaklanmaktadır. Bu süreç yoluyla birey kendi doğru yanlış bilincini geliştirir. Nye'ye göre bu "içselleştirilmiş kontroldür". Bireyler, dolaylı olarak sevgi ve şefkat besledikleri kişiler (anne ve baba gibi) tarafından da kontrol edilirler. Bunlar birlikte Nye, birey davranışlarını kontrol eden ve kurallara uymadığı zaman onu cezalandıran doğrudan kontrolden de söz etmektedir (İçli, 2001).

Nye' den sonra bu teorinin en tanınmış teorisyeni olan Travis Hirchi: sosyal kontrolün temel kavramının, bireyin toplumla olan bağı olduğunu ifade eder. Hirchi'e göre bağlılık kontrol teorisinde birinci unsurdur. Bu nedenle, sosyal kontrol teorisine, geleneksel topluma bağlantı unsurlarının tanımı ile başlar. Hirchi'e göre, bireyin topluma bağlılığı zayıfladığı oranda suçluluk olasılığı artar. Topluma bağlılığın da birbiriyle ilişkili dört unsuru olduğundan bahseder. Bunlar:

1. Bağlılık: Bireyin toplumda diğer insanlara-özellikle ebeveynlere, okul çevresine ve akran grubuna olan bağlılığı artıkça, sosyal normlara veya toplumun beklentisi doğrultusunda uygun davranış kodu geliştirme olasılığının arttığını ve buna bağlı olarak da bireyin suç işleme ihtimalinin düştüğü temasını içermektedir.

2. Taahhüt: Sosyal eylemlere eşit katılma, bireyleri toplumun ahlaki ve etik kodlarına bağlar. Birey, başarıyı elde etme yolu olarak, yasal faaliyetleri keşfettikçe, uyum olasılığı artar. Böyle bir çevresel değer taahhüdünün olmayışı, bireyin suç eylemine katılmasını teşvik eder.

3. Katılım: Bireyin, toplumsal değerlere yoğun bir biçimde katılması, onun suçla meşgul olmasını olanaklı kılacak zaman faktörünü ortadan kaldırır. Bir anlamda; bireyin, okul, aile ve eğlence gibi kurumlarla olan bağı veya ilişkisi onu sapma davranışından uzaklaştırır.

4. İnanç: Bir kişinin toplumun değerlerine, inançlarına ve hukuk yapısına olan bağlılığı arttıkça, bireyin sapkın tutumlarda bulunma olasılığının da azaldığını öngörmektedir. Aksi biçimde, değerlere olan bağlılığın azalması ile birlikte, bireylerin suç olaylarını işleme potansiyelinin de arttığı öngörülmektedir. Aynı ortamda yaşayan bireyler, benzer değerleri paylaştıkları için, bu değerlerin zayıflaması veya yok olması durumunda, muhtemelen, bireyler anti-sosyal davranış geliştirme eğilimi gösterirler. Aynı şekilde, bir toplumda hukukun adil olmadığı savının yaygın bir fikir halini alması durumunda, değerler karşısında kayıtsız davranış biçimi veya suça yönelme olasılığı artmaktadır(Siegel, 1989).

Etiketleme teorisyenleri ise, suçun nasıl bir şekilde sosyal etkileşimin bir ürünü olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Etiketleme kuramı, suç isleyen birey üzerinde değil, kuralları koyanlar üzerine odaklanmıştır. Toplum, tüm alt sistemlerden oluşur. Sistemin yapısal unsurları, toplumu oluşturan kişi ve alt sosyal gruplar arasındaki ilişkilerde kendini gösterir. Toplumu oluşturan alt sosyal gruplar, tabakalar, hayat stili, şansı, sosyal değerler, insan eylemleri yönünden değişik görüş ve idraklere sahiptirler (Dolu,2012).

Toplumda egemen siyasi ya da ekonomik sosyal statüleri, mevkileri işgal eden gruplar, toplumun kültür, ideoloji, siyaset, hukuk ve diğer kültürü oluşturan bütün alanlarda toplumdaki sapıcı ya da sapıcı sayılmayan eylemleri belirlerler. Dolayısıyla sapıcı hareketlerden cezayla karşılanan suçları da bu egemen grupların inanç, istek ve beklentileri belirlenmiş olur. Toplumu oluşturan diğer kişilerin eylemleri sözü geçen inançların ortaya koyduğu kurallarla çatışınca suç ortaya çıkmış olur. O halde suç ve sapıcı eylemler gruplar arasındaki bahsi geçen ilişkilerle karşılıklı etkilenmelerle, etki-tepki ilişkileri ile izah edilmelidir (Dönmezer, 1994).

3. BÖLÜM: SOSYALİZASYON SÜRECİ

Yaşam ile yeni tanışmış hiçbir bebek belli davranış kalıplarını öğrenerek dünyaya gelmez. Dolayısıyla bebekler, sosyal hayat içerisinde yer alan bütün davranış kalıplarını, dünyaya gelişlerinin ilk gününden itibaren görerek, duyarak, davranışlarına yansıtarak kısacası yaşayarak öğrenirler. "Sosyalleşme" (Toplumsallaşma), bizlerin gerek toplumun norm ve değerlerini içselleştirerek, gerekse toplumsal rollerimizi (işçi, arkadaş, yurttaş vb. olarak) yerine getirmeyi öğrenerek, toplum üyeleri haline gelmeyi öğrenme sürecimizdir (Marshall, 1999,s.760). Sosyalleşme ile bireyden, toplumun yaşam biçimlerine uygun davranış kalıpları beklenir. Bu anlamda sosyalleşme bir ferdin herhangi bir grup faaliyetine katıldığında, o grubun normlarından haberdar olarak, kendisinden beklenen uygun rol ve davranışı harekete geçirmesidir (Erkal, 1999,s.93) .

Sosyalleşmeyi bireysel ve toplumsal açıdan ayrı ayrı tanımlayan Özkalp'e (2005,s.109) göre sosyalleşme, bireysel açıdan insanın hayvansal yönlerini bırakarak, insani değerler kazanması ve kişiliğini bulması sürecidir. Toplumsal açıdan ise, sosyal ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması ve kişilik gelişimidir. Yani sosyalleşme kavramı, insanın psikolojik ve sosyal gelişiminin tamamını kapsamı içine almaktadır. Zaten sosyalleşmenin amacı da insani değerler kazanmaktır. İnsanda içgüdüsel davranış çok azdır. Dolayısıyla insanın insan olması öğrenilmiş davranışlarla mümkün olabilmektedir. Bu davranışları öğrenme süreci de sosyalleşme olarak adlandırılmaktadır.

Yine toplumu ön planda tutan Öztürk'e göre de sosyalleşme, insan yavrusunun insana özgü nitelik ve özellikleri elde etmesidir. İnsan, aslında insan olmaya yatkın ve elverişli bir gizil güç ile donanmış olarak doğmaktadır. Fakat insan sosyal çevrenin bir unsurudur. Bu konuda son sözü sosyal çevre söylemektedir. İnsan öncelikle içinde yaşadığı toplumun, sonra da başka toplumların etkisi altında kalır (Öztürk, 1993,s.106). Bu etkilenme sonucu ya da sosyalleşme sonucu, artık birey o toplumun bir üyesidir ve içinde bulunduğu topluma uygun davranışlar sergiler, böylece topluma uyum gerçekleşmiş demektir.

Kültürel boyutuyla Giddens'e (2000,s.25) göre sosyalleşme, yardıma gereksinimi olan bebeğin, yavaş yavaş içerisinde doğduğu kültür için geçerli olan becerileri edinerek kendi bilincinde olan, bilgili bir kişi haline gelmesidir. Aynı şekilde sosyalleştirme kavramı, içgüdülerden yoksun, biyolojik olarak olgun ve hayat mücadelesine hazır olarak doğmayan; fakat büyük bir alabilirlik (etkilenebilirlik) ve öğrenme yeteneğine sahip insanoğlunun davranışlarını, içinde yaşadığı toplumların kuralları çerçevesinde eğitilerek şekillendirilmesi ile ilgili bütün işlemleri, olgu ve oluşumları ifade etmek için de kullanılmaktadır.

Parsons ise, toplumda fertler arasında dağıtılmış olan roller ve rollerdeki farklılaşmalar üzerinde durarak, bunun sosyalleşme ile yakın ilişkisinden bahseder. Fertler rollerini ne kadar iyi öğrenir ve kendinden bekleneni eksiksiz yerine getirirse sosyal sistem sağlam temellere oturur ve sosyalleşme de o kadar mükemmel olur. Ancak, ferdin toplumdaki rolü birden fazladır. Üstelik roller sürekli bir değişme gösterir. Fert hem birden fazla rolünün hepsini başarılı şekilde yürütmek, hem de değişen rollerini iyice öğrenmek zorundadır. Parsons sosyalleşmeyi önemli ölçüde rollerin öğrenilip, gereklerinin yerine getirilmesi ile açıkladığına göre, rollerin değişmesi sosyalleşmeyi sürekli hale getirmiştir (Akt. Celkan, 1989,s.62).

Genç, özerklik ile sorumluluk arasındaki dengeyi sağlıklı iletişim ve özdeşleşme süreci içinde kurmaya çalışır. Kimliğini ve kişiliğini kazandığını sanan, anne babasını, yakın çevresini sürekli eleştirip küçümseyen genç, kendisi ve çevresiyle ilgili tüm kararlarda bağımsız ve özgür olmak ister. Buna karşılık hem ailesinde hem de çevresinde kendi üstüne düşen sorumlulukları yüklenmez ya da zorla yüklenip sürükler. Bu sırada anne babasının etkisinden kurtulmaya çalışır ve onlarla özdeşleşme çabasını, yeni seçtiği örneklerle yöneltmeye başlar. Çevresinde onu etkileyen ve onlarla duygusal olarak bağ kurduğu yeni örneklerin iyi ve kötü yönlerini benimser. Bunun sonunda kişiliğinde her örnekten bir iz kalır. İşte bu iletişim ve özdeşleşmeler sağlıklı olursa genç, dengeli, düzenli, tutarlı, gerçekçi davranmayı öğrenir, yani sosyalleşir (Yavuzer, 1990,s.86-87). Aksi takdirde genç hem kimlik oluşumunda kargaşa, hem de sosyalleşmede başarısızlık yaşar.

Sosyal değişmenin hızla seyretmesi günümüzde sosyalleşmeyi artık sadece çocuklar ve gençler için değil, yetişkinler için de gerekli kılmıştır. İşçiler, memurlar, öğrenciler, yeni evli çiftler kendilerini sürekli bir sosyalleşme içinde bulurlar. Çünkü karşlarına her zaman öğrenecekleri yeni bilgi, beceri ve alışkanlıklar çıkar. Fertlere empoze edilen kültürel değer yargılarının değişebilirliği, her zaman öğrenmeleri gereken yeni sosyal roller, sosyalleşme sürecinin sürekliliğini göstermektedir.

3.1 TAM KURUM VE YENİDEN SOSYALLEŞME

Goffman, kapalı bir sistemin ürünü gibi düşünölen etkileşimle ilgilenir. O, tam kurum (total institution) diye adlandırdığı şeyi kapalı sistemin ideal tipinin incelenmesi için uygun bulur. Goffman, tam kurumu, birbirine benzer durumlardaki insanların daha geniş toplumdan yeterli bir süre için koparılarak, hep birlikte, formel olarak yönetilen, kapalı bir yaşam sürdürmeleri olarak tanımlar. Goffman, tam kurumu beş kategoriye ayırır.

1. Yardıma muhtaç ve sakat insanları korumak için kurulmuş kuruluşlar; körler, yaşlılar, öksüzler, yoksullar için evler ve benzerleridir.
2. Hem yardıma muhtaç, hem de çevrelerindeki toplum için tehdit oluşturan kişiler için kurulmuş yerler: Verem Sanatoryumları, akıl hastaneleri vb.
3. Üçüncü tip tam kurumlar toplumu kasıtlı tehlikelere karşı korumak için organize edilmişlerdir: Hapishaneler, ıslah evleri, savaş tutsakları ve toplama kampları.
4. Dördüncüsü, mesleksel amaçlı ve o meslek dalında etkinlik göstermek amacıyla kurulan kuruluşlardır. Askeri kışlalar, gemiler, yatılı okullar vb.
5. Sonuncusu, dünyasal işlerden el çekerek, hatta sıklıkla dinsel eğitim hizmeti vermek için kurulan merkezler, örneğin manastırlar, rahibe manastırları (Akt.Polomo, 2012, s.218).

Erving Goffman'a (1961) göre, tam kurumlar üç önemli özelliğe sahiptir. Bunlardan ilki, görevlilerin, insanların nerede ve ne zaman yiyip-içecekleri, uyuyacakları, çalışacakları dahil günlük hayatın her anını kontrol etmeleridir. İkinci özellik, tam kurumlardaki hayat herkes için aynı yiyecek, aynı üniforma ve aynı aktivitelerle kontrol

edilmiş ve standartlaştırılmıştır. Üçüncü özellik ise, bir kişinin nerede, ne zaman ve nasıl hareket edeceğinin resmi kurallarla belirlenmesidir (Macionis, 2012,s.130).

Bu gibi katı kuralların amacı, yeniden sosyalleşme, çevreyi dikkatli bir şekilde kontrol eden bir kişinin kişiliğindeki kökten değişimdir. Hapishaneler ve akıl hastaneleri, mahkumları ve hastaları parmaklıklar arkasında tutar, kapıları kitler, telefona, maile veya ziyaretçiye izin vermezler. Kişilerin bütün hayatı tam kurumlar olur. Buralarda yaşayanlar için görevliler açısından işleri kolaylaştırmak, kişilikte değişiklik yapmak ya da en azından itaatkar olmak yapılması gereken tek şeydir (Macionis, 2012,s.130).

Yeniden sosyalleşme iki aşamalı bir süreçtir. İlk aşamada, çalışan personel, gelen kişinin var olan benliğini yıkar. Örneğin, gelen kişi kıyafetleri gibi onu diğerlerinden farklılaştıran, şahsi eşyalarından vazgeçip, herkesin aynı gözükmeleri için görevliler tarafından verilen standart kıyafetleri giymelidir. Görevliler, aramalar, saç tıraşı, tıbbi muayene, parmak izi gibi yeni gelen kişileri benlikleri üzerinde etki eden bir dizi prosedürden geçirirler. Duvarların arasında kaldıklarında, bireyler özel hayatlarını da bir kenara bırakmak zorunda kalırlar, çünkü görevliler onları sık sık dolaşarak yalnız bırakmazlar (Macionis, 2012,s.130).

Yeniden sosyalleşme sürecinin ikinci kısmında, görevliler, mahkumlar ve hastalar için ödül ve ceza yöntemi ile yeni bir benlik oluşturmaya çalışır. Okunacak bir kitaba sahip olmak, televizyon izlemek, ya da telefon etmek, dışarıdaki insanlar için önemsiz gibi görünebilir. Ancak tam kurumlarda katı kurallara göre yaşayanlar için böyle bir ayrıcalığa sahip olmak itaat etmek için güçlü motivasyon sağlar. Bu gibi ödüllerin süresi, kişilerin görevlilerle ne derece iyi geçindiklerine bağlıdır (Macionis, 2012, s.131).

3.2 SOSYALİZASYONUN ÖZELLİKLERİ

Sosyalleşme, bireyin, davranışının anlam kazanmasıdır (Ergil, 1984,s.39). Bu unsur sosyalleşmenin, sadece insanlar için geçerli olduğunun da göstergesidir. Çünkü öğretmenden, tezgâhtardan ne beklendiğini, hastanelerin ne işe yaradığını, iş yerinde

nasıl davranılacağını, insana kimse göstermez ama insan bunları ve daha da fazlasını sosyalleşme ile öğrenir. Bireyin içinde yer aldığı grup ya da toplumun kurallarını öğrenme süreci olan sosyalleşme uzun bir süreçte gerçekleşmekte ve bu uzun sürecin sonunda da çocuk, toplumun yetişkin bir ferdi konumuna gelmektedir. Bu anlamda sosyalleşme uzun bir süreci de kapsamaktadır Ancak bu süreç içerisinde bireyi ve toplumu değiştirici bazı etkenler de söz konusudur. Tek yönlü işleyen bir süreç olmayan sosyalleşmede, bir aileye ya da herhangi bir gruba yeni bir üyenin girmesi o toplumsal birimde değiştirici bir etken oluşturur.

Aynı şekilde farklı bir gruba katılma hem fert için hem de grup için değiştirici etken veya etkenler meydana getirir. Bir kimsenin yaşadığı ülkeden başka bir ülkeye giderek oranın yaşam biçimine ayak uydurmaya çalışması, orduya yeni girmiş acemi bir askerin orduya uyum sağlamaya çalışmasını bu etkenlere örnek verebiliriz (Armağan, 1988,s.114). Toplumsallaşma perspektifinden bakıldığında, önemli bir unsur olan çocuğa da geniş açıdan yaklaşılmalıdır. Nitekim çocuk, yalnızca karnının doyurulması gibi birtakım ihtiyaçlarının giderilmesini bekleyen tek taraflı bir varlık değil, daha çok kalıpları, sembolleri, beklentileri, normları, değerleri, rolleri öğrenme becerisine dolayısıyla da kendisini saran dünyayı kavrama yeteneğine sahip biri olarak değerlendirilebilir (Binbaşoğlu, 1975,s.90). Bunlara bağlı olarak, bir çocuğun toplumsallaşabilmesi için bazı gerekli ön koşullara ihtiyaç vardır. Bunlardan birincisi, içinde toplumsallaşabileceği süregelen bir toplumun, bir dünyanın varlığıdır. Çocuk, kendisinden önce var olan bir dünyanın içine doğar ve toplumsallaşma toplumun ön var oluş koşullarıyla birlikte başlar.

Toplum açısından bakıldığında toplumsallaşmanın işlevi, yeni üyelere kültürün aktarılması ve kurulu toplumsal ilişkilere katılmaları için onların güdülmesidir. Nitekim bir toplumun kendine özgü özellikleri vardır. Bu kural ve değerler doğrultusunda birey toplumun yaşam biçimini benimseyerek bu kural ve değerlere bürünür. Sözelimi, erkeklerin etek giymemesi, telefonun "alo" diyerek açılması, biriyle tanışıldığında el sıkışılması gibi daha çoğaltabileceğimiz pek çok örnek bu kural ve değerler doğrultusunda oluşturulur (Büyükkaragöz, 1993,s.23). Benimsenen konum, rol, hak ve görevler de süregelen bir toplumun varlığında önemli yer kaplar. Örneğin, bir taksi

sürücüsünün bizi istediğimiz yere ulaştırması onun görevi ise bizim de karşılığında taksi sürücüsüne ücretini vermemiz görevimizdir. Toplumsal hayatımızda, bu şekilde sayabileceğimiz daha pek çok kişinin; annenin, babanın, öğrencinin, öğretmenin... birbirlerine karşı hak ve görevleri vardır.

Süregelen bir toplumda, resmi ve gayri resmi kurumlar da üyelerinin belirli dönemlerde değişmelerine karşın, toplum üzerindeki işlerliklerini de sürdürürler. Çünkü topluma yeni katılan her kuşak bu kurumlardan aktarılan uygun normlar ve kalıplar içinde sosyalleşir. Sözelimi hastane, okul, spor kulübü, dernek gibi çoğaltabileceğimiz pek çok resmi ve gayri resmi kurum gibi.

Bu anlamda sosyalleşme, sayısız derecede tek tek olaylardan oluşan bir süreçtir; planlı-plansız, bilinçli-bilinçsiz, doğrudan veya dolaylı olarak birçok etkileşimler sosyalleşme sayılır. Bu oluşum sayesinde, önce "biyolojik bir varlık" olarak doğan insan yavrusu kendi toplumuna uygun bir sosyal ve kültürel şahsiyet kazanır. Bireyin sosyalleşmesinden, yaşadığı kültürü içselleştirmesi ve dolaylı olarak bu kültürle bağlantılı olan diğer kültürleri öğrenmesi kastedilmektedir.

Bir diğer anlamında ise sosyalleşme, kişinin, grubun kural ve değerlerine uymayı öğrenmesi, bu değerler düzenini benimsemesidir. İçinde yetiştiği sosyal sistemin bir üyesi olarak insanın, karşılaşabileceği çeşitli durumlarda o sosyal sisteme özgü becerileri, tutum ve davranışları, değerleri öğrenip ona göre hareket etmesini ifade etmektedir. Sosyal hayat şartları, sürekli olarak değişmekte, ama gene de bu değişim bireylerin hayatını çok çok aşmaktadır (Ergun,1987,s.53).

Sosyalleşme bireyleri aynı şekilde yetiştirerek, geçmiş kuşakların kültür birikimini sürdürmek ve sosyal sistemlerin bireyler üstü devamlılığını sağlamak için hemen her toplumda gereklidir. Bu öğrenme, doğumdan ölüme dek tüm yaşam boyunca devam eder ve bu süre içinde bireyin, çevredeki insanlarla ilişkileri ve diğer çevre faktörleri, sosyal uyumda önemli bir rol oynar. Çevresel etkilerin yanı sıra, kişinin kalıtsal özelliklerinin de önemi yadsınmaz (Yavuzer, 2007,s.47)

3.2.1 İlk Sosyalleşme

Genel olarak insanı sosyalleştiren bütünü ile toplumdur. İnsanın sosyal ilişkilerde temasa geçtiği her kişi, bir bakıma sosyalleştiricidir. Fakat, toplum içinde çok sayıda ilk gruplar vardır ki, sosyalleştirme görevini özellikle yapmaktadırlar. Aile, en başta gelen sosyalleştirici kurumdur (Dönmezer, 1999,s.130).

Diğer insanlarla etkileşime girme ve sosyal ilişki kurma olarak açıklanan sosyalleşme, sosyal gruplara girme, ilişkiyi başlatma, sürdürme ve bitirebilme becerisi gösterebilmek ile ne tür sosyal tercihlerin yapılacağına öğrenilmesi için başkalarıyla etkileşime girme sürecidir. Anne-baba-çocuk ilişkisinde, sosyalleşmenin ilk deneyimleri yapılır ve ödül-ceza yöntemiyle anne-baba, çocuğun sosyalleşmesini şekillendirmeye çalışır. Buna informal eğitim denir. Anne-baba-çocuk ilişkisi, karşılıklı bir etkileşim sürecidir ve çocuk bu etkileşimi kullanarak sosyalleşmeyi öğrenir. Sosyalleşme sürecinde çocuk gözlem ve model alma yöntemlerini de kullanmaktadır. Anne babanın söyledikleri yeterli değildir. Çocuk onların ne yaptığını da görmek ister ve gördüklerinden daha fazla etkilenir (Yazgan vd. 2005,s.261). Çocuğun ilk sosyalleşme yeri olan ailede anne baba ve çocuk ilişkileri ve etkileşimi sosyalleşmede model oluşturması açısından çok önemlidir.

Aynı zamanda aile, sosyalleştirme ve şahsiyet geliştirme işlevini gerçekleştiren, bugün de bu işlevini koruyan sosyal bir kurum olmayı sürdürmektedir. Bu, çocuğun doğuştan getirdiği, kalımlarla beraber çevresiyle etkileşimine, kendisine öğretilenlere bağlıdır ve insanların, grup kültürünün bilinçli bir katılımcısı halini almalarında, asıl toplumsal vasıta ailedir. Başka bir deyişle, dengesi bozulmamış bir ailenin sağladığı ortam, çocuğun sosyalleşmesi için en müsait ortamdır. Fakat ailenin kültür düzeyi, sosyal konumu ve alışkanlıkları sosyalleşme üzerinde belirleyici etkilere sahiptir (Akyüz, 1991,s.223) .

Geçmiş ile çağımız arasındaki hızlı toplumsal değişimler, ailenin sosyalleştirme çabalarının önemini hiçbir şekilde azaltmamıştır. Aile, eskiden olduğu gibi, çocuğun ilk sosyalleşme yeridir. Çocuğun küçük yaşlarda geçirdiği bu sosyalleştirme, anne-babası ile münasebetleri ve özleşmesi sayesinde olmaktadır.

Çocuk, ilk davranış kalıplarını orada görür; bilgi, duygu ve davranış yeteneklerini ilk defa orada öğrenir, kazanır. Çocuk şahsiyetinin özü ve dolayısıyla "sosyal kaderi" aile içinde uygulanan sosyalleştirme amaçları, metotları ve üsluplarıyla belirlenir (Ergun,1987,s.41). Bireyin sosyalleşmesi üzerinde, ailenin öneminin çok fazla olmasının yanında, içinde doğduğu ve yaşadığı ailenin türü, ailede yaşayan üye sayısı, ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumu, anne babanın mesleği ve yaşam tarzları, ailenin kültürel tercihleri, içinde yaşanılan mekanın fiziksel farklılığı gibi faktörler bireyin doğru ya da yanlış toplumsallaşmasında etkili olan unsurlardır.

Bir bireyin kişiliğini, içinde yaşadığı toplum şekillendirir. Örneğin, bir toplumda, genç kızların erkeklerle arkadaşlık etmemesi, erkeklerin kızlarla konuşmaması geçerli bir terbiye ve ahlak kuralıysa, kişi ya ilk yaşlardan başlayarak bunları kişiliği içinde özümser ve benimser ya da çevreyle çatışmaktan çekinerek kişiliği içinde özümsemediği, benimsemediği bu kurallara uymak için sürekli baskı yapar (Köknel 1983,s.25).

Okul öncesi dönemde, çocuğun yaşamındaki en etkili sosyalleştirme kurumu ailedir. Bu dönem, çocukta başkalarını taklit eğiliminin en yüksek olduğu evredir. Toplumun kültür değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılması, okul öncesi dönemde, çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleştirme görevi yapar (Yavuzer 1981,s.90).

Aile çocuğun tüm gelişiminde önemli bir çatı oluşturur. Çünkü aile, çocuğa sağladığı çevre ile hem ahlak ve kültürel değerlerin verildiği hem de çocuğun gelişen kişiliğinin dengeye oturabilmesi için gerekli olan şefkat ve güvenin sağlandığı bir sığınaktır (Eryorulmaz, 1993,s.90). Çocuk, özellikle okul öncesi dönemde, anne ve babasının baskın etkisi altındadır. Onların olumlu ve olumsuz yanlarını, izleyerek içine sindirir. Anne-baba ve kardeşleriyle sürekli bir etkileşim içindedir. Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk, bu sahnede, insan ilişkilerini bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği olmak üzere bütün niteliklerini evde kazanır. Çocuk, keskin bir gözlemcidir.

Baumrid'e göre aile, çocuğun gelişim ihtiyaçlarını ne zaman ve nasıl karşılayacağını bilmeli, tartışmalara ve etkileşimlere sakin ve rahat bir atmosfer getirebilmelidir. Eğer aile, sevecen, dikkatli ve destekleyici olursa çocuğun davranışlarını kontrol edebilir (Ülgen, 1983,s.196).

Aile, çocuğun ilk sosyal deneyim edindiği yerdir. Dolayısıyla çocuğa karşı takınılan tavır ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Anne-baba, amca ya da dayı gibi aile içinden bir yetişkin olan bu üyenin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması halinde, bu kötü davranış örneğinin çocuğa yansması çok olağandır.

Nitekim " suçlu çocuklarda zekâ, kişilik ve yakın çevre özelliklerini" konu edinen 214 hükümlü genç üzerinde gerçekleştirilen araştırma bulgularına göre, suçlu gençlerin ailelerinde birinci dereceden akrabalar arasında %54 oranında hüküm giymiş suçluya rastlanmıştır. (Yavuzer, 1981,s.95)

Çocuğun yetiştiği aile yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi, onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesini etkileyecektir. Üst sosyo-ekonomik seviyelerdeki ailelerin çocuklarının, çoğunlukla sosyo-ekonomik ve kültür düzeyi daha aşağıda olan ailelerden gelen çocuklara oranla daha başarılı bir sosyal gelişim gösterdikleri savunulur. (Tuğrul, 1993,s.48)

Ailenin çocuğa çeşitli etkileri vardır. Bu etkileri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

- Aile, grup içinde dengeli bir birey olabilmesi için çocuğa güven duygusu aşılar.
- Onun sosyal kabul görmesi için gerekli ortamı hazırlar.
- Sosyalleşmeyi öğrenebilmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren birer model oluşturur.
- Sosyal açıdan kabul edilmiş davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder.
- Uyum için gerekli olan davranışla ilgili, sözlü ve toplumsal alışkanlıkların kazanılmasına yardımcı olur.
- Okul ve sosyal yaşamda başarılı olabilmesi için çocuğun yeteneklerine uygun arzularının gelişimine yardım eder.

Büyüme aşamalarında başarılı olan çocuklar, genellikle iyi aile ilişkileri içinde yetişmiş bireylerdir. Aile içinde gerçekleşen başarılı ilişki, mutlu, arkadaşça, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin oluşumunu sağlar (Yavuzer 1999,s.141).

Her ne kadar ülkemizde artık geniş aile yerini, ana-baba çocuktan oluşan çekirdek aileye bıraktıysa da hala yer yer büyüklerin otoritesine dayalı, geleneksel aile anlayışı geçerliliğini korumaktadır. Dede ve büyükannenin, çocukla yakın teması sıklaştıkça ana-babadan beklediğimiz "eğitimde denge ve tutarlılık" ilkesi bozulmaktadır. Bu durumda, anne veya baba, dedeyi kırmamak için özen gösterirken dede ve büyükannede "hayırların" tümüne evet diyerek aşırı bir hoşgörülü yaklaşım içinde görülürler. Bu durumda ana-babasından olumsuz yanıt alan çocuk, soluğu büyük anne veya dedede alır. Bu konuda ana-baba, çocuğun eğitim ve gelişiminde sorumlu ve yetkin kişiler olduklarını unutmamalı, büyük anne ve dedeye terbiye konusunda mesafeli olmaları için ortam hazırlamalıdır. Aşırı hoşgörü ve disiplin eksikliği, çocukta bencillığe veya anti sosyal davranışlara sebep olabilir (Yavuzer, 1999,s.47).

Eğitim öğretim öyle bir sistemdir ki, bu sistemin bütün parçaları sonuç üzerine doğrudan etkilidir. Bu nedenle aile de, eğitim öğretimin kalitesi üzerinde doğrudan etkilidir. Örneğin, öğrencilerde gözlenen davranış bozukluklarının nedenlerinden % 45'i aile içi faktörlere dayanmaktadır (Bilge, 2004,s.36).

Aileler, toplumun sahip olduğu kültürel değerleri, kendi özel kuralları içinde çocuklarına aktararak, hem ailenin hem de toplumun devamını sağlama görevini yerine getirirler. Aile, yasalar ve toplumsal kurallar çerçevesinde, çocuklarını yetiştirme hakkına sahiptir, bu hak anayasa ile teminat altına alınmıştır.

Ailenin en önemli görevlerinden biri de çocukların toplumsallaşmasını sağlamaktır. Çocukların ve gençlerin sosyalleşmesinde en etkili iki kurum aile ve okuldur. Aile de okul gibi kurumlaşmış sosyal bir sistemdir.

Bireyin eğitim ve öğretimi için önemli olan zeka ve yeteneklerin geliştirilmesinde, ailedeki sosyalleşme şartları, anne ve babanın çocuk yetiştirme metotları, ailenin içinde

bulunduğu sosyal sınıfı veya tabakası, çocukların yetiştirilmesinde ve eğitiminde bazen hissettirip genellikle hiç hissettirmemeleri, bu kurumun okuldan daha etkili bir eğitim öğretim kurumu olmasına neden olmaktadır (Ergün; 1994,s.135).

Eğitim, insanda davranış oluşturma süreci olduğuna göre, ailenin bu davranışları kazandırmada etkisi tartışılmazdır. Ancak, davranış kazandırma süreci, ailenin yapısına göre değişkenlikler gösterir.

Ailenin çocuklara kazandırdığı davranışlar, çocuğun eğitimini olumlu ya da olumsuz olarak etkiler. Bu davranışların eğitimin amaçlarına uygun olanları, eğitime olumlu katkıda bulunur. Türkiye’de aileler, yapıları itibari ile birbirinden ayrılırlar, aile türleri ve ailenin sosyoekonomik özellikleri okul ile aile arasındaki işbirliğinin temel yapısını oluşturur (Erçetin ve Özdemir; 2004,s.230).

3.3 SOSYALİZASYON SÜRECİNDE MADDE KULLANIMI

Çocukluk yıllarındaki aile içi geçimsizlik, annenin ezilmişliği, babanın katı otoritesi, çocuğa sevgi ve şefkat gösterilmemesi, anlatma ve ikna yoluyla hataların tekrarlanmasının engellenmesi yerine sürekli ceza verilmesi, çocuğun kendini kabul ettirebilmek için aile yerine dış çevreyi tercih etmesi, kendine olan güvenini kaybetmesi, muhtaç olduğu sevgi, şefkat ve ilgiyi ailesi yerine arkadaş çevresinde araması, sorunların çözümlenmemesi ve bu duruma aileden olumlu bir yaklaşım olmaması dolayısıyla çocuğun sorunların altında ezilmesi gibi nedenler, genel olarak gençlerin hoş olmayan ortamlara girmesine ve bir süre sonra da madde bağımlısı olmaya varan bir yalnızlık yaşamasına yol açabilmektedir (Kültegin 1997).

Dolayısıyla çocukluk döneminde madde kullanmaya başlama sebeplerini, aile içi iletişim bozuklukları, merak, arkadaş baskısı, kendini kanıtlama çabaları, uyuşturucu kullanmanın kendilerini olgunlaştıracağını düşünmeleri, öz güven eksikliği, yalnızlık, sıkıntı veren duygularla başa çıkma yöntemlerini bilememe olarak sıralayabiliriz.

Toplumların en dinç insan gücü ve en verimli kaynağı olan bu gençlerin bir bölümünün bazı kişisel ve çevresel faktörlerden kaynaklanan sorunları vardır. Gençler, anne ve babalar için sevinç ve mutluluk kaynağı olabildikleri gibi, üzüntü ve sıkıntı sebebi de olabilirler. Gençler, büyüdükçe problemleri de artar. Çocukluğun önemsenmeyen uyumsuzlukları, gençlik çağında alevlenip ağır bunalımlara dönüşebilir. Gençlik problemleri, çoğunlukla bu çağdaki bocalamalardan ileri gelir ve genellikle geçicidir. Bu problemler kimi zaman da ağır ve kalıcı ruhsal hastalıkların habercisidir. Gençlerle anlaşmak ve geçinmek kolay değildir. Gençler, kendileri bocaladıkları gibi anne-babaları da bocalatırlar, ilişkiler gerginleşip kopma noktasına gelebilir. Bu sebeple, gençlik çağı anne babalar için de sınav dönemidir (Dolu,2012).

Bunun yanında; gençler, çağlarının kendine özgü toplumsal, biyolojik ve psikolojik özellikleri nedeni ile tüm dünyada risk grubu olarak ele alınmaktadır. İnsan yaşamının en dışa açık, fırtınalı ve önemli evresi olan ergenlik dönemi yapısı itibariyle çocuk için pek çok zararlı etkiye de açıktır. Arkadaş gruplarının etkisi, kendini kanıtlama çabası, ailenin olumsuz ya da ihmalkar tutumu gibi sebepler gençleri alkol ve madde bağımlılığı gibi tehlikelerin, hatta, telafisi olmayan tehlikelerin, kucağına itebilmektedir (Dolu,2012).

Gençler çevredeki kötü unsurların etkisine diğer yaş gruplarına göre daha kolay kapılırlar. Nitekim sigara, alkol ve uyuşturucularla ilk tanışma gençlik yıllarında başlar ve sürer gider. Özellikle gelişmiş ülkelerde gençler arasında serbest cinsel ilişkiler hızla yayılmakta ve daha küçük yaşlara inmektedir. Bunun sonucu olarak, ortaya istenmeyen gebelikler, evlilik dışı doğumlar, cinsel hastalıklar ya da zoraki evlilikler çıkmaktadır. Sigara, alkol ve uyuşturucu tüketimi gençler arasında hızla artmakta ve gençler arasında toplu suçlar, çeteleşme ya da topluma sırt çevirmiş hippy, punk ya da ağır metalciler gibi topluluklar ortaya çıkmaktadır (Balcıoğlu, 2001). Türkiye gençliği, bu bakımdan daha az problemlili olarak nitelendirilebilir belki ama; ülke genelinde madde kullanımına bir çözüm bulunamaz ise genç nüfusu ve dolaylı yoldan etki alanına giren bireyleri, sıkıntılı günlerin beklediği ifade edilebilir.

3.4 SOSYALİZASYON SÜRECİNDE MADDE BAĞIMLILIĞININ NEDENLERİ

Araştırmalar (Şahin, 2007,s.18-19; Ögel ve ark., 2004,s.112-118), gençlerin en çok merak ve ailevi nedenler ile madde kullanmaya başladığını göstermektedir. Arkadaş baskısı diğer önemli etkidir. Bir arkadaş grubunda yapılan ısrara çoğunlukla dayanılamamaktadır. Ergen arkadaş grubunun dışında kalma, onlardan farklı olma korkusu yaşamaktadır. Ayrıca gençler sorunları çözmek için başka yol kalmadığına inandıkları zaman madde kullanımına daha fazla yönelmektedir (Ögel, 2001,s.78).

Aynı zamanda pek çok ergen depresyon, endişe veya stres duygularından geçici olarak kurtulmanın bir yolu olarak uyuşturucu kullanmakta ve bunu bir tedavi yöntemi olarak algılamaktadır. Uyuşturucu maddeler, ümitsiz ve içinden çıkılmaz gibi görünen durumların üstesinden gelmekte kullanılan bir ilaç gibi algılanırlar. Uyuşturucu madde kullanımı aynı zamanda yakın arkadaşlar arasındaki şiddet olaylarıyla ilgili olan önemli bir faktördür ve ergenin ilişkilerini doğrudan etkiler. Uyuşturucu madde kullanımı genellikle akıl sağlığı problemlerini de beraberinde getirir. Bunun yanı sıra davranış bozukluğu, dürtü kontrol problemleri, öfke ve anti sosyal davranış gibi şiddetle ilgili olan ciddi davranış sorunlarıyla da bağlantısı bulunmaktadır (Flannery, 2006,s.115).

Çocuğun, bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya başlamasında, her şeyden önce ailesinin büyük bir rolü vardır. Öyle ki insanın; sevmek, sevilme, kendisi ve başkaları için değerli olmak gibi iki önemli gereksinimi vardır. Sağlıklı bir kişilik gelişmesi için, kişinin daha çocuk iken, aile içerisinde bu gereksinimlerinin doyurulması ve ileride bu gereksinimleri kendi kendine giderebilme yeteneğinin gelişmesine olanak sağlanması gerekir (Şahin, 2007,s.18-19).

Çocuğun ve gencin alkol ve madde altkültürüne yönelmesine yol açan aile yapılarında bazı özellikler bulunur; anne ya da babanın ya da her ikisinin alkol ve madde kullanması veya bağımlı olması, anne-babanın ayrı olduğu boşanmış ya da parçalanmış aileler, anne ya da baba merkezli aileler, anne-babanın sürekli olarak tartıştığı kavga ettiği aileler, zengin çevrede yaşayan orta halli aileler, çocuğa yeterli sevgi veremeyen sadece maddi görevlerini yerine getiren aileler bu özellikler arasında sayılabilir (Ekşi, 1999,s.182).

İçli'ye (1999) göre madde bağımlılığına neden olan faktörler arasında; kişilik yapısının, aile içi ilişkilerin, çocuğun toplumsallaşma sürecinin, ailenin sosyo-ekonomik statüsünün, kişinin çevresinde madde kullananların varlığının, maddenin elde edilebilme kolaylığının dışında, merak, teşvik ve yeni zevkleri tatma isteği sayılabilir (İçli, 1999).

Ancak, uyuşturucu madde bağımlılığının oluşmasında ise kişilik, kişiliğin gelişmesindeki bedensel ve ruhsal çok yönlü oluşum, uyuşturucu madenin cinsi, tesiri, temin edilmesindeki kolaylık, kişinin toplumsal ilişkileri, almış olduğu eğitim, aile ilişkileri, yetiştirilmesi, okul, meslek öğrenme gibi etkenler önemli bir yer oynamaktadır (Bektaş, 1991,s.16).

Aile Araştırma Kurumu (1997) tarafından, 1996 yılında Bakırköy Akıl Vakfı'na yaptırılan ve genelde insanların bağımlılık yapan maddeleri neden kullandıklarını belirlemeyi amaçlayan anket çalışmasında, bağımlılar arasında;

%68' inde ailevi sorunların,

%74,2' inde arkadaş etkisinin,

%69,8' inde çevre etkisinin,

%63,9' inde merak,

%71,1' inde sorunlar ile başa çıkmak,

%68,8' inde zayıf iradeli olmak,

%40,2' inde yasalara karşı koymak,

%44,8' inde ise toplum dışına itilmek, madde kullanımında en önemli etkenler olarak saptanmıştır (Şahin, 2007,s.18-19).

Madde bağımlılığı ile mücadelede ise bağımlılığa neden olan sebeplerden bir tanesi; kişilerin sahip olduğu yanlış yargılardır. Bu yargılar kişilerin anne babalarından, çevrelerinden, arkadaşlarından veya başka kaynaklardan oluşabilir. Kaçakçılık ile mücadele çerçevesinde, güvenlik güçlerince gerçekleştirilen faaliyetler neticesi elde edilen bilgiler bunu desteklemektedir. Uyuşturucu madde kaçakçılığı ve madde bağımlılığı konusu ile ilgili kayıtlara geçen şahısların genel itibari ile aynı şahıslar

olması göstermektedir ki, madde bağımlılığı öğrenilmiş bir davranıştır. Dolayısı ile madde bağımlılığı ile tutum arasındaki ilişki önemlidir (Aksoy, 2006,s.75).

Ailede, iş hayatında, çevremizde meydana gelebilecek her türlü hadise (doğum, ölüm, evlenme, işe girme veya iş değiştirme...), teknolojik gelişmeler, toplum hayatının çeşitli kesimlerinde meydana gelen yenilikler ve buluşlar, yetişkinlerin dahi sürekli sosyalleşmesini gerektirmektedir.

Sürekli bir sosyalleşme sürecine tabi olan fertler kişisel, ailevi ve toplumsal intibaklarını başarı ile gerçekleştirip sağlıklı bir kişiliğe kavuşurlarken, cemiyetin devamlılık ve bütünlüğünü de sağlamış olmaktadır. Çünkü sosyalleşme olduğu müddetçe sosyal veraset ve kültür, yeni nesillere intikal etmekte, toplumun bu sayede devamlılığı gerçekleşmektedir (Celkan, 1989,s.65). Bunun tersi istikametinde, sosyalizasyon sürecinde karşılaşılan olumsuz durumlar ise suçlu altkültürünün, bireyler arasında aktarılmasına olanak tanımaktadır.

3.5 SUÇA YÖNELMEDE SOSYALİZASYONUN ETKİSİ

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi, anne karnında başlar. Aile, çocuğun grup içinde dengeli bir birey olması için gerekli ortamı sağlar. Ayrıca ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini oluşturacak ve kişiliğin gelişmesinde son derece önemli bir faktör olacaktır. Anne-baba ve çocuklardan oluşan bu kuruluşun, yasalarla belirlenen görevleri yanında, geleneklerle tespit edilen birçok başka işlevi vardır. Aile toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, beğenilerini, inançlarını, önyargılarını ve kültürünü yansıtır (Dolu, 2012).

Aile toplumun temel yapı taşı olmakla birlikte, insanın da ilk temel özelliklerinin atıldığı bir kurumdur. Sonraki bütün öğrenmelerin bu temel üzerinde oluşacağı düşünüldüğünde kurumun önemi daha da artmaktadır.

Ailenin mevcut birey sayısı, anne ve/veya babanın yokluğu, ayrılığı, aralarındaki uyum, çocuk sayısı, ekonomik düzeyi, eğitim durumları, çocuk için oluşturdukları modeller,

çocukla ilişkileri, ilgi, sevgi, şefkat ve bağlılıkları ve bu alanlardaki sorunlar çocuğun davranış ve düşüncelerini çok yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Sorunlu ailenin çocuklarında sorunlu davranışların (örneğin suçlu davranış gibi) olma olasılığı daha da yüksek olarak saptanmıştır (Oto, 1991,s.67-72).

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi, doğumdan önce başlar. Ailenin, o çocuğa karşı istekli ya da isteksiz oluşu, gerek ruhsal gerekse ekonomik yönden bu çocuğun gelişimine hazır olup olmaması ve çocuktan beklentileri o çocuğun yaşantısını, ilk izlenimini ve çevresi ile olan duygusal iletişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Aile üyeleriyle olan ilişkiler, çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumlarının temelini oluşturur (Dolu, 2012).

İnsan yaşamının üzerinde, doğumdan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrün sonuna dek etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de, kişiyi, ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir. Aile toplumun kültür değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması biçimindeki temel eğitimsel işlevinin yanında, okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkin olan bir toplumsallaştırma kurumu olarak karşımıza çıkar (Yavuzer, 1998,s.126).

Aile, çocuğun dünyaya getirilmesi ve beslenip korunarak yetiştirilmesinin yanında, onun güvenlik, sevgi, saygı, ait olma ve paylaşma gibi psikolojik gereksinimlerinin de en iyi karşılandığı yerdir. Aile bir ilişkiler sistemidir. Kişiler arası ilişkileri kapsayan belli kuralları olan bir düzendir. Birey, önce aile içinde kendi kimliğini oluşturur. Karşılıklı sevgi, güven, dayanışma duyguları, aileyi bir arada tutabilmektedir. Çocuk, sağlıklı gelişimini ancak aile içinde sürdürebilmektedir. Yapılan araştırmalar, ana babaların çocuklarına karşı gösterdiği tutum ve davranışların, onların olumlu ya da olumsuz karakter, kişilik ve kimlik sahibi olmalarında en önemli etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Olumsuz kimlik sahibi olmanın ilk ve en önemli durağı, bu nedenle ailedir. Ailede, sağlıklı gelişim sağlanamazsa, her türlü suça yönelen bireylerin yetişeceğini akılda çıkartmamak gerekir (Dolu, 2012).

3.5.1 Evlilik Dışı Çocuklar

Evlilik dışı doğan çocuklar, özellikle geleneksel toplumlarda çok kolay kabul edilmezler. Bu durum, onların toplum dışına itilmesine ve topluma karşı kin ve nefret duymasına sebep olmaktadır. Bu tür çocukların, düzenli bir aile yapısı bulunmadığından ve ebeveyn tarafından çocuklar fazlaca sahiplenilmediği için, evlilik dışı çocukların kişilik yapılarında bir takım problemler gözlenmektedir.

Türkiye açısından konu incelendiğinde gayrisahih nesepli olma ile suç arasındaki ilişki net değildir. Eldeki suçlu çocuk anketlerinde bu konuda anlamlı bir korelasyonu sağlayacak oranlara erişilmemiştir. Ancak, konu ülkemiz açısından bir başka noktayı daha ortaya çıkarmaktadır. Hukuki anlamda kabul görmemekle birlikte, sosyolojik olarak normal evlilik olarak kabul edilmekte olan imam nikahlı evliliklerden doğan çocuklara ilişkin rakamlar bu noktayı etkileyecek yoğunluktadır. Bu çocuklar gayrisahih nesepli çocukların kaldığı gibi psikolojik etkiler altında kalmamaktadırlar. Bu çocuklar toplum dışına itilmemekte ve aileleri tarafından terk edilmemektedir.

Babasız ailelerde büyüyen çocuklarla kurulacak bir toplumun sağlıklı olamayacağı ve bu durumun çocukları olumsuz etkilediği konusunda bütün uzmanlar görüş birliği içerisindeyler. Böyle büyüyen çocuk okulda başarısız, problemlere çabuk bulaşan, duygusal, sağlık sorunları olan biri haline geliyor ve büyüdüğünde kendisi de evlenmemeyi veya çabuk boşanmayı tercih ediyor (Saygılı, 2001,s.29).

3.5.2 Dağılmış Aileler

Dağılmış aile; “Ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı veya kocadan birinin ya da her ikisinin bulunmadığı aile, dul anne ve evlenmemiş çocukları veya büyükanne ve evlenmemiş torunlarının birlikte oturduğu ailedir (Timur, 1972,s.27).

Aile yapısı, bireyin bütün hayatını etkileyerek, onun madde bağımlısı olmasına sebep olabilecek bir etkiye sahiptir. Çocuğun anne veya babasından birisinin ölüm veya boşanma sebebiyle eksik olması çocuğu, davranış bozukluğu dâhil olmak üzere, madde bağımlılığı, suçluluk gibi anormal davranışlara sürükleyebilir. Çocuğun psikolojik ve

sosyal yönü, anne ve babasıyla birlikte, sevgi ve şefkatin olduğu ve ebeveynlerin toplumsal anlamda iyi örnekler oluşturduğu bir ailede gelişimini tamamlayabilir. Ancak, bireyin anne veya babasından birisinin veya her ikisinin yanında olmaması, belli rol ve modelleri doğru olarak alamaması neticesinde birey, bir dizi sorunla karşılaşabilir. Bazı durumlarda, ailenin nasıl dağıldığının, anne babanın çocuğu ihmalinin, çocuğun sevgisiz bir ortamda büyümesinin, ailenin dağılmasından daha büyük sorunlara yol açtığı da bilinen bir gerçektir.

Gordon'a göre; anne-babanın çocuk üzerindeki etki alanı çok geniştir. Bir bakıma, anne babalar, 0-6 yaş döneminde hem çocukların tüm gereksinimlerinin yerine getirilmesinde en yakınında olan kişiler, hem de ilk öğretmenleridirler. İnsan kişiliğın gelişimsel temellerinin 0-6 yaş döneminde atıldığı göz önüne alındığında, eğitsel kimliğin belirlenmesinde, anne-baba rolünün önemi daha da iyi anlaşılmış olur. Çocuğun, aile içerisinde edindiği statü, kazandığı değer ve geliştirdiği kimlik; onun giderek toplum içerisinde kazanacağı kimliğin, statünün ve değerın belirleyicisi olmaktadır (Gordon, 1993,s.38).

Çocuk içinde büyüdüğü ailenin sosyal yapısından etkilenir. Ailenin birlik veya dağınık olması ya da anne babadan birisinin ölümü, çocuğun duygusal gelişimini son derece etkiler.

Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi sebeplerle ailenin bütünlüğünün bozularak, ana-babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumu, parçalanmış aile olarak tanımlanır. Buna karşılık, öz anne ve babanın birlikte yaşadığı aile bütünlüğünü koruyan aile olarak adlandırılır. Parçalanmış aile deneyimi, çocuğun toplumsallaşma sürecini kesintiye uğratıp hatalı ve eksik bir toplumsallaşma süreci geçirmesine yol açar. Hatalı ve eksik toplumsallaşmanın görünen sonuçlarından biri de suç davranışdır. Gerçekten araştırmalar, suçlulukla, dağılmış aile deneyimi arasında ilişkiler bulunduğunu desteklemektedir (Balcıoğlu, 2001,s.49).

Aile ayrıca, sosyal, ekonomik, kültürel ve biyolojik görevler de yerine getirmektedir. Bu görevler, nesli sürdürme, çocukları sosyalleştirme, insanı yalnızlaştırmama ve

gerginliklerden sosyal varlığı itibariyle koruma, psikolojik ve biyolojik tatmin, üyelerinin bütün olarak ekonomik faaliyetlere katılması ile kültür nakli gibi sıralanabilir (Gökçe, 1991,s.218).

Madalyonun öbür yüzünde, sorunların birlikte ve aile yapısı içinde çözülmeye çalışıldığı, çocukların bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı bir şekilde yetiştirilmeye çalışıldığı evliliklerin karşısında; başlangıçta her şeyin normal olduğu fakat, zamanla birbirlerini anlamakta zorluk çeken ya da birbirlerini kendi istekleri doğrultusunda değiştirmeye çalışan bireylerin evlilikleri vardır. Dışardan gelen baskıların da etkisiyle, bitmek zorunda kalan evliliklerin acısını en çok çocuklar çeker.

Boşanmanın en olumsuz etkisi çocuklarda görülür. Şiddetli geçimsizlik ve boşanmaların çoğunlukla, evliliğin ilk yıllarında görüldüğü ve çocukların henüz çok küçük olduğu hatırlanırsa boşanmadan önce ve sonra çıkan sorunların gelişme çağındaki çocukları ne kadar olumsuz etkileyeceği açıktır. Çocukluk çağını sevgi, saygı ve güven duygusundan yoksun bir ortamda geçiren çocukların ruhsal gelişimi bozulur. Ana-baba arasındaki çatışma ve çekişmelerin çocuğa aktarılması onda devamlı kaygı, gerilim ve tedirginlik yaratır. Birbirlerine kızıp öfkelenen eşlerin olur olmaz nedenle çocuğa bağırıp çağırmaları, çocukta suçluluk duygusu doğurur. Çocuğun, böyle ortamlarda sağlıklı bir kişilik geliştirmesi olanaksızlaşır (Yörükoğlu, 1993,s.125).

Birlikte yaşadığı halde, aralarında yüksek düzeyde bozulmuş duygusal ilişki olan ebeveynler, çocukların olumsuz davranışlar edinmelerine neden olmaktadır. Avrupa'da yapılan bazı araştırmalarda, ailenin dağılmasından ziyade, aile içi gerilim ve uyumsuzluğun çocuğu daha çok etkilediği yönünde sonuçlar ortaya konmuştur. Aile içi gerilim, düşmanlık, nefret, gücenme, tedirgin etme, ağız kavgası veya psikosomatik hastalıklar şeklinde dışa vurulan bu durum, çocuğu, olumsuz yönde etkilemektedir (Akıncı, 1993,s.130).

Boşanmanın olumsuz etkileri şüphesiz en çok çocuklar üzerinde görülür. Bunalan, itilip kakılan ve sahipsiz kalan çocuk, sevgi ve bağlılık hissini parçalandığını hissedecek ve çeşitli psikolojik bunalımlar içinde kendini bulacaktır. Bu çocuklarda, yani boşanma ile

dağılmış aile çocuklarında, yüksek oranda psikolojik düzensizlikler ve suça yönelmeler gerçekleşecektir. Nitekim yapılan araştırmaların sonuçları bunu doğrulamaktadır. Boşanmış aile ve normal aile çocuklarından oluşan 144 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada boşanma olayından çocukların çok etkilendiği ve bu etkilenmenin en çok 5-6 yaş grubunda gerçekleştiği görülmüştür (Bilir, 1991,s.149).

Yavuzer'in yaptığı bir araştırmada suçlu gençlerin %22'sinin dağılmış ailelerden geldikleri belirlenmiştir. Gluekler, 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan grup üzerinde yaptıkları karşılaştırmalı çalışmada, suçlu grubun %60'ının, buna karşılık suçlu olmayan grubun %34'ünün dağılmış ailelerden geldiklerini bulmuşlardır (Yavuzer, 1998,s.152).

Merril'in 3000 suçlu çocukla yaptığı araştırmada, suçlu çocukların %57,7'sinin dağılmış ailelerden geldiği ortaya konmuştur (Günce, 1983,s.2).

Bütün bu araştırmalar, suçlu çocukların gerek boşanma gerekse diğer nedenlerle ailelerinin dağılması sonucu tam ve mutlu bir aile yuvasından yoksun kaldıklarını ve bu durumun onları suç ortamına ittiğini gözler önüne sermektedir.

Ailede anne yoksunluğunun etkilerini inceleyen Spitz ve Bowlby yaptıkları araştırmada, anne bakımından yoksun büyüyen çocukların hem fizik hem de ruhi gelişmelerinin gerileyeceğini, hatta, yaşamlarının tehlikeye düşeceğini saptamışlardır (Günce, 1983,s.16).

Yapılan araştırmalarda, dağılmış ailelerden gelen çocukların normal aile çocuklarına kıyasla öğretim hayatında daha az başarılı oldukları ortaya çıkmıştır. Anne-baba yoksunluğunun çocuğun eğitimini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Wayne Dennis, Tahran'da bir yetiştirme yurdunda yaptığı araştırmada (çocukların anneye en ihtiyaç duydukları bir yaşta) bu yurttan büyüyen çocukların, büyük gelişim bozuklukları gösterdiklerini ortaya koymuştur. Yurtlarda büyüyen çocuklar, sadece zekâ gelişimi ve konuşma alanında gerilikler göstermekle kalmamışlar, aynı

zamanda hareket becerilerinde de yaşıtlarına kıyasla büyük gelişim eksiklikleri göstermişlerdir (Yıldıran, 1983,s 28).

3.5.3 Ailenin Ekonomik Durumu

Çocuğun fiziki ve psikolojik gelişimini etkileyen onu anti-sosyal davranışlara iten en temel sebeplerden birisi de ailenin ekonomik durumudur. Suçlu çocukların büyük bir kısmı fakir ailelerden gelmektedir. Ancak, bunun yanında normal ya da normalüstü gelir sahibi ailelerden ve aile içinde daha önce suç işlemiş kişilerin bulunduğu ailelerde bu oranın artması gelir durumundaki düşüklüğün tek başına suça yöneltici bir faktör olmadığını göstermektedir (Günce, 1983,s.16).

Suçun ekonomik boyutu, yani suç ekonomi ilişkileri, hem kişiye bağlı faktörlerden, hem de kişinin içinde bulunduğu çevre faktörlerinden bağımsız değildir. Ailenin sosyo-ekonomik durumunun suç işleme oranına etkisi dolaylıdır. Şöyle ki, fakir bir aile çocuğunun zengin çocuklarda gördüğü eşya ve imkanlara sahip olma isteği ile, iyi eğitim görmeme, manevi bağların zayıf olması ve ana-baba sevgisinin yetersiz olması gibi faktörlerin birleşmesi çocukları suça yöneltmektedir.

Diğer taraftan, maddi ihtiyaçların endişesinden kurtulmuş ve kendilerine bir amaç bir ideal verilmemiş çocukların özellikle uyuşturucuya yöneldikleri, dikkat çekebilmek için çeteler kurarak suç işledikleri görülmektedir. Ayrıca, ekonomik koşulların zayıflığı ailenin parçalanmasına ve ahlaki değerlerin yitirilmesine neden olmaktadır. Düşük ekonomik düzey çocuğu suça yönelten tek neden olmasa da, suça elverişli ortamı, dolaylı ya da doğrudan nedenleri hazırladığı bilinmektedir. Küçük, sağlıksız konut koşulları, kalabalık ev halkı, cehalet, düşük sosyal statü gibi etkenler suça elverişli koşulları oluşturmaktadır (Dolu,2012).

Yaşamının büyük bir bölümü yoksullukla geçmiş, çabuk ve kolay yoldan bu durumdan kurtulmak isteyen çocuklar, suça yönelebilirler. Toplumun alt sınıflarından gelen bir çocuk, okula başladıktan sonra, kendi anne ve babasının eğitim standartlarına göre başarısız olduğu gerçeğini görmektedir. Onların meslekleri değersiz, eğitimleri yetersiz,

giyimleri ve yaşam biçimleri okulda öğretilen gibi değildir. Bu nedenle, çocuk, annesine ve babasına içermeye başlamaktadır. Ekonomik düzeyi düşük olan aileden gelen çocuk, okulda kendisini başarısız bulmakta, yetersizlik ve aşağılık duyguları geliştirmektedir. Bu çocuk artık, gerçekçi olmayan bir başarı amacını benimsemiş durumdadır. Çocuk büyüyünce, yine diğerlerinin küçümseyeceği bir iş yapacağına inanmaktadır (Akıncı, 1993,s.130).

Çocuk suçluluğunun nedenleri arasında, toplumsal eşitsizliğin somut ifadesi olan yoksulluk temel belirleyicidir. Yoksulluk gelir-egitim-sağlık ve günlük sosyal hayattan yararlanma hakkını en düşük düzeylerde gerçekleştirme durumudur. Suç işleyen/işlemek zorunda kalan çocukların aileleri gerçek anlamda yoksul ailelerdir.

Geliri ve statüsü düşük işler yapmak durumunda kalan babaların çoğunluğu seyyar satıcılık, hamallık, inşaat işçiliği gibi sosyal güvencesi olmayan işlerde çalışmaktadırlar. Ev dışında çalışan kadın yoktur, bir bakıma annelerin yerini sokakta çalışan çocuklar almıştır. Eğitim açısından yaşanan yoksulluk, gelir yoksulluğu ile iç içedir. Anne-babaların eğitim düzeyleri gerçekten çok düşüktür. Geçim sorunlarının yanında ailelerin kalabalık oluşu, yetersiz mekanlar (oda başına düşen kişi sayısının fazlalığı) suçluluğu arttıran nedenler arasındadır (Bal, 2004,s.133).

İstatistiksel veriler çocuk suçluluğuyla yoksulluk ve onun getirdiği koşullar arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkinin önemli sayılabilecek derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı sorun göç eden aileler açısından da söz konusudur. Göçlerin ve gecekondulaşmanın büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, sosyal gruplar arası çatışmalara sonuç olarak çocuk suçlarının özellikle mala yönelik suçların artmasına neden olduğu belirtilmektedir. Kentlerdeki yaşam koşullarının zorluğu kenti saran gecekondulara bölgelerine yansımaktadır. Geleneksel aile çevreye direnemez olduğunda gevşeme ve serbestleşme olmakta, bunu hisseden çocuğun ilk tercihi sokak olmaktadır (Dolu,2012).

Çocuk suçluluğu kentsel bir suçtur. Bu nedenle ailenin kent ortamındaki yapısal durumunu anlamak gerekir. Kentlerimizde geçiş ailesi egemendir. Kentlerde var olan ve

göçle gelen aileler değerler sistemi bakımından ne geleneksel büyük aile, ne de kentsel modern ailedir. Başka bir deyişle bu aile, değişim sürecine özgü farklılaşmayı kendi yapısında yaşayan bir ailedir. Bu nedenle, aile içinde çatışmalar, yüksek düzeydedir.

Yetişkin kuşağın belirleyiciliği, özellikle babanın otoritesi sorgulamaktır. Kadının çalışma hayatına girmesi, bu tartışmayı hızlandırmaktadır. Ailenin toplam gelir miktarı ve buna bağlı olarak yaşama standartlarının düşüklüğü ve eğitim yetersizliği, çatışmanın en hassas noktalarını oluşturmaktadır. Aileler tarafından, çocukların temel ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması, eğitim basamaklarında ilerleme imkanı sağlanamaması, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çok düşük olması gibi sebepler çocuk suçluluğu için uygun koşulları oluşturmaktadır.

Ailenin temel sorunları arasında, gelir yetersizliği ve eğitimsizlik gelmektedir. Diğer sorunlar, bu iki temel faktörden kaynaklanmaktadır. Gelir ve eğitim bağımsız değişken olarak, diğer değişkenleri (aile içinde uzlaşma kültürü, sorunlarla baş etme stratejileri, çocuklarla ilişki düzeyi, ailenin parçalanması, aile içi şiddet vb.) belirlemektedir. Gelir ve eğitim bağımsız değişkenleri genellikle birbirine paralel oluşmaktadır. Düşük gelirli ailelerde eğitimin düşük olduğu gözlenmektedir (Bal, 2004,s.24-25).

Ekonomik güçlükler nedeniyle çocukların okula gönderilmeleri ikinci planda kalmakta, ekonomik yönden aileye katkıda bulunma zorunluluğu onların öğrenim çağında para kazanma çabası içinde bulunmalarına sebep olmaktadır. Sonuçta çocuklar ya ayakkabı boyacılığı, hamallık, midyecilik gibi niteliksiz işler yapmakta ya da dilencilik, tombalacılık, kaçak sigara satma gibi işlere karışmaktadırlar. Çocuğun erken yaşta çalışmak zorunda kalması, hem eğitimini aksatmakta, hem de iş çevresinde zararlı alışkanlıklar kazanabilmesine yol açmaktadır (Hancı, 1999,s.24-28).

3.5.4 Ailedeki Birey Sayısı

Aile yapısıyla ilgili diğer faktörlerden biri de, bireyin yaşadığı ailenin kalabalık olması sayılabilir. Günümüz toplumlarında, geniş aile yaşantısı azalsa da kırsal kesimlerde ve göç sonucu oluşan büyük şehirlerin kenar semtlerinde, hala mevcudiyetini

korumaktadır. Yapılan bir araştırmada, dört veya daha fazla kardeşten oluşan ailelerde, diğerlerine göre suçluluk oranının önemli bir düzeyde artış gösterdiği saptanmıştır (Yavuzer, 1990,s.159).

Aile, ocuğun ilk sosyalleştiği yani toplumsal değerlerin içselleştirildiği, davranış kalıplarının öğrenildiği bir yer olması bakımından çok önemli bir kurumdur. Aileler yapısal olarak geleneksel geniş aile, geçiş ailesi ve modern çekirdek aile şeklinde e ayrılabilir. Türkiye'de yaygın olan geçiş ailesidir. Geleneksel büyük aile kırsal kesimlere özgüdür ve çeşitli nedenlerle gittikçe azalmaktadır. Modern ekirdek ailenin oluşmasına 2001 yılında çıkartılan, Medeni Kanun'da yapılan değişiklikler hukuksal bir temel hazırlamakla birlikte toplumun bunu benimsemesi için zamana ihtiyaç vardır. Bu zamanın sınırlarını endüstrileşme, demokratikleşme, kentleşme-kentlileşme süreçleri tayin edecektir (Bal, 2004,s.24).

Bunun yanında, aile yapısına ilişkin olarak ortaya çıkan bir önemli konu da, ailedeki birey sayısı ile suçluluk arasındaki ilişkilerdir. Geniş aile, çekirdek aile farklılaşması kadar aile içindeki ocuk sayısı ve gene bununla paralel giden gelir seviyesi düşüklükleri de önemli nedenler olarak görülmektedir.

Geniş ailenin en temel sakıncalarından birisini, aile içinde, anne babadan başka yetişkinlerinde bulunmasının çocuğun değer kavramlarını, suç ve suç olmayan konusundaki düşüncelerini netleştirmemesine ve pedagojik problemlerle karşılaşmasına neden olmaktadır.

Çocuğun aile içindeki yeri ile ocuk suçluluğunun ilişkisi hakkında kesin veriler bulunmamaktadır. Birçok ankette, ülkemizde tek çocuklu ailelerin çocuklarının suçlulukla bağlantılı korelasyonlarda sifıra yaklaştığını görmekteyiz. Ancak, bu tek çocuğun aile tarafından fazlası ile kuşatılmasının yanında tek çocuklu aile sayısının ülkemizde çok az olmasından da kaynaklanmaktadır. Birden çok çocuğu olan ailelerde suç işleme oranının en büyük çocuklarda daha fazla görülmesi ise daha çok, büyük çocuğun daha fazla ihmal edilmesi, aşırı yüklenme ile karşı karşıya kalması ailenin yükünü daha erken yaşlarda taşıması gibi faktörlere bağlanmaktadır (Dolu,2012).

Aile, anne-baba ve çocuktan meydana gelen bir gruptur ve neslin devamı çerçevesinde yapılanmıştır. Değişen toplumda her şeyde olduğu gibi aile yapısında da değişimler gözlenmiştir. Toplumsal değişme sonucunda aile küçülmeye başlamış, ana-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısı artmıştır.

Çocuk sayısının fazla, aile gelirin az olması, çocuğun zamansız olarak aile dışına itilmesine, üzerindeki kontrolün zayıflamasına ve disiplinsiz davranışlarda bulunmasına yol açabilmektedir. Yine dar meskenlerde oturan fazla çocuklu ailelerde, çocuklar uygun bir çalışma ortamı bulamadıklarından, istenilen başarıyı elde edememekte, okuldaki başarısızlık onları sokak hayatına ve suçluluğa kadar götürebilmektedir. Ayrıca ailede çocuk sayısı arttıkça anne-baba çocuklarıyla yeterince ilgilenememekte, çocuklara karşı ya aşırı baskı, korkutma, tehdit ve yasaklamalar yapılmakta ya da aşırı serbestlik olmakta uygun bir eğitim verme imkanı zorlaşmaktadır (Ögel ve ark., 2005,s.18).

3.5.5 Ailede Suçlu Kişilerin Varlığı

Araştırmacılar, suça sürüklenen çocukların büyük bir bölümünün küçüklüğünde düzensiz, kavgaların olduğu, huzursuz, ekonomik yoksulluk içerisinde gelen ailelerden olduğunu tespit etmiştir. Bu tür aileler, çocukta bireyin temel ihtiyacı olan güvenlik hissini zedelemektedir. Güvenlik hissi zayıf olarak tedirgin yetişmesi çocukta, kalıcı sorunlar meydana getirebilmektedir.

Çocukta, güvenlik hissini zedeleyen önemli bir faktör de ailenin dağılmasıdır. Anne baba, çocuğun kendini güvende hissetmesi için olmazsa olmaz etkidir. Bu yüzden araştırmacılar konu üzerine dikkatle eğilmiş ve dağılmış aile ile suçluluk arasındaki ilişkiyi bulmaya çalışmışlardır (Saran, 1979,s.26).

Çocuk, anne ve babasının iyi ve kötü özelliklerini kendisine görüldüğü biçimde yaşar. Doyurucu olduğu gibi, onu hayal kırıklığına uğraticı nitelikte de olabilen bu özellikler, çocuğun kişiliğini oluşturacak davranış kalıplarını oluşturmaktadır (Yavuzer, 1986,s.75).

Suçlu çocukların ebeveynlerine ilişkin yapılan saptamalarda, %54 ünün ailesinde daha önce suç işlemiş bireylerin bulunduğu görülmüştür. Özellikle ergenlik döneminde gencin kendisini özleştireceği bir bireye gereksinimi olduğuna, genellikle baba, amca ya da dayı gibi aile içinde bir yetişkinin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması durumunda bu kötü davranış örneği gence yansımaktadır.

Öte yandan, arkadaş çevresindeki kötü örneklerin de aile çevresi kadar olmamakla birlikte çocuğu ya da genci etkilemesi olasıdır. Suçlu ya da alkolik anne ve baba, çocuğun seçeceği örnekler olmaları açısından son derece zararlıdır.

Ferguson, Glasgow'da yaptığı araştırma sonucuna dayanarak, babaları suçlu olan çocukların % 24, diğer çocuklara oranla %12, iki kat daha fazla suç işlediklerini ileri sürmüştür. Aynı araştırmacı, ağabeyleri suçlu olan çocukların % 33, diğer çocuklara oranla % 10, üç misli daha fazla suçlu olduklarını saptamıştır (Yavuzer, 1998,s.147).

Çocuk, birlikte yaşadığı ailenin kötü sosyal davranış örneklerini, ailesinin ve çevresinin kusurlu yanlarını benimser ve öğrenir. Çünkü suçluluk öğrenilen bir davranıştır. Dolayısıyla da çocuk suça yönelebilir.

3.6 MADDE BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Türkiye'de madde bağımlılığı alışkanlığı ile ilgili yapılan araştırmalar son yıllarda hızla artmaktadır. Türk literatüründe de ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin madde kullanımları ile ilgili çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir.

Arman (1993) tarafından yapılan "Uçucu Madde Bağımlılarının Sosyo- Demografik Özelliklerinin ve Ailelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi" konulu araştırma 1992 yılında Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi servisinde yatan 35 uçucu madde bağımlısı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bağımlıların özelliklerini belirlemek amacıyla bir sosyo-demografik ölçek ile bağımlıların ailelerini algılayış biçimlerini belirlemek amacıyla, algılanan anne-baba davranışları envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, uçucu madde kullanan çocukların büyük bir

çoğunluğunun arkadaş çevresinin teşviki ile madde kullanmaya başladıkları, uçucu maddelerin ucuz ve temini kolay olduğu için kolay bir şekilde elde edildiği, kullanan kişilerin genelde uçucu maddelerin kullanıldığı işyerlerinde çalıştıkları, ailelerinin sosyo-ekonomik seviyelerinin düşük olduğu, anne babaların bir kısmının boşanmış ya da ayrı yaşamakta olduğuna ulaşılmıştır.

Ögel ve Arkadaşları (1998) tarafından yapılan “Gençler Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı ile Özelliklerinin Değerlendirilmesi-SAMAY 98” adlı araştırmada, gençler arasında madde kullanım yaygınlığı, kullanıcıların özellikleri ve kullanıcıların bağımlılık yapan maddeye ilişkin tutumları ile bilgi düzeyleri incelenmiştir. Bu çalışma Adana, Ankara, Antalya, Denizli, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Malatya, Muğla, Sivas, Trabzon ve Van illerinde bulunan, 15-17 yaşları arasında olan 8674’ü kız, 9846’sı erkek olmak üzere, lise 2.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır;

Öğrencilerin %22’sinin günde en az bir kez sigara içtikleri, Eskişehir, Diyarbakır ve Van’ da sigara kullanımının yüksek düzeyde olduğu, Adana, Ankara ve Malatya’ da ise düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Malatya’ da yaşam boyu sigara kullanma oranının %59,1, son iki ayda en az bir kere sigara kullanma oranının %43,2, son otuz günde sigara kullanma oranının ise %72,3 olduğu tespit edilmiştir. İzmit, Muğla, Erzurum, Antalya’ da, alkol kullanımı, diğer illere göre daha fazla, Diyarbakır, Malatya, Sivas’ da alkol kullanımının daha düşük olduğu, Malatya, Erzurum ve Van’ da öğrencilerin çoğunlukla alkollü içkilere ulaşabilmeyi çok zor olarak gördükleri belirtilmiştir.

Bağımlılık yapan maddeler içerisinde, sigara ve alkolden sonra, ülkemizde en çok kullanılan maddelerin uçucu maddeler olduğu ve bu maddelerin Muğla, Kocaeli, Sivas, Eskişehir ve İzmir’ de yüksek düzeyde kullanıldığı, Malatya, Ankara, Adana’da ise diğer illere göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. Esrar kullanımının, İzmir, İstanbul, Muğla ve Antalya’ da daha sık görüldüğü, Malatya, Erzurum, Trabzon, Ankara ve Sivas’da ise diğer illere göre daha az olduğu, yaşam boyu esrar kullanımı en az olan ilin %0,5 ile Malatya olduğu, eroin maddesi kullanımının, Muğla, Antalya, Adana ve İzmir’

de yüksek oranda, Erzurum, Malatya, Diyarbakır ve Trabzon’ da ise düşük oranda olduğu saptanmıştır.

Ecstasy kullanımı Mersin, Muğla, Adana, Antalya, Denizli, İzmir, İstanbul’da daha sıklıkla görülürken, Diyarbakır, Van, Erzurum, Malatya ve Trabzon’da daha az olduğu belirlenmiştir. Bağımlılık yapan maddeleri kullanım yaşı, uçucu maddeler için ortalama 15 olup, alkol ve esrar için diğer maddelere oranla yaş düzeyi daha küçüktür. Madde bağımlısı olan öğrenciler, olmayan öğrencilere göre daha fazla oranda dağılmış ailelerden gelmektedir. Madde denemiş ve denememiş öğrenciler arasında, anne-babaların eğitim düzeyi açısından anlamlı fark görülmüştür.

Madde denemiş öğrencilerin, babaları çoğunlukla ilkokul mezunudur. Madde kullanmış öğrencilerin, kullanmayanlara göre anne veya babaları ile sorunlarını daha az paylaştıkları, aileleri ile çok farklı düşünceye sahip oldukları şeklinde bir görüş besledikleri belirlenmiştir (Ögel, 2001,s.104-176).

Yağcı tarafından, ortaöğretim kurumlarında görev yapan yöneticiler, rehber öğretmenler ve sınıf rehber öğretmenlerinin uyuşturucu madde kullanımı ile mücadelede etkililik düzeylerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacı ile yapılan araştırmada; eğitimcilerin uyuşturucu madde bağımlılığı konusunda ciddi bilgi gereksinimleri olduğu ve okullarda uyuşturucu ile mücadele etkinliklerine yeterince önem verilmediği belirtilmektedir (Yağcı, 1999).

Berkem, İpek ve Arkadaşları (2002) tarafından yapılan “Öğrenciler Arasında Madde Kullanım Yaygınlığının ve Özelliklerinin Belirlenmesi” konulu araştırmanın amacı; örgün eğitimde ergenlik dönemine denk düşen ilköğretim ikinci kademe ve lise öğrencileri arasında; bağımlılık yapıcı maddelerin (sigara, alkol ve uyuşturucu maddeler) kullanım yaygınlığının saptanması, bu maddelerin kullanımına ilişkin olan faktörler ile öğrencilerin bu maddelere ilişkin tutumlarının belirlenmesi ve bu konuda yapılacak mücadele için gerekli temel verilerin elde edilmesidir. Araştırmanın örneklemini Bursa ili Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer ilçelerindeki 56 okulda okuyan 1412 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır: Anne ve babaların birlikte/ayrı yaşama durumları ile öğrencilerin uyuşturucu madde kullanma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Uyuşturucu madde denemiş olan öğrenciler, deneme nedenlerinin başında %20.8'lik bir oranla “bilmeden” denediklerini ifade etmişlerdir. Diğer nedenler ise %26.6'lık oranla “merak” ve %19 oranla “arkadaş teklifi” olarak belirlenmiştir. Öğrenciler uyuşturucu madde kullanımının zararları konusunda sorulan sorulara %71.8 oranında doğru cevap vermişlerdir. Uyuşturucu madde kullanan bireylerde görülebilecek değişiklikler konusundaki sorulara ise %71.3 oranında doğru cevap vermişlerdir. Öğrencilerin ailelerinde, okullarında ve arkadaş çevrelerinde, bağımlılık yapan maddeleri kullanan kişilerin olması ile öğrencilerin bu çevredeki kullanılan maddeyi kullanmaları arasında ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin yakın çevresindeki kişilerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasının, öğrenciler için risk oluşturacağı vurgulanmıştır. Öğrenciler arasında en yaygın kullanılan madde %55.2'lik oran ile haptır.

Ögel ve arkadaşlarının (2004), 2001 yılında 9 ayrı ilde 11.989 ilköğretim ve 12.270 ortaöğretim öğrencisi (10-12 ve 15-17 yaş grubu) ile yaptığı araştırmada, ilköğretim grubunda yaşam boyu madde kullanım yaygınlıkları esrar için %0.4, uçucu madde için %3, diğer uyuşturucu ve uyarıcı maddeler içinse %0.4 bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinde bu oranlar esrar için %3, uçucu maddeler için %4.3, eroin için %2.1, extazi için 1.3 ve kokain içinse %1.2'dir.

Ögel ve arkadaşlarının 2005 yılında yaptıkları araştırmada İstanbul'da 10. Sınıf öğrencilerinin tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığını saptayarak daha önce yapılan çalışmalarla karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma İstanbul'da onuncu sınıf öğrencileri arasında yapılmıştır. Çok basamaklı küme örnekleme yöntemi ile seçilen 43 okulda araştırma yürütülmüştür. Karşılaştırmaya olanak sağlamak amacıyla 2001 yılında yine İstanbul'da yapılan araştırmaya benzer örneklem seçimi yapılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda yaşam boyu en az bir kez tütün kullanım yaygınlığı %37, alkol kullanım yaygınlığı %51.2 olarak bulunmuştur. Bu oranlar uçucu madde için %5.9, esrar için %5.8, flunitrazepam için %4.4, benzodiazepinler için %3.7, ekstazi için

%3.1 ve eroin için %1.6 olarak saptanmıştır.

Yaşam boyu en az bir kez tütün, alkol ve madde kullanımı riski cinsiyete göre karşılaştırıldığında erkeklerin tüm maddeler için kızlardan daha fazla risk taşıdığı görülmüştür. Tütün ve alkol kullanımının düşük geliri olan ailelerin çocuklarında daha yüksek, özel okula gidenlerde tütün kullanımının daha fazla, diğer okullara gidenler de alkol ve eroin kullanımının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bulunabilirliği en zor olan madde olarak eroin ön plana çıkmıştır. Herhangi bir madde kullanan öğrencilerin yarıya yakını ilk kullandıkları maddeyi bir aile büyüğünden aldıklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak 10. sınıf öğrencileri arasında tütün, alkol dışındaki maddelerin yaşam boyu en az bir kez kullanım yaygınlığının arttığı görülmektedir. Daha önce yapılan çalışmaların aksine tüm sosyoekonomik düzeylerde madde kullanım yaygınlığının benzer olduğu gözlenmiştir. Ailenin madde kullanımı hakkındaki düşünceleri ve tutumunun önemli bir risk göstergesi olduğu belirlenmiştir (Ögel ve ark., 2005,s.18).

Aksoy'un (2006) yaptığı araştırmada Malatya il merkezinde bulunan liselerde öğrenim gören gençlerin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumları, buna etki eden değişkenlerin neler olduğu, anne babaların çocuklarına karşı gösterdikleri "demokratik", "otoriter" ve "koruyucu" tutumları ile lise öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda lise öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere ilişkin olumsuz tutumlarını destekleyici tedbirlerin alınması, olumlu tutumlara ilişkin ise zihinlerde oluşan yanlış yargıların giderilerek bu maddelere karşı olumsuz görüş beslemeleri için gerekenlere ilişkin öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; Malatya ilinde liselerde okuyan öğrencilerin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumlarının olumsuz olduğu görülmüştür. Lise öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumlarında cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyi açısından anlamlı farklılıklar görülmüştür. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bağımlılık yapan maddelere ilişkin daha olumlu bir görüşe sahip oldukları belirlenmiştir. 15 yaş ile 19 yaş arasında bulunan öğrencilerden yaşları büyük olan öğrencilerin bağımlılık yapan maddelere ilişkin daha olumlu bir

tutuma sahip oldukları görülmüştür. Sınıf düzeyi açısından lise 1., lise 2. ve lise 3. Sınıf öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumları arasında sınıf düzeyi yüksek olanlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Lise öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumlarında anne ve babalarının birlikte yaşayıp yaşamaması, onların öğrenim düzeyi, meslekleri, kardeş sayısı açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Bu çalışmalardan da anlaşılacağı üzere, ülkemizde madde bağımlılığı ile ilgili çalışmalar farklı demografik gruplarla ve farklı yöntemlerle araştırılmıştır. İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığını konu alan çalışmalar daha çok son on yılda hızlanmıştır. Zamanla öğrencilerin madde kullanma oranları da yükselmektedir (Kurupınar A, 2012).

4. BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde, öncelikle örneklemin betimsel özelliklerine yer verilmekte daha sonra hipotezler test edilmektedir.

4.1. BETİMSSEL ANALİZLER

Bu bölümde ilk olarak betimsel özelliklerle ilgili frekans tablolarına yer verilerek örneklemin sosyo-demografik özellikleri, ailelerinde ve arkadaşlarında suç işleme vb. gibi bilgiler ayrıntılı olarak ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde ise analiz sonuçlarına yer verilerek hipotezler test edilmektedir.

4.1.1. Örneklemin Genel Özellikleri

4.1.1.1 Sosyo-Demografik Özellikler

Bu başlık altında örneklemin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, anne-baba eğitim durumu, anne ve babaya ait bilgiler, kardeş sayısı, vb. bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: Örneklemin Yaş Dağılımı

Yaş	Frekans (f)	Yüzde (%)
20	64	28,4
21	81	36,0
22	61	27,1
23	15	6,7
24-29	4	1,8
Toplam	225	100,0

225 kişilik örneklem grubunun yaş dağılımı 20 ile 29 arasında değişiklik göstermektedir. Örneklem grubunda en geniş yaş grubu olarak, 21 yaşındakiler

karşımıza çıkmaktadır. Bu yaş grubundakiler örneklem grubunun %36'sını oluşturmaktadır.

İkinci en geniş grup, 20 yaşındakilerdir. Araştırmaya katılanların %28,4'ü 20 yaşındadır.. Üçüncü sırada 22 yaşındakiler gelmektedir. 22 yaşındakiler, örneklemin %27,1'ini oluşturmaktadırlar. Bunu sırasıyla, 23 (%6,7), 24 (%1,8), 25(%1,8), 27 (%1,8), 29(%1,8) yaşındakiler izlemektedir.

Cinsiyet: Tam kurumdan araştırmaya katılan uyuşturucu madde kullananların tamamı erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 2: Örneklemin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okur yazar değil	6	2,7
Okur yazar	14	6,2
İlkokul	46	20,4
İlköğretim	81	36,0
Lise	68	30,2
Üniversite	10	4,4
Toplam	225	100,0

Örneklemin eğitim durumlarına bakıldığında; %36 ile ilk sırayı ilköğretim mezunları almaktadır. Bunu sırasıyla, lise (%30,2), ilkokul (%20,4), okur-yazar (%6,2), üniversite (%4,4) ve okur yazar olmayanlar (%2,7) izlemektedir. Bu oranlar örneklem grubunun eğitim düzeyinin çok yüksek olmadığını göstermektedir.

Tablo 3: Anne-Baba Eğitim Durumu

Baba Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde	Anne Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okuryazar değil	8	3,6	Okuryazar değil	44	19,6
Okuryazar	67	29,8	Okuryazar	48	21,3
İlkokul	79	35,1	İlkokul	97	43,1
Ortaokul	59	26,2	Ortaokul	28	12,4
Lise	6	2,7	Lise	7	3,1
Üniversite	6	2,7	Üniversite	1	,4
Toplam	225	100,0	Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılan uyuşturucu madde kullanan kişilerin babalarının eğitim durumları incelendiğinde, ilkokul mezunu olan babaların (%35,1) ilk sırada olduğu göze çarpmaktadır. İkinci sırada okuryazar (%29,8) olanlar yer almaktadır. Bunları sırası ile ortaokul mezunu olanlar (%26,2), okur-yazar olmayanlar (%3,6), lise mezunu olanlar (%2,7) ve üniversite mezunu olanlar (%2,7) takip etmektedir.

Araştırmaya katılan uyuşturucu madde kullanan kişilerin annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında ise, ilk sırayı ilkokul mezunu olan anneler (%43,1) oluşturmaktadır. İkinci sırada okuryazar olanlar (%21,3) yer almaktadır. Bunları sırasıyla, okuryazar olmayanlar (%19,6), ortaokul mezunu olanlar (%12,4), lise mezunu olanlar (%3,1) ve üniversite mezunu olanlar (%0,4) izlemektedir. Bu veriler ışığında araştırmaya katılan kişilerin hem kendilerinin hem de ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin çok yüksek olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4: Anne-Baba Sağ/Vefat Durumu

Baba	Frekans	Yüzde	Anne	Frekans	Yüzde
Sağ	208	92,4	Sağ	203	90,2
Vefat	17	7,6	Vefat	22	9,8
Toplam	225	100,0	Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılan kişilerin anne ve babalarının sağ veya vefat etme durumlarına bakıldığında, %92,4'ünün babalarının sağ olduğu, %7,6'sının da babalarının vefat ettiği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerin annelerinin sağ veya vefat etme durumlarına bakıldığında ise, %90,2'sinin annelerinin sağ olduğu, %9,8'inin ise annelerinin vefat ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5: Anne-Baba Özlük/Üveylik Durumu

Baba	Frekans	Yüzde	Anne	Frekans	Yüzde
Öz	201	89,3	Öz	201	89,3
Üvey	24	10,7	Üvey	24	10,7
Toplam	225	100,0	Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılan kişilerin anne ve babalarının özlük/üveylik durumuna da bakılmıştır. Anne ve babaların özlük-üveylik durumunun aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne ve babaların %89,3'ünün öz, geri kalan %10,7'sinin üvey olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6: Anne-Baba Çalışma Durumu

Baba	Frekans	Yüzde	Anne	Frekans	Yüzde
Çalışıyor	170	75,6	Çalışıyor	20	8,9
Çalışmıyor	55	24,4	Çalışmıyor	205	91,1
Toplam	225	100,0	Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılan kişilerin anne ve babalarının çalışma durumuna bakıldığında babaların %75,6'sının çalıştığı, %24,4'ünün ise çalışmadığı, annelerin ise, %8,9'unun çalıştığı geri kalan %91,1'inin çalışmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 7: Ebeveynlerin Medeni Durumu

Ebeveynlerin Durumu	Frekans	Yüzde
Resmi nikahlı ve birlikte yaşıyorlar	175	77,8
Resmi nikahları var ama ayrı yaşıyorlar	2	,9
İmam nikahlı	21	9,3
Boşanmış	8	3,6
Babam öldü	12	5,3
Annem öldü	7	3,1
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılan grubun anne ve babalarının medeni durumları genel olarak incelenerek yukarıdaki başlıklarda gruplar oluşturulmuştur. Örneklem grubunun büyük bir çoğunluğu %77,8'i, anne ve babalarının resmi nikahlı ve birlikte yaşadığını ifade etmiştir. İkinci sırada %9,3 ile imam nikahlı yaşayanlar gelmektedir.

Bunları takiben, %5,3 ile babası vefat edenler, %3,6 ile anne ve babası boşanmışlar, %3,1 ile annesi vefat edenler ve %0,9 ile resmi nikahları olduğu halde anne ve babası ayrı yaşayanlar izlemektedir. Anne ve babası vefat edenlerin önceki tablolara göre farklı çıkmasının sebebi, anne veya babanın sonradan tekrar evlendiği veya imam nikahlı yaşıyor olabileceğindedir.

Tablo 8: Ailenin Gelir Düzeyi

Ailenin Gelir Düzeyi	Frekans	Yüzde
Asgari Ücret Altı	25	11,1
Asgari Ücret	87	38,7
1000-2000	74	32,9
2000-3000	29	12,9
+3000	10	4,4
Toplam	225	100,0

Ailenin gelir düzeyi incelendiğinde, araştırmaya katılan 225 kişinin çoğunlukla alt gelirli ailelerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneklemin %49,8'i neredeyse yarısı, asgari ücret ya da asgari ücretin altında bir geliri mevcuttur. İkinci sırada %32,9 ile 1000-2000 TL, üçüncü sırada %12,9 ile 2000-3000 ve son olarak %4,4 ile 3000 TL'den fazla geliri olanlar gelmektedir.

Tablo 9: Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	Frekans	Yüzde
1	6	2,7
2	14	6,2
3	44	19,6
4	23	10,2
5	51	22,7
6	35	15,6
7	16	7,1
8	18	8,0
9	7	3,1
10	11	4,9
Toplam	225	100,0

Madde bağımlılığı ve suç ile ilgili yapılan çalışmalara ve literatüre bakıldığında, kardeş sayısının madde bağımlılığında önemli bir değişken olduğu görülmektedir. Örneklem grubumuz bu bağlamda incelendiğinde araştırmaya katılanlara kendileri de dahil olmak üzere kaç kardeş olduğu sorusu sorulmuştur. Tablo 13'te de görüldüğü gibi tek çocuk olanlardan, 10 kardeşi olanlara kadar geniş bir aralık ortaya çıkmıştır.

İlk sırada %22,7 ile beş kardeşi olanlar yer almaktadır. %19,6 ile üç kardeşi olanlar ikinci sırada yer almaktadır. Bunları takiben %15,6 ile altı kardeşi olanlar üçüncü ve %10,2 ile dört kardeşi olanlar dördüncü sırada bulunmaktadır. Bunları sırasıyla, sekiz kardeşi olanlar (%8), yedi kardeşi olanlar (%7,1), iki kardeşi olanlar (6,2), on kardeşi olanlar (4,9), dokuz kardeşi olanlar (%3,1) ve tek çocuk olanlar (%2,7) takip etmektedir.

4.1.1.2 Yerleşim Alanı

Madde bağımlılığıyla ilgili daha önce yapılan çalışmalarda yaşanan yer ile yaşanan yerin gelir durumunun madde kullanımı ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Bu nedenle örnekleme yaşadıkları bölge, şehir ve yaşanan mahallenin gelir düzeyi ile ilgili sorular sorulmuştur.

Tablo 10: Yaşanılan Bölge

Yaşanılan Bölge	Frekans	Yüzde
Akdeniz	41	18,2
Ege	42	18,7
İç Anadolu	17	7,6
Güneydoğu Anadolu	22	9,8
Doğu Anadolu	17	7,6
Karadeniz	19	8,4
Marmara	67	29,8
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanlara nerede yaşadıkları sorulduğunda en büyük bölümünün %29,8'i Marmara Bölgesinde yaşadığı görülmektedir. Marmara Bölgesini sırasıyla, Ege Bölgesi (%18,7), Akdeniz Bölgesi (%18,2), Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%9,8), Karadeniz Bölgesi (%8,4), Doğu Anadolu Bölgesi (%7,6) ve İç Anadolu Bölgesi (%7,6) izlemektedir. Bu sonuçta, bölgelerin aldığı göç miktarları da göz önüne alınmalıdır.

Tablo 11: Yaşanılan Şehir

Yaşanılan Şehir	Frekans	Yüzde
Büyükşehir	62	27,6
İl	68	30,2
İlçe	71	31,6
Köy	24	10,7
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanların yaşadığı bölgeden sonra yaşanan şehirleri de sorulmuştur. Yaşanılan şehirlerde çok farklılık olmamakla birlikte en fazla yaşanan yerin ilçe olduğu (%31,6) dikkat çekmektedir. Onu sırasıyla il (%30,2), büyükşehir (%27,6) son olarak da köy (%10,7) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 12: Yaşanılan Mahallenin Gelir Düzeyi

Mahallenin Gelir Düzeyi	Frekans	Yüzde
Düşük Gelirli	57	25,3
Orta Gelirli	155	68,9
Gece Kondu	13	5,8
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanların yaşadığı mahallenin gelir düzeyine bakıldığında, yaşanan mahallenin gelir düzeyiyle ilgili olarak en fazla %68,9 ile orta gelirli bir mahalle olduğu ifade edilmiştir. Düşük gelirli mahalle %25,3 oranı ile ve son olarak da gece kondu mahallesinde yaşadığını ifade edenler ise örneklemin %5,8'i olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13: Birlikte Yaşanılan Kişiler

Birlikte Yaşanılan Kişiler	Frekans	Yüzde
Anne ve babamın yanında	191	84,9
Annemin yanında	11	4,9
Akrabalarımın yanında	13	5,8
Arkadaşarımla	6	2,7
Eşimle	4	1,8
Toplam	225	100,0

Nerede yaşanıldığı gibi, kimlerle yaşanıldığı da madde bağımlılığı açısından önemli bir bilgidir. Bu nedenle örnekleme, kimlerle yaşadıkları sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılanların %84,9'u ile en büyük kısmı anne ve babasıyla yaşamaktadır. Bunu %5,8 ile

akrabalarının yanında yaşayanlar izlemektedir. Sadece annesinin yanında yaşayanların örneklemin %4,9'u olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla %2,7 ile arkadaşlarının yanında yaşayanlar ve %1,8 ile evli olup kendi ailesiyle yaşayanlar takip etmektedir.

Örneklem grubu içerisinde dikkat çeken bir detay vardır. Evli olan 4 kişi dışında diğer evli olan kişiler anne ve babasının yanında yaşamaktadır ve örneklem grubunda sadece babasıyla yaşayanlar yer almamaktadır.

4.1.1.3 Ailede Problemlili Davranışlar

Tablo 14: Ailede Kardeşler Arası Ayrımcılık

Ailede Ayrımcılık	Frekans	Yüzde
Evet	31	13,8
Hayır	194	86,2
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanlara, kendi ailelerinde kardeşler arasında ayrımcılık olup olmadığı sorulmuştur. Örneklemin %13,8'i ailelerinde ayrımcılık olduğunu düşünmektedir. Örneklemin geri kalan %86,2'i kendi ailelerinde herhangi bir ayrımcılık olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 15: Ailede Bireye Verilen Değer

Değer Verme	Frekans	Yüzde
Evet	183	81,3
Hayır	42	18,7
Toplam	225	100,0

Tablo 16: Aile Üyelerinin Kızdıklarında Tepkileri

Tepkiler	Frekans	Yüzde
Kötü onur kırıcı küfürü sözler söylerler	109	48,4
Döverek ceza verirler	47	20,9
Evden kovarlar	6	2,7
Evde tartışıp dışarı çıkarım	12	5,3
Kimse bana kıyamaz	24	10,7
Konuşarak anlaşırız	21	9,3
Küser konuşmazlar	6	2,7
Toplam	225	100,0

Literatüre bakıldığında aile üyelerinin olumsuz bir durumla karşılaştıklarında tepkilerinin, bireyin aileye olan bağları ile ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin ailelerinde, olumsuz bir durumla karşılaştıklarında aile büyüklerinin tepkilerinin neler olabileceği tablo da sunulmuştur. Aile içerisinde anlaşmazlıklarda en fazla başvurdukları yol %48,4 ile kötü onur kırıcı ve küfürü sözler sarf etmek olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra aile büyükleri kızdıklarında örneklem grubundaki bireylerin %20,9'u ise döverek ceza verdikleri ve şiddet uyguladıklarını ifade etmiştir.

Bunları sırasıyla, kimse bana kıyamaz diyenler (%10,7), konuşarak anlaşırız diyenler (%9,3), evde tartışıp dışarı çıkarım diyenler (%5,3), evden kovarlar (%2,7) ve son olarak da %2,7 ile küser konuşmazlar takip etmektedir.

Araştırmaya katılanların aile içerisinde anlaşmazlıklara düştüklerinde en fazla maruz kaldıkları sözlü ve fiziki şiddet, genel tepkilerin %69,3'ünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir anlaşmazlık durumunda örneklem grubunun büyük çoğunluğu şiddet görmektedir.

Tablo 17: Babanın Anneye Şiddeti

Ailede Şiddet	Frekans	Yüzde
Evet	92	40,9
Hayır	133	59,1
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanlara, babanızın annenize şiddet uygulayıp uygulamadığı açık bir şekilde sorulmuştur. Tablo'dan da anlaşılacağı üzere örneklemin %40,9'u babalarının annelerine fiziksel şiddet uyguladıklarını kabul etmişlerdir. Örneklemin geri kalan %59,1'i fiziksel şiddetin olmadığını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılanların %81,3'ü ailesinin kendisine değer verdiğini ve kendisini ailede değerli hissettiğini ifade etmiştir. %18,7'si ise ailede kendisini değersiz hissettiğini ve ailesinin kendisine değer vermediğini belirtmiştir.

Tablo 18: Ailede Madde Kullanımı

Ailede Madde Kullanımı	Frekans	Yüzde
Evet	157	69,8
Hayır	68	30,2
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun %69,8 ile ailesinde madde kullanımının varlığı tespit edilmiştir. Örneklemin geri kalan %30,2'sinde ailesinde madde öyküsüne rastlanılmadığı anlaşılmıştır.

Sutherland'a göre, suçluluk ne kişisel özelliklerden ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar. Suç, herhangi bir kültürde herhangi bir kişiyi etkileyecek öğrenme sürecinin

sonucunda ortaya çıkar. Bu kapsamda, ailesinde uyuşturucu madde kullanımı olan kişiler, bu davranışı, aile ortamı içerisinde öğrenerek pekiştirecektir.

Tablo 19: Ailede Suç İşleme Durumu

Ailenin Suç Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	120	53,3
Hayır	105	46,7
Toplam	225	100,0

Aile içerisinde, suç işleme durumları veya aile üyelerinin sabıkalı olma durumları incelendiğinde örneklemin %53,3'ünün ailesi içerisinde herhangi bir suçtan dolayı sabıkası olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneklemin geri kalan %46,7'si, ailesinde herhangi bir suç işleyen kimsenin olmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla örneklemin yarıdan fazlasının ailesinde sabıkanın varlığı dikkat çekicidir.

Suç, sosyolojik olarak açıklayan sosyal öğrenme teorisine göre, insanlar şiddete eğilimli olarak doğmazlar. Yaşamları boyunca bu davranışları öğrenirler. Suçun öğrenileceği ilk yer de kişinin kendi ailesidir.

Suç olan eylem özellikle birinci gruplar içinde öğrenilir. Bu nedenle, sinema, televizyon, gazete gibi iletişim araçlarının suçun oluşumunda ki konumu, ailede suçun öğrenilmesine göre daha azdır.

Suçlu olan eylemin öğrenilişi, kimi zaman çok karmaşık, kimi zaman da çok basit olan suç işleme tekniğinin öğrenilmesiyle olur. Ayrıca tavırların, güdülerin, tutumların, davranışların belli yanlarını öğrenmekte suç işlemeyi etkiler. Aile içerisinde suç işlemiş kişilerin varlığı, öğrenme ve taklit yoluyla bireyin de suç işleme davranışını öğrenebileceğini göstermektedir. Suçlu davranış, etkileşim süreci içinde diğer bireylerle ilişkiye geçildiği süreçte öğrenilir (Dolu,2012).

Tablo 20: Ailede Suçun Türü

Ailede Suçun Türü	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Yaralama	31	13,8	23,0
Cinayet	10	4,4	7,4
Gasp	17	7,6	12,6
Madde Kullanımı	29	12,9	21,5
Hırsızlık	20	8,9	14,8
Adam Öldürmeye			
Teşebbüs	4	1,8	3,0
Kamu Malına Zarar	5	2,2	3,7
Mafya	4	1,8	3,0
Soygun	2	,9	1,5
Cevapsız	15	5,8	9,6
Toplam	135	60,0	100,0
Toplam	225	100,0	

Örneklemin %53,3'ünün ailesinde suçun varlığı tespit edilmiştir. Örneklemin %69,8'inde ise ailede madde kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile de suçun türü incelendiğinde en fazla yaralamadan (%23) sabıka kaydına rastlanılmıştır. İkinci sırada ise %21,5 ile madde kullanımından dolayı sabıka kaydının olduğu anlaşılmıştır. Üçüncü sırada ise %14,8 ile hırsızlık gelmektedir. Onu sırasıyla %12,6 ile gasp, %7,4 ile cinayet, %3,7 ile kamu malına zarar, %3 ile mafya, %3 ile adam öldürmeye teşebbüs, %1,5 ile soygun suçlarından dolayı sabıka kaydına rastlanılmıştır.

Bir toplumun kendine özgü özellikleri vardır. Bu kural ve değerler doğrultusunda birey toplumun yaşam biçimini benimseyerek bu kural ve değerlere bürünür (Büyükkaragöz, 1993,s.23). Aynı şekilde ailenin de değerler sistemi vardır. Benimsenen konum, rol, hak ve görevler de ailenin devamında önemli yer kaplar. Aile içerisinde sapkın rol ve görev dağılımının varlığı bireyin de bu kapsamda kurallarını oluşturmasına sebep olacaktır. Örneğin, yaralama suçunun görüldüğü ailede, kişi kendi kurallarını oluşturacak ve sosyal ilişkilerinde bu kuralları egemen olacaktır.

4.1.1.4 Akran Çevresi

Tablo 21: Arkadaşlar Arasında Madde Kullanımı

Arkadaşlarda Madde Kullanımı	Frekans	Yüzde
Evet	216	96,0
Hayır	9	4,0
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılan 225 kişinin arkadaşları arasında madde kullanımı tabloda sunulmuştur. En net sonuçlardan birisini yansıtan bu tabloda, örneklemin arkadaşları arasında madde kullanımının çokluğu dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılanların %96'sı arkadaşlarının madde kullandığını belirtmiştir. Geri kalan %4'ü ise arkadaşlarının madde kullanmadığını ifade etmiştir. Örneklemin neredeyse tamamının arkadaşlarında madde kullanımı görülmektedir.

Tablo 22: Arkadaşlarda Suç İşleme Durumu

Arkadaşlarda Suç Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	190	84,4
Hayır	35	15,6
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanların arkadaşlarının sabıka kaydının olup olmadığı veya herhangi bir suçtan dolayı cezaevine girip girmediği sorulmuştur. Örneklemin %84,4'ünün arkadaşlarının sabıka kaydının olduğu ve geri kalan %15,6'sının sabıka kaydının olmadığı veya cezaevine girmediği tespit edilmiştir. Örneklem içerisinde, cezaevine giren veya sabıka kaydı olan arkadaşların varlığının yüksek oranda olması dikkat çekmektedir.

Tablo 23: Arkadaşlarda Suçun Türü

Arkadaşlarda Suçun Türü	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Polise mukavemet	30	13,3	13,3
Yaralama	48	21,3	34,7
Cinayet	20	8,9	43,6
Gasp	8	3,6	47,1
Madde kullanımı	55	24,4	71,6
Hırsızlık	11	4,9	76,4
Adam öldürmeye teşebbüs	4	1,8	78,2
Kamu malına zarar	26	11,6	89,8
Cevapsız	23	10,2	100,0
Toplam	225	100,0	

Daha önceki tablolarda örneklemin arkadaş grubunda sabıkası olanların fazlalığı dikkat çekiciydi. Bu tabloda ise suçun türü incelenmiştir. Araştırmaya katılanların arkadaş grubunda en fazla işlenen suç %24,4 ile madde kullanımı gelmektedir. Madde kullanımından dolayı sabıkası olanlar genellikle madde satıcılığından ceza almaktadır. Bu durumu göz ardı etmemek gerekir. Madde suçundan sonra %21,3 ile yaralama suçunun işlendiği görülmektedir. Daha sonra %13,3 ile polise mukavemet suçunun işlendiği ifade edilmiştir.

Bütün bu suç türlerini sırasıyla, %11,6 ile kamu malına zarar vermek, %8,9 ile cinayet, %4,9 ile hırsızlık, %3,6 ile gasp ve 1,8 ile adam öldürmeye teşebbüs suçlarının işlendiği görülmektedir. 23 kişinin arkadaşlarının sabıkasının olduğunu söylediği halde suç türlerini ifade etmediği tespit edilmiştir.

4.1.1.5 Örneklemin Uyuşturucu Madde Bilgileri

Tablo 24: Madde Kullanma Pişmanlığı

Madde Kullanım Pişmanlığı	Frekans	Yüzde
Evet	164	72,9
Hayır	61	27,1
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanlardan %72,9'u madde kullandığı için pişman olduğunu ifade etmiştir. Geri kalan %27,1'i madde kullandığı için hiçbir zaman pişman olmadığını belirtmiştir.

Ayrıca 225 kişilik örneklemin tamamı kendi çocuklarının hiçbir şekilde madde kullanmasını istemediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 25: Kullanılan Uyuşturucu Madde Çeşitleri

Maddeler	Frekans	Yüzde
Esrar	219	97,3%
Bonzai	153	68%
Hap	117	52%
Extacy	66	29,3%
Bali	60	26,6%
Kokain	12	5,3%
Eroin	30	13,3%
Kubar	88	39,1%
Jameika	66	29,3%
Toplam	811	100,0%

Araştırmaya katılanların hangi uyuşturucu maddeyi kullandıkları tabloda gösterilmiştir. Birden fazla madde kullananlar, kullandıkları maddeleri birden çok olarak belirtmişlerdir. Örneklem içinde neredeyse tamamı, %97,3'ü esrar kullandığını

belirtmiştir. En fazla kullanılan madde olan esrarı, bonzai takip etmektedir. Örneklemin %68'inin bonzai kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunları sırasıyla, %52 ile hap, %39,1 ile kubar, %29,3 ile Jameika, %29,3 ile extacy, %26,6 ile bali, %13,3 ile eroin, %5,3 ile de kokain takip etmektedir.

Kokain ve eroin kullanımının en az olma sebebi maddi yönden çok külfetli olması veya ulaşımının diğer uyuşturucu madde teminine göre daha zor olmasından yorumu yapılabilir.

Tablo 26: Uyuşturucu Madde Kullanımı Tercih Nedeni

Uyuşturucu Madde Tercih Nedeni	Frekans	Yüzde
Fiyatı ucuz	157	69,7%
Bana etkileri çok iyi	165	73,3%
Her yerde var	169	75,1%
Dertlerimi unutturuyor	194	86,2%
Toplam	685	100,0%

Araştırmaya katılanlara, neden bu uyuşturucu maddeyi tercih ettikleri sorulduğunda seçeneklerin birden fazlası işaretlenmiştir. Bu kapsamda, en fazla uyuşturucu madde tercih nedeni olarak dertlerimi unutturuyor diyen %86,2'dir.

Diğer seçenekler arasında çok belirgin bir fark olmamasıyla beraber, sırasıyla madde kullanım tercih nedeni olarak her yerde var (%75,1), bana etkileri çok iyi (%73,3) ve fiyatı ucuz (%69,7) sıralaması elde edilmiştir.

Tablo 27: Uyuşturucu Maddeye Neden Başladığı

Uyuşturucu Maddeye Neden Başladığı	Frekans	Yüzde
Arkadaş ortamı	183	81,3%
Okuldaki sorunlar	2	0,8%
Ailedeki problemler	196	87,1%
Merak	148	65,7%
Arkadaşlarım veya ailemde madde kullananlar var	192	85,3%
Toplam	721	100,0%

Kullanılan uyuşturucu maddeye neden başlanıldığını gösteren ifadeler tabloda sunulmuştur. Araştırmaya katılan kişiler birden fazla seçeneği işaretleyerek uyuşturucu maddeye başlama nedenlerinin sadece bir tek olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılanların %87,1'i uyuşturucu maddeye başlama sebebinin ailedeki problemler olduğunu ifade etmiştir. Ailedeki problemlerden sonra en fazla dikkat çeken uyuşturucu maddeye başlama nedeni %85,3 ile aile veya arkadaşlar arasında madde kullanımı olmuştur. Onu %81,3 ile arkadaş ortamı takip etmektedir. Son olarak, araştırmaya katılanların %65,7'si merak yüzünden uyuşturucu maddeye başladığını ifade etmiştir. 2 kişi ise okuldaki sorunlar nedeniyle madde kullandığını belirtmiştir.

Çocuğuna yakın ilgi gösteren, çocuğunun çalışma ortamını düzenleyen ve planlayan, çocuğunun başarısını övücü sözlerle destekleyen, çocuğunun başarısızlığında onu çalışırsan başarılı olursun sözleriyle yüreklendiren anne-babaların çocuklarının akademik başarılarının yüksek, kişilik gelişiminin sağlıklı olduğu sonucuna varılmıştır. Nitschke, “anne şefkat ve bakımının veya onun yerini tutabilecek duygusal bağı bulamayan çocuk dünyaya da bir giriş kapısı bulamaz” demektedir. Bowlby, anne

yoksunluğu ile duygusal ilgisizlik arasında bir korelasyon bulmuş, sevgi objesinin kaybedilmesinin, gelişim gerilikleri ve çocuk suçluluğu gibi anti-sosyal davranışların nedeni olduğunu saptamıştır (Bıyıklı, 1983:61-63).

Tablo 28: Madde Kullanma Sıklığı

Madde Kullanma Sıklığı	Frekans	Yüzde
Her gün	91	40,4
2-3 günde bir	15	6,7
Her hafta	6	2,7
Bulursam içerim	83	36,9
İçmeden duramam	30	13,3
Toplam	225	100,0

Araştırmaya katılanların uyuşturucu maddeyi ne sıklıkta kullandıklarına bakıldığında En yüksek oran her gün kullanırım diyenler (%40,4), bunu bulursam içerim (36,9) cevabı izlemektedir. Bu oranlardan sonra sırasıyla, içmeden duramam diyen %13,3, 2-3 günde bir madde kullanan %6,7 ve haftada bir kullanırım diyen %2,7 izlemektedir.

Tablo 29: Uyuşturucu Maddeye Başlama Yaşı

Maddeye Başlama Yaşı	Frekans	Yüzde
7	2	,9
9	2	,9
11	34	15,1
12	21	9,3
13	49	21,8
14	16	7,1
15	47	20,9
16	34	15,1
17	14	6,2
18	6	2,7
Toplam	225	100,0

Uyuşturucu maddeye başlama yaşının en fazla 11-16 yaş grubunda (%89,3) toplandığı tabloda görülmektedir. Örneklemin en fazla %21,8 ile 13 yaşında uyuşturucu maddeye başladığı anlaşılmıştır. Onu %20,9 ile 15 yaş izlemektedir. Örneklem içinden 11 ve 16 yaşında %15,1 ile uyuşturucu maddeye başladığı tabloda görülmektedir.

Arman (1993) tarafından yapılan “Uçucu Madde Bağımlılarının Sosyo- Demografik Özelliklerinin ve Ailelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi” konulu araştırmanın sonucunda, uçucu madde kullanan çocukların büyük bir çoğunluğunun arkadaş çevresinin teşviki ile madde kullanmaya başladıkları, uçucu maddelerin ucuz ve temini kolay olduğu için kolay bir şekilde elde edildiği, kullanan kişilerin genelde uçucu maddelerin kullanıldığı işyerlerinde çalıştıkları, ailelerinin sosyo-ekonomik seviyelerinin düşük olduğu, anne babaların bir kısmının boşanmış ya da ayrı yaşamakta olduğuna ulaşılmıştır.

Tablo 30: ADÖ'nün Alt Boyutlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Ortalama	Standart Sapma	N
Genel İşlevler	2,5656	,54386	225
Problem Çözme	2,3859	,63568	225
İletişim	2,2629	,54064	225
Roller	2,1724	,49816	225
Duygusal Tepki Verebilme	2,3333	,60415	225
Gereken İlgii Gösterme	2,5281	,58116	225
Davranış Kontrolü	2,5663	,47810	225

Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarının ortalamaları tabloda görüldüğü gibidir. Araştırmaya katılan 225 kişilik grupta, diğer alt ölçeklere göre roller alt ölçeği (m=2,17) sağlıklı bir işleve sahiptir. Yukarıdaki tabloya göre aile üyelerinin ailenin genel işlevlerinde problemler olmasına rağmen roller konusunda uzlaşma içine girildiği görülmektedir. Aile bütünlüğünün devamı için aile üyeleri kendi arasında rollerini bilmekte ve bu rollerin gereklerini yerine getirmektedir. İletişim Alt Ölçeği de (m=2,26) diğer alt ölçeklere göre daha sağlıklı bir konumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile üyelerinin birbirleriyle açık bir şekilde işbirliği ve iletişim içinde olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan bireylerin madde kullanan kişilerden oluştuğu

ve aile üyelerinin suç işleme durumları göz önüne alındığında iletişim alt ölçeğinin diğer alt ölçeklere göre sağlıklı olmasının beklendiği ifade edilebilir. Bu alt ölçekleri sırasıyla duygusal tepki verebilme (m=2,33), problem çözme (m=2,38), gereken ilgiyi gösterme (m=2,52), genel işlevler (m=2,56) ve davranış kontrolü (m=2,56) alt ölçekleri takip etmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin ailelerine bakıldığında en sağlıksız olarak nitelenen alt ölçeğin davranış kontrolü alt ölçeği (m=2,56) ile ailenin genel işlevleri alt ölçeğinin (m=2,56) olduğu sonucuna varılmaktadır. Kişiler arasında kendiliğinden oluşan bir etkileşimin olduğu fakat bu etkileşimin katı kurallarla veya şiddet ile sağlandığı yorumu yapılabilir.

Tablo 31: Aile Değerlendirme Ölçeği Güvenirlik Analizi (Cronbach Alfa)

	N	Güvenirlik Analizi Sonucu Çıkarılan Soru Sayısı	Analiz Yapılan Soru Sayısı	Cronbach Alfa
Problem Çözme	6	-	6	0,744
İletişim	9	2	7	0,591
Roller	11	1	10	0,636
Duygusal Tepki Verebilme	6	1	5	0,548
Gereken İlgiyi Gösterme	7	1	6	0,560
Davranış Kontrolü	9	2	7	0,483
Genel İşlevler	12	-	12	0,800
Genel Cronbach Alfa	60	7	53	0,830

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve alt ölçeklerinin güvenilirliğini belirlemek için her bir alt ölçek için tutarlılık Cronbach's Alfa değeri hesaplanmıştır.

Problem Çözme Alt Ölçeği:

Ailenin bütünlüğünü ve devamını tehdit eden sorunları, karşılaşılan her türlü olumsuz durum ile ailenin işlevselliğini sürdüreceği düzeyde çözebilme yeteneğine işaret etmektedir. Problem çözme, ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi her türlü sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından itibaren çözümlenmesine kadar olan kısmı kapsayan problem çözme alt boyutu altı maddeden oluşmaktadır. Problem çözme alt testteki sorular sağlıklı işlevleri ölçmektedir. Bunlar:

Soru 2: Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.

Soru 12: Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.

Soru 24: Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.

Soru 38: Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.

Soru 50: Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.

Soru 60: Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.

Problem çözme alt ölçeği için Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,744 olarak belirlenmiştir. Böylece madde kullanan kişilerin, aile işlevlerinden problem çözme davranışını değerlendirmek için güvenilir olduğu kanaatine varılmıştır. Problem çözme alt ölçeğinin sorularında herhangi bir problem olmadığı tespit edilmiştir.

İletişim Alt Ölçeği:

Aile üyelerinin kendi arasında bilginin değişimi olarak tanımlanır. Mesajın içeriği ve kimin amaçlandığı ile ilgili olarak sözel mesajın açık ve doğrudan olup olmadığına odaklanır. Bu alt boyutta, ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığı ölçülmek

istenmektedir. Bu nedenle aile üyeleri arasındaki sözlü iletişimin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini direkt olarak ifade edip etmedikleri üzerinde durulan iletişim alt boyutu dokuz maddeden oluşmaktadır. Ancak, 29. ve 43. sorular Cronbach's Alfa değerinin yükselmesi ve iç tutarlığı bozması nedeniyle çıkarılmıştır.

Test soruları iki gruptan oluşmaktadır:

a) Sağlıklı işlevler;

Soru 3: Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.

Soru 18: Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.

Soru 59: Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.

b) Sağlıksız işlevler;

Soru 14: Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.

Soru 22: Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.

Soru 35: Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.

Soru 52: Sinirlenince birbirimize küseriz.

Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı, iletişim alt ölçeği için 0,591 olarak belirlenmiştir. İletişim alt ölçeğinin uygulanabilirliği kabul edilebilir seviyeye yükselmiştir.

Roller Alt Ölçeği:

Ailenin farklı aile görevlerini ele alışlarını ve bu görevlerin nasıl dağıldığı ve yerine getirildiği ile ilgili davranış modelleri oluşturma ve sürdürme becerilerine ilişkindir.

- Ailenin kaynaklarının kullanımı,
- Bakıp büyütme,
- Destekleme ve kişisel gelişim sağlama,

- Aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmedeği üzerinde odaklanmaktadır.

Ayrıca bu boyut, görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini de içermekte ve on bir maddeden oluşmaktadır. İç tutarlık katsayısının güvenilirliği için 23. madde ölçekten çıkarılmıştır ve bu şekilde roller alt ölçeğinin güvenilirliği artırılmıştır.

a) Sağlıklı işlevler;

Soru 10: Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlar.

Soru 30: Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.

Soru 40: Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.

b) Sağlıksız işlevler;

Soru 34: Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.

Soru 45: Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.

Soru 53: Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.

Soru 58: İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.

Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı roller alt ölçeği için 0,636 olarak belirlenmiştir. Roller alt ölçeğinin uygulanabilirliği 23. madde çıkarılarak kabul edilebilir seviyeye yükselmiştir. Böylece daha güvenilir sonuç alınabileceği kanaatine varılmıştır.

Duyusal Tepki Verebilme Alt Ölçeği:

Bu alt ölçekte, aile bireylerinin duygularını açıkça ifade edip edemediği değerlendirilir. Aile üyelerinin her türlü uyarılar karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmektedir. Burada sevgi, mutluluk, neşe gibi duyguların yanında; kızgınlık, üzüntü, korku gibi duygular da bulunmakta ve altı maddeden oluşmaktadır.

İki grup sorudan oluşmaktadır:

a) Sağlıklı işlevler;

Soru 49: Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.

Soru 57: Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.

b) Sağlıksız işlevler;

Soru 9: Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınıyoruz.

Soru 19: Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.

Soru 28: Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.

Soru 39: Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.

Duygusal tepki verebilme alt ölçeği için Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,548 olarak belirlenmiştir. Ölçekten, güvenilirliği negatif yönde etkileyen 19. madde çıkarılarak ölçek yeniden oluşturulmuştur ve güvenilir düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Gereken İlgii Gösterme Alt Ölçeği:

Aile üyelerinin birbirlerinin etkinliklerine ve onları ilgilendiren şeylere karışma boyutu ile ilgilendirir. Aile üyelerinin birbirine gösterdiği ilgi, bakım, sevgiyi içerir. Birbirleri ile az veya çok ilgilenen aileler, bu konudaki işlevini yeterince yerine getirmiyor demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirlerine fazla bağımlı olduğunun, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir.

İki alt gruptan oluşmaktadır:

a) Sağlıklı işlevler;

Soru 25: Bizim ailede herkes kendini düşünür.

Soru 2: Sağlıksız işlevler;

Soru 5: Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.

Soru 13: Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.

Soru 33: Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.

Soru 37: Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.

Soru 54: Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.

Gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği için Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,560 olarak belirlenmiştir. İç tutarlık katsayısının güvenilir bir boyuta gelmesi için ölçekten 42. madde çıkarılmıştır. Böylece daha güvenilir bir alt ölçek maddeleri elde edilmiştir.

Davranış Kontrolü Alt Ölçeği:

Bir ailenin bireylerinin davranış standartlarını belirleme ve sürdürme yollarını değerlendirir. Davranış kontrolü, ailenin üyelerinin davranışlarına standart koyma, disiplin sağlama biçimidir. Bu alt boyutta, psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilir. Kontrolün esnek, katı, serbest ve düzensiz oluşu da bu alt boyutta ele alınmakta ve dokuz maddeden oluşmaktadır.

Sorular iki alt gruptan oluşmaktadır:

a) Sağlıklı işlevler;

Soru 20: Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.

Soru 32: Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.

Soru 55. Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.

b) Sağlıksız işlevler;

Soru 27: Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.

Soru 44: Ailemizde hiçbir kural yoktur.

Soru 47: Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.

Soru 48: Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.

Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı davranış kontrolü alt ölçeği için 0,483 olarak belirlenmiştir. Davranış kontrolü alt ölçeğinde 7 ve 17. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Böylece alt ölçek kabul edilebilir güvenilirlik seviyesine yükselmiştir.

Genel İşlevler Alt Ölçeği:

Ailenin önceki tüm alanlardaki genel işlevselliğini değerlendirir. Kendisinden önceki altı alt ölçeği de kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamakta ve on iki maddeden oluşmaktadır. Sorular iki gruptan oluşmaktadır:

a) Sağlıklı işlevler;

Soru 6: Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.

Soru 16: Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.

Soru 26: Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.

Soru 36: Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız.

Soru 46: Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.

Soru 56: Aile içinde birbirimize güveniriz.

b) Sağlıksız işlevler;

Soru 1: Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.

Soru 11: Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.

Soru 21: Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.

Soru 31: Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.

Soru 41: Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.

Soru 51: Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.

Genel İşlevler alt ölçeği için Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,800 olarak belirlenmiştir. Genel işlevler alt ölçeği tüm soruları ile sorunsuz çalışabilmektedir ve güvenilir olduğu saptanmıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeğinin genel Cronbach's Alfa iç tutarlık katsayısına baktığımızda 0,830 olarak belirlenmiştir. Bu değer ölçeğin güvenilir olduğunu

ispatlamıştır. Bu değere ulaşabilmek için Aile Değerlendirme Ölçeğinden 7 madde çıkarılarak 53 madde üzerinden Cronbach's Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Sonuç olarak, ölçek çalışmamız için yüksek derecede güvenilir seviyede kabul edilmektedir.

4.2. HİPOTEZ TESTLERİ

Tablo 32: Aile Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutlarının Korelasyon Tablosu

	Genel İşlevler	Problem Çözme	İletişim	Roller	Duygusal Tepki Verebilme	Gereken İlgii Gösterme	Davranış Kontrolü
Genel İşlevler	1 225	,651 ,000 225	,666 ,000 225	,745 ,000 225	,789 ,000 225	-,253 ,000 225	,606 ,000 225
Problem Çözme		1 225	,423 ,000 225	,491 ,000 225	,520 ,000 225	-,290 ,000 225	,384 ,000 225
İletişim			1 225	,667 ,000 225	,696 ,000 225	,097 ,148 225	,578 ,000 225
Roller				1 225	,697 ,000 225	-,136 ,042 225	,615 ,000 225
Duygusal Tepki Verebilme					1 225	-,165 ,013 225	,595 ,000 225
Gereken İlgii Gösterme						1 225	-,316 ,000 225
Davranış Kontrolü							1 225

*p<0,05 **p<0.01

Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarının kendi aralarında korelasyonu tabloda sunulmuştur. Uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde problem çözme becerileriyle, aile içi iletişimleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki mevcuttur ($r=,423^{**}$, $p<0,05$). Aile içerisinde problem çözme becerilerinin artması ile aile içerisinde iletişim de artacaktır. Ailenin karşılaştığı problemlere yaklaşım tarzı, aile içi iletişimin artmasına da sebebiyet vereceğinden her iki alt ölçek arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır.

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde, problem çözme becerileriyle, aile içi rollere bakıldığında, her iki alt ölçek arasında yine pozitif ve anlamlı bir ilişkinin mevcudiyeti ortaya çıkmıştır ($r=,491^{**}$, $p<0,05$). Aile içerisinde bireylerin problem çözme becerileri arttığı zaman, aile içinde dağılan rollerde denge olmaktadır ve herkes ailede rolünün ne olduğunu, nasıl davranması gerektiğini bilmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin madde kullanan kişilerden seçilmiş olması göz önüne alındığında, rollerin ve ailenin probleme bakışında ve problem çözümünde keskin hatlarının olduğu ve disiplin, hiyerarşi gibi kavramların aile içerisinde mevcut olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde problem çözme becerileriyle, ailede duygusal tepki verebilme arasında da anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığı görülmektedir ($r=,520^{**}$, $p<0,05$). Aile bireylerinin problem çözme becerilerinin artması, aile içinde duyguların dile gelmesinde ve aile üyelerinin duygusal tepki vermelerinde anlamlı ve pozitif bir rol oynadığı anlaşılmıştır.

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde problem çözme becerileriyle, ailede gereken ilgiyi gösterme arasında anlamlı ve negatif bir ilişki vardır ($r= -,290^{**}$, $p<0,05$). Aile içerisinde problem çözme becerilerinin artması ile aile üyelerinin birbirlerine gereken ilgiyi göstermedikleri sonucuna ulaşılabilir.

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde problem çözme becerileriyle, ailede davranış kontrolü arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır ($r=,384$, $p<0,05$). Yani aile

üyelerinin problem çözme becerilerinin artması ile aile içerisinde davranış kontrolünde zorlanmadıkları ve nasıl davranılacağını bildikleri yorumu yapılabilir.

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde problem çözme becerileriyle, ailede genel işlevler arasında da anlamlı ve pozitif bir ilişkinin mevcudiyeti hesaplanmıştır ($r=,651^{**}$, $p<0,05$). Aile içerisinde problem çözme becerileri arttıkça aile üyelerinin genel görevlerini bildikleri ve üyelerin kendi aralarında iletişimden davranış kontrolüne kadar rollerine dikkat ettikleri anlaşılmaktadır.

Aile değerlendirme ölçeğinin alt ölçeklerinin korelasyon tablosunda en dikkat çekici sonucu, uyuşturucu madde kullanan bireylerin aile içi iletişimleriyle aile içerisinde gereken ilgiyi gösterme ($r=,097$, $p>0,05$) davranışları arasında herhangi bir ilişkinin mevcut olmamasıdır. Yani aile içerisinde üyelerin iletişimleri iyi de olsa kötü de olsa bununla ilgili gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğiyle ilişkisi kurulamamıştır.

Bir diğer dikkat çekici sonuç, uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde gereken ilgiyi gösterme ile ailede davranış kontrolü arasında anlamlı ve negatif bir ilişkinin varlığıdır. Aile üyeleri birbirlerine gereken ilgiyi gösterdikçe, birbirlerine değer verdikçe, üyelerin davranışları anlamsızlaşacak veya önceden kestirilemeyecek bir hale bürünecektir.

Tablo 33: Ailede Madde Kullanımı ile ADÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ailede Madde Kullanımı	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig.	
Problem Çözme	Evet	157	2,4756	,61782	3,284	,001
	Hayır	68	2,1789	,63240	3,254	,001
Genel İşlevler	Evet	157	2,2500	,55140	3,634	,000
	Hayır	68	1,9706	,47508	3,854	,000
İletişim	Evet	157	2,2912	,54251	1,195	,233
	Hayır	68	2,1975	,53454	1,202	,232
Roller	Evet	157	2,2510	,51548	-,983	,327
	Hayır	68	2,3221	,45543	-1,032	,304
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	157	2,4548	,60706	4,802	,000
	Hayır	68	2,0529	,49790	5,191	,000
Gereken İlgii Gösterme	Evet	157	2,6789	,54432	-2,594	,010
	Hayır	68	2,4628	,58610	-2,671	,008
Davranış Kontrolü	Evet	157	2,1965	,48833	1,443	,150
	Hayır	68	2,0966	,44935	1,491	,138

Araştırmaya katılan 225 kişilik örneklem grubu içerisinde 157 kişi, ailesinde madde kullanan birisinin varlığını kabul etmekte ve geriye kalan 68 kişi, ailesinde madde kullanımının olmadığını ifade etmektedir. Ailesinde madde kullanımı ile, Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçekleri ile karşılaştırılması (t testi) Tablo 38'de sunulmaktadır.

H_0 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, problem çözme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, problem çözme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu ailede, problem çözme davranışları açısından anlamlı bir farklılık vardır ($t=3,28$, $p<0,05$). Dolayısıyla bu durum H_1 hipotezinin doğruluğunu kanıtlamıştır.

Problem çözme alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu ailede problem çözme davranışlarının ($m=2,17$), uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aileye göre ($m=2,47$) daha sağlıklı olduğu ve karşılaştıkları problemleri, sorunları daha sağlıklı bir yoldan çözdükleri, karşılaşılan sorunların aile içerisinde çözülebildiği ve bu sorunların çözümü için ailece kararlar alındığı sonucuna ulaşılabilir.

H_0 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu ailede, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($t=1,19$, $p>0,05$). Bu durum H_1 hipotezimizin aksine H_0 hipotezinin doğruluğunu kanıtlamıştır. Ancak; uyuşturucu madde kullanan aileler ile kullanmayan ailelerin iletişim alt ölçeği ortalamalarına bakıldığında, uyuşturucu madde kullanan ailelerin ($m=2,29$) uyuşturucu madde kullanmayan ailelere göre ($m=2,19$) iletişimlerinde bir takım problemlerin olduğu ve iletişimlerinin nispeten daha sağlıklı olduğu, ailede hissedilenleri anlamanın pek mümkün olmadığı, aile içerisinde söylenen sözlerle söylenmek istenen sözlerin birbirinden farklı olduğu sonucuna varılabilir.

H_0 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile kullanmayan bireylerin olduğu ailede, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($t= -,983$, $p>0,05$).

Dolayısıyla H_0 hipotezinin doğruluğu kanıtlanmıştır. Roller alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında farklı bir sonuçla karşılaşmıştır.

Uyuşturucu madde kullanan kişilerin olduğu ailede ($m=2,25$), uyuşturucu madde kullanmayan kişilerin olduğu aileye göre ($m=2,32$) rollerin daha belirgin olduğu ve aile üyelerinin uyuşturucu madde kullanmayan aile üyelerine göre rollerini bildikleri ve bu kapsamda davrandıkları, aile içerisinde işlerin kim tarafından yerine getirileceği bilindiği ve herkesin görev ve sorumluluklarının bilincinde olduğu sonucuna varılabilir.

H_0 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu ailede, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aileye göre, ailede duygusal tepkiler alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=4,80$, $p<0,05$) ve bu durum H_1 hipotezinin doğruluğunu kanıtlamıştır.

Ailede duygusal tepki verebilme alt ölçeğinin ortalamalarına bakıldığında ailede madde kullanmayanların ($m=2,05$), ailede madde kullanımı olanlara göre ($m=2,45$), duygusal yönden tepkilerini ortaya koydukları, aile içerisinde sevgi ve şefkat gibi duyguları açığa vurmaktan kaçınmadıkları, aile içerisinde duyguların yaşanmasına olanak tanındığı sonucuna varılabilir.

H_0 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Uyuşturucu madde kullanan ve kullanmayan ailelerin aile içerisinde gereken ilginin gösterilmesi alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t = -2,59$, $p < 0,05$). Yani H_1 hipotezinin doğruluğu kanıtlanmıştır.

Gereken ilginin gösterilmesi alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında uyuşturucu madde kullanan ailelerin ($m = 2,67$), uyuşturucu madde kullanmayan ailelere göre ($m = 2,46$) ailede bireylere ilgi gösterilmesinin daha sağlıksız olduğu, herkesin aileden ziyade kendisini düşündüğü, evde yaşayan bireylerin hayatlarına sürekli karışıldığı sonucuna varılabilir.

H_0 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1 = M_2$).

H_1 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık yoktur ($t = 1,44$, $p < 0,05$). Yani H_0 hipotezinin doğruluğu kanıtlanmıştır.

Ailede davranış kontrolü alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında ailede madde kullanımının görüldüğü ailede ($m = 2,19$), ailede madde kullanımı görülmeyen aileye göre ($m = 2,09$) daha sağlıksız olduğu, acil bir durumda ne yapılacağını tam olarak bilinmediği, aile içerisinde herkesin kendi başına buyruk olduğu sonucuna varılabilir.

H_0 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1 = M_2$).

H_1 : Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aile ile, uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri alt ölçeğine bakıldığında

aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=3,63$, $p<0,05$). Böylece H_1 hipotezinin doğruluğu kanıtlanmıştır.

Ailenin genel işlevleri alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, uyuşturucu madde kullanımı görülen bireylerin olduğu ailede ($m=2,25$), uyuşturucu madde kullanımı görülmeyen bireylerin olduğu aileye göre ($m=1,97$), ailenin genel işlevlerinin daha sağlıklı olduğu, aile üyelerinin aralarında fikir birliği sağlamada zorlandığı ve beraber herhangi bir etkinlik yapılamadığı, sıkıntı üzüntü veya bir problem ile karşılaşılınca genellikle destek olunmadığı, aile içerisinde dertlerin paylaşılmadığı, güven duygusunun aile bünyesinde tam olarak yerleşmediği sonucuna varılabilir. Bu tür ailelerde aile üyeleri birbirine hoşgörü ile yaklaşamaz ve aile içerisinde aile üyeleri ile geçinmek pek mümkün değildir.

Tablo 34: Ailede Fiziksel Şiddet Uygulanmasına Göre ADÖ Alt Ölçeklerin Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Ailede Şiddet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig.
Problem Çözme	Evet	92	2,5924	,52261	4,200	,000
	Hayır	133	2,2431	,66872	4,390	,000
Genel İşlevler	Evet	92	2,4058	,48074	5,914	,000
	Hayır	133	1,9994	,52399	6,008	,000
İletişim	Evet	92	2,4348	,47964	4,105	,000
	Hayır	133	2,1439	,55006	4,209	,000
Roller	Evet	92	2,4011	,47729	3,292	,001
	Hayır	133	2,1835	,49454	3,313	,001
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	92	2,6674	,55094	7,756	,000
	Hayır	133	2,1023	,52778	7,695	,000
Gereken İlgii Gösterme	Evet	92	2,7130	,51385	-6,198	,000
	Hayır	133	2,2609	,57113	-6,080	,000
Davranış Kontrolü	Evet	92	2,4689	,32695	9,274	,000
	Hayır	133	1,9570	,45414	9,829	,000

Araştırmaya katılanlar arasında fiziksel şiddet uygulandığını belirten 92 kişiye karşılık, ailede fiziksel şiddetin olmadığını belirten 133 kişinin ADÖ alt ölçekleriyle karşılaştırılması tabloda sunulmuştur.

H₀: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H₁: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişim alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=4,10$, $p<0,05$). Dolayısıyla H₁ hipotezinin doğruluğu kanıtlanmıştır.

İletişim alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında ailede fiziksel şiddet gören bireylerin olduğu aile ile ($m=2,43$), ailede fiziksel şiddetin olmadığı aileye göre ($m=2,14$) daha sağlıklı olduğu, aile içerisinde iletişimin sınırlı olduğu ve üyelerin kendi aralarında pek anlaşamamaları aile içerisinde olmak istemediği sonucuna varılabilir.

H₀: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, problem çözme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H₁: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, problem çözme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında problem çözme alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=4,20$, $p<0,05$). H₁ hipotezinin doğruluğu ispatlanmıştır.

Problem çözme alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında şiddetin olduğu ailenin ($m=2,59$), şiddetin olmadığı aileye göre ($m=2,24$), daha sağlıklı olduğu, ailede şiddet olduğu için aile içinde problemlerin çözülemediği, ailece karar almanın imkansızlaştığı sonucuna varılabilir.

H₀: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H₁: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=3,29$, $p<0,05$). H_1 hipotezinin doğruluğu ispatlanmıştır.

Roller alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, şiddetin olduğu ailenin ($m=2,40$), şiddetin olmadığı aileye göre ($m=2,18$) daha sağlıklı olduğu, aile içerisinde her görevin tam olarak yerine getirilemediği, aile üyeleriyle sık sık üzerine düşen roller ve görevler konusunda tartışmalar olduğu sonucuna varılabilir.

H_0 : Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1\neq M_2$).

Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($t=7,75$, $p<0,05$). Böylece H_1 hipotezi doğrulanmıştır.

Ailede duygusal tepki verebilme alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, şiddetin olduğu ailenin ($m=2,66$), şiddetin olmadığı aileye göre ($m=2,10$) daha sağlıklı olduğu, aile üyelerinin birbirlerine karşı olumlu veya olumsuz beslediği duyguları ifade edemediği, sevgi, saygı, şefkat gibi duyguların aile içerisinde ikincil plana itildiği sonucuna varılabilir.

H_0 : Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1\neq M_2$).

Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($t= -6,19$, $p<0,05$) ve H_1 hipotezimizin doğruluğu ispat edilmiştir.

Ailede gereken ilginin gösterilmesi alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, şiddetin olduğu ailenin ($m=2,71$), şiddetin olmadığı aileye göre ($m=2,26$) daha sağlıklı olduğu,

aile içerisinde birisinin başının derde girdiğinde veya bir problemle karşılaştığında, aile içinde kimsenin bunu dert etmeyeceği, aile içinde ancak aile büyüklerinin hoşuna gidecek şeyler söylendiğinde sözlerin dinleneceği sonucuna varılabilir.

H₀: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H₁: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir farklılık vardır ($t=9,27$ $p<0,05$). Bu durum H₁ hipotezimizin doğruluğu ispatlamıştır.

Davranış kontrolü alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, şiddetin olduğu ailenin ($m=2,46$), şiddetin olmadığı aileye göre ($m=1,95$) daha sağlıklı olduğu, aile içerisinde acil bir durumda ne yapılacağına bilinmediği, evde ortak kullanım alanlarının temizliğine tam olarak dikkat edilmediği, aile içerisindeki tartışmalarda aile üyelerinin bazen kendisini kaybedebileceği ve istemediği şeyler yapabileceği sonucuna varılabilir.

H₀: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H₁: Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Şiddet gören bireylerin olduğu aile ile, şiddet görmeyen bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=5,91$, $p<0,05$) ve H₁ hipotezinin doğruluğu teyit edilmiştir.

Ailede genel işlevler alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, şiddetin olduğu ailenin ($m=2,40$), şiddetin olmadığı aileye göre ($m=1,99$) daha sağlıklı olduğu, aile üyeleri arasında hiçbir zaman fikir birliğine varılamayacağı, aile içerisinde üyelerin birbirlerine destek olmada sıkıntılar yaşayabileceği, aile içerisinde duyguların sır olarak kalacağı ve hiçbir şekilde ifade edilmeyecekleri, üyelerin aile içinde geçinmede problemler yaşayacağı, iletişimin karşılıklı yerine getirilemeyeceği, aile üyelerinin problemlerini anlatmayacağı ve çözümünü başka yerlerde arayabileceği sonucuna varılabilir.

Tablo 35: Ailede Suç İşleme Durumuna Göre ADÖ Alt Ölçeklerinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Ailede Suç Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig.
Problem Çözme	Evet	120	2,5181	,66554	3,411	,001
	Hayır	105	2,2349	,56599	3,448	,001
Genel İşlevler	Evet	120	2,3313	,52388	5,157	,000
	Hayır	105	1,9762	,50514	5,170	,000
İletişim	Evet	120	2,3690	,52761	3,215	,001
	Hayır	105	2,1415	,53213	3,213	,002
Roller	Evet	120	2,3583	,44298	2,807	,005
	Hayır	105	2,1743	,54013	2,770	,006
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	120	2,5167	,59385	5,134	,000
	Hayır	105	2,1238	,54729	5,162	,000
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	120	2,5944	,65277	1,839	,067
	Hayır	105	2,4524	,47855	1,876	,062
Davranış Kontrolü	Evet	120	2,2083	,47467	1,411	,160
	Hayır	105	2,1184	,47975	1,410	,160

Araştırmaya katılan 225 kişilik örneklem grubunda ailede suç işleme oranlarına bakıldığında 120 kişinin ailesinde herhangi bir suç işlemeye rastlanırken, 105 kişinin ailesinde herhangi bir suç işleme veya suça karışmaya rastlanılmamıştır.

H_0 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, problem çözme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, problem çözme yetenekleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, problem çözme alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=3,41$, $p<0,05$). H_1 hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir.

Problem çözme alt ölçeği için ortalamalara bakıldığında, sabıkası olan bireylerin olduğu ailenin ($m=2,51$), sabıkası olmayan bireylerin olduğu aileye göre ($m=2,23$) daha sağlıksız olduğu, aile içerisinde sorunlara çözüm bulunamadığı, ailenin baş etmesi güç bir durumla karşı karşıya kaldığında ne yapacağını bilemeyeceği sonucuna varılabilir.

H_0 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimlerini açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H₁: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi iletişimleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($t=3,21$, $p<0,05$). H₁ hipotezinin doğruluğu ispat edilmiştir.

Aile içerisinde iletişim alt ölçeğinin ortalamalarına bakıldığında, sabıkası olan bireylerin olduğu ailenin ($m=2,36$), sabıkası olmayan bireylerin olduğu aileye göre ($m=2,14$) daha sağlıksız olduğu, aile içerisinde üyelerin kendi dünyaları olduğu ve bu küçük dünyada yaşamayı daha çok istediği, aile büyüklerinin, aile küçükleriyle çok fazla muhatap olmadığı sonucuna varılabilir.

H₀: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1 = M_2$).

H₁: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içi roller alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=2,80$, $p<0,05$). H₁ hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir.

Aile içerisinde roller alt ölçeğinin ortalamalarına bakıldığında, sabıkası olan bireylerin olduğu ailenin ($m=2,35$), sabıkası olmayan bireylerin olduğu aileye göre ($m=2,17$) daha sağlıksız olduğu, aile içerisinde kişilerin üzerlerine düşen görevleri layıkıyla yerine getirmedikleri, bazen ailenin eksiklerini, ihtiyaçlarını dahi göremedikleri, aile içinde kimin ne iş yaptığını bilmedikleri sonucuna varılabilir.

H₀: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1 = M_2$).

H₁: Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1 \neq M_2$).

Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, aile içerisinde duygusal tepki verebilme alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık vardır ($t=5,13$ $p<0,05$). H_1 hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir. Aile içerisinde duygusal tepki verebilme alt ölçeğinin ortalamalarına bakıldığında sabıkası olan bireylerin olduğu ailenin ($m=2,51$), sabıkası olmayan bireylerin olduğu aileye göre ($m=2,12$) daha sağlıksız olduğu, sevgi, üzüntü vb. duyguların aile içerisinde açıkça yaşanmadığı, bireylerin birbirlerine sevgilerini söyleyemediği sonucuna varılabilir.

H_0 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1\neq M_2$).

Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğine bakıldığında aralarında anlamlı bir farklılık yoktur ($t=1,83$, $p>0,05$). H_0 hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir.

H_0 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir ilişki yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir ilişki vardır ($M_1\neq M_2$).

Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailede davranış kontrolü açısından anlamlı bir ilişki yoktur ($t=1,41$, $p>0,05$). H_0 hipotezinin doğruluğu kabul edilmiştir.

H_0 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık yoktur ($M_1=M_2$).

H_1 : Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir farklılık vardır ($M_1\neq M_2$).

Sabıkası olan bireylerin olduğu aile ile, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aile arasında, ailenin genel işlevleri açısından anlamlı bir ilişki vardır ($t=5,17$, $p<0,05$) ve H_1 hipotezinin doğruluğu ispat edilmiştir.

Ailenin genel işlevleri alt ölçeğinin ortalamasına bakıldığında, sabıkası olan bireylerin olduğu ailenin (m=2,33), sabıkası olmayan bireylerin olduğu (m=1,97) aileye göre daha sağlıklı olduğu, aile içerisinde güvenin olmadığı, aynı evin içerisinde geçinmenin zorlaştığı, aile içinde problemin çözülmediği, aile üyelerinin iletişimlerinin pek fazla olmadığı ve üyelerin rollerini bilmediği sonucuna varılabilir.

Ferguson, Glasgow'da yaptığı araştırma sonucuna dayanarak, babaları suçlu olan çocukların % 24, diğer çocuklara oranla %12, iki kat daha fazla suç işlediklerini ileri sürmüştür. Aynı araştırmacı, ağabeyleri suçlu olan çocukların % 33, diğer çocuklara oranla % 10, üç misli daha fazla suçlu olduklarını saptamıştır (Yavuzer, 1998,s.147).

Tablo 36: Ailenin Değer Vermesi Düşüncesine Göre ADÖ Alt Ölçeğinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ailenin Değer Vermesi		N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig.
Problem Çözme	Evet	183	2,2760	,63420	-5,797	,000
	Hayır	42	2,8651	,36485	-8,041	,000
Genel İşlevler	Evet	183	2,0765	,55373	-5,445	,000
	Hayır	42	2,5536	,25558	-8,393	,000
İletişim	Evet	183	2,2443	,57900	-1,073	,285
	Hayır	42	2,3435	,31719	-1,526	,130
Roller	Evet	183	2,2060	,51293	-4,338	,000
	Hayır	42	2,5619	,28708	-6,104	,000
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	183	2,2667	,61281	-3,543	,000
	Hayır	42	2,6238	,46998	-4,177	,000
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	183	2,0833	,60290	5,901	,000
	Hayır	42	2,6302	,52694	5,423	,000
Davranış Kontrolü	Evet	183	2,1124	,47199	-3,627	,000
	Hayır	42	2,4014	,43633	-3,810	,000

Araştırmaya katılan 225 kişilik örneklem grubunda ailenin bireye değer vermesi veya değer vermemesi düşüncesi ile ADÖ'nün alt ölçekleriyle aralarındaki ilişkisinin değerlendirilmesi tabloda sunulduğu gibidir. 183 kişi ailesinin kendisine değer verdiğini düşünürken, geriye kalan 42 kişi ailesinin kendisine değer vermediğini ifade etmiştir.

Ailenin bireye değer verme düşüncesi ile ADÖ'nün alt ölçekleri ile karşılaştırıldığında sadece iletişim alt ölçeği ile aralarında anlamlı bir farklılığın olmadığı kanıtlanmıştır ($t=1,07$, $p>0,05$). Diğer alt ölçeklerin hepsinde ailenin bireye değer vermesi düşüncesi ile aralarında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

ADÖ alt ölçeklerinin ortalamalarına bakıldığında (m), ailesinin kendisine değer verdiğini düşünen bireylerin, ailenin değer vermediğini düşünen bireylere göre ailesinin işlevlerinin daha sağlıklı olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 37: Ailede Ayrımcılık Düşüncesine Göre ADÖ Alt Ölçeğinin Ortalamalarının Karşılaştırılması

	Ailede Ayrımcılık	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig.
Problem Çözme	Evet	31	2,6075	,49169	2,106	,036
	Hayır	194	2,3505	,64982	2,573	,013
Genel İşlevler	Evet	31	2,3737	,49342	2,317	,021
	Hayır	194	2,1323	,54533	2,491	,017
İletişim	Evet	31	2,2350	,49425	-,308	,758
	Hayır	194	2,2673	,54875	-,332	,741
Roller	Evet	31	2,5161	,31315	2,984	,003
	Hayır	194	2,2335	,51159	4,207	,000
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	31	2,4645	,50170	1,304	,194
	Hayır	194	2,3124	,61749	1,515	,137
Gereken İlgii Gösterme	Evet	31	2,2419	,69634	-3,005	,003
	Hayır	194	2,5739	,54897	-2,531	,016
Davranış Kontrolü	Evet	31	2,3687	,41857	2,569	,011
	Hayır	194	2,1340	,48004	2,837	,007

Araştırmaya katılan 225 kişilik örneklem grubunda ailesinde ayrımcılık olduğunu düşünen 31 kişiye karşılık ailesinde ayrımcılık olmadığını ifade eden 194 kişinin ADÖ alt ölçekleri karşılaştırmasını gösteren durum Tablo46'da görüldüğü gibidir.

Ailesinde ayrımcılık olduğunu düşünen bireyler ile, ADÖ'nün alt ölçekleri karşılaştırıldığında iletişim ve duygusal tepki verebilme alt ölçekleriyle ailede ayrımcılık olup olmadığı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı kanıtlanmıştır ($p>0,05$).

Diğer alt ölçekler ile ailede ayrımcılık düşüncesi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 38: Ailede Suçun Türü ile Ailede Madde Kullanımı Arasındaki İlişkinin Çapraz Dağılımı

Ailede Suçun Türü	Ailede Madde Kullanımı		Toplam
	Evet	Hayır	
Yaralama	28 20,7%	3 2,2%	31 23,0%
Cinayet	9 6,7%	1 ,7%	10 7,4%
Gasp	11 8,1%	6 4,4%	17 12,6%
Madde kullanımı	28 20,7%	1 ,7%	29 21,5%
Hırsızlık	16 11,9%	4 3,0%	20 14,8%
Adam öldürmeye teşebbüs	3 2,2%	1 ,7%	4 3,0%
Kamu malına zarar	2 1,5%	3 2,2%	5 3,7%
Mafya	0 ,0%	4 3,0%	4 3,0%
Soygun	0 ,0%	2 1,5%	2 1,5%
Cevapsız	9 6,7%	4 3,0%	13 9,6%
Toplam	106 78,5%	29 21,5%	135 100,0%

Ailede madde kullanımının varlığı ile ailede suçun türü arasındaki ilişkiyi gösteren tablo yukarıda sunulduğu gibidir. Mafya ve soygun olarak ifade edilen suç türleri dışında kalan diğer suçların hepsinde çoğunlukla ailede madde kullanımının varlığı da görülmektedir. En fazla yaralama suçunu işleyen 31 ailenin 28'inde madde kullanımının varlığı saptanmıştır.

Tablo 39: Ailenin Gelir Düzeyi ile Ailede Madde Kullanımı Arasındaki İlişki

Ailenin Gelir Düzeyi	Ailede Madde Kullanımı		Toplam	X ² Analizi
	Evet	Hayır		
Asgari ücret altı	20 8,9%	5 2,2%	25 11,1%	X ² =2,334 df=4 p>0,675
Asgari ücret	59 26,2%	28 12,4%	87 38,7%	
1000-2000	53 23,6%	21 9,3%	74 32,9%	
2000-3000	18 8,0%	11 4,9%	29 12,9%	
+3000	7 3,1%	3 1,3%	10 4,4%	
Toplam	157 69,8%	68 30,2%	225 100,0%	

Tablo 48’de ailede madde kullanımı ile ailenin gelir düzeyi arasındaki ilişkinin ki kare analizi görülmektedir. Ailenin gelir düzeyi ile, ailede madde kullanımı arasındaki ilişki Tablo 48’e göre istatistiksel olarak anlamsızdır. Yani aralarında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$). Asgari ücret altında kazancı olan 25 ailenin 20’sinde, asgari ücret ile geçimini sağlayan 87 ailenin 59’unda, 1000 ve 2000 lira aylık geliri olan 74 ailenin 53’ünde, ayda 2000 ile 3000 lira kazanan 29 ailenin 18’inde, 3000 liradan fazla aylık geliri olan 10 ailenin 7’sinde aile içerisinde madde kullanımına rastlanmaktadır. Böylece araştırmaya katılan kişilerin %69,8’inde madde kullanımı görülmektedir.

Çocukların aile üyeleriyle olan ilişkileri, diğer bireylere, nesnelere ve tüm yaşama olan tutumlarının temelini oluşturmaktadır. Ailenin genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini ve dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesini etkilemektedir. Çocuğun içinde doğduğu sosyal bir kurum olan aile içinde model olarak görülen üyelerin suçla ilişkili olması durumu da çocukları suça sürüklenmeye itebilmektedir.

Tablo 40: Yaşanılan Bölge ile Ailede Madde Kullanımı Arasındaki İlişki

Yaşanılan Bölge	Ailede Madde Kullanımı		Toplam	X ² Analizi
	Evet	Hayır		
Akdeniz	26 11,6%	15 6,7%	41 18,2%	X ² =6,654 df=6 p>0,354
Ege	26 11,6%	16 7,1%	42 18,7%	
İç Anadolu	12 5,3%	5 2,2%	17 7,6%	
Güneydoğu Anadolu	17 7,6%	5 2,2%	22 9,8%	
Doğu Anadolu	12 5,3%	5 2,2%	17 7,6%	
Karadeniz	11 4,9%	8 3,6%	19 8,4%	
Marmara	53 23,6%	14 6,2%	67 29,8%	
Toplam	157 69,8%	68 30,2%	225 100,0%	

Tabloda ailede madde kullanımı ile yaşanılan bölge arasındaki ilişkinin ki kare analizi görülmektedir. Yaşanılan bölge ile, ailede madde kullanımı arasındaki ilişki tabloya göre istatistiksel olarak anlamsızdır. Aralarında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$). Araştırmaya katılan kişilerin en fazla yaşadığı bölge olarak Marmara Bölgesi dikkat çekmektedir. Marmara Bölgesi'nde yaşayan 67 ailenin 53'ünde, Ege'de 42 ailenin 26'sında, Akdeniz'de 41 ailenin 26'sında, Güneydoğu Anadolu'da 22 ailenin 17'sinde, Karadeniz'de 19 ailenin 11'inde, İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesinde ise 17 ailenin 12'sinde ailede madde kullanımı görülmektedir.

Tablo 41: Araştırmaya Katılan Kişilerin Eğitim Durumu ile Babalarının Eğitim Durumu Arasındaki İlişki

Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu						Toplam	X ² Analizi
	Okur yazar değil	Okur yazar	İlk okul	Orta okul	Lise	Üniversite		
Okur yazar değil	2 ,9%	4 1,8%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	X ² =172,623 df=25 p<,000
Okur yazar	6 2,7%	7 3,1%	1 ,4%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	14 6,2%	
İlk Okul	0 ,0%	28 12,4%	16 7,1%	0 ,0%	2 ,9%	0 ,0%	46 20,4%	
Orta Okul	0 ,0%	17 7,6%	39 17,3%	25 11,1%	0 ,0%	0 ,0%	81 36,0%	
Lise	0 ,0%	11 4,9%	20 8,9%	30 13,3%	3 1,3%	4 1,8%	68 30,2%	
Üniversite	0 ,0%	0 ,0%	3 1,3%	4 1,8%	1 ,4%	2 ,9%	10 4,4%	
Toplam	8 3,6%	67 29,8%	79 35,1%	59 26,2%	6 2,7%	6 2,7%	225 100,0%	

Tabloda araştırmaya katılan kişilerin eğitim durumu ile babalarının eğitim durumu arasındaki ilişkinin ki kare analizi görülmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin eğitim durumu ile, babalarının eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı kanıtlanmıştır. ($p<0,000$). Genel olarak araştırmaya katılan kişilerin eğitim durumu babalarının eğitim durumundan daha iyi görülmektedir.

Ailelerin sosyo-ekonomik özelliklerinde belirleyici rolü meslek oluşturmaktadır. Meslek, tabakalaşma biçimindeki sosyal farklılaşmaların temelinde yatan en önemli fenomenlerden biridir. Yine meslek, sosyal tabakalaşma yapısını ve bireylerin bu yapı içindeki konumunu belirleyen ölçütlerin en elverişli ve yeterlisidir. Kaçmazoğlu' na göre, "bir kişinin mesleği ve meslekteki mevki bilindiğinde, onun sosyal tabakası belirlenebilmekte, eğitim düzeyi, geliri, tüketim eğilimleri, hayat tarzı, değerleri, görüş ve eğilimleri gerçeğe yakın şekilde tahmin edilmektedir" (Kaçmazoğlu,1999). Bu

kapsamda, madde kullanan kişilerin eğitim düzeylerine bakarak, onun sosyo-ekonomik düzeyi, babasının eğitim durumu, sosyal tabakada yeri, değerleri, hayat tarzı, suça yatkınlığı ve eğilimleri hakkında gerçekçi yorumlar yapılabilir.

Tablo 42: Madde Kullanma Yaşı ile Eğitim Durumu Arasındaki İlişki

Madde Kullanma Yaşı	Eğitim Durumu						Toplam	X ² Analizi
	okur yazar değil	okur yazar	ilk okul	Orta okul	lise	üniversite		
7	0 ,0%	0 ,0%	2 ,9%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,9%	X ² =96,012 df=45 p<,000
9	1 ,4%	0 ,0%	1 ,4%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,9%	
11	0 ,0%	4 1,8%	7 3,1%	22 9,8%	1 ,4%	0 ,0%	34 15,1%	
12	2 ,9%	1 ,4%	1 ,4%	6 2,7%	10 4,4%	1 ,4%	21 9,3%	
13	2 ,9%	3 1,3%	16 7,1%	8 3,6%	17 7,6%	3 1,3%	49 21,8%	
14	0 ,0%	3 1,3%	1 ,4%	4 1,8%	7 3,1%	1 ,4%	16 7,1%	
15	1 ,4%	1 ,4%	15 6,7%	17 7,6%	10 4,4%	3 1,3%	47 20,9%	
16	0 ,0%	2 ,9%	2 ,9%	14 6,2%	15 6,7%	1 ,4%	34 15,1%	
17	0 ,0%	0 ,0%	1 ,4%	8 3,6%	5 2,2%	0 ,0%	14 6,2%	
18	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,9%	3 1,3%	1 ,4%	6 2,7%	
Toplam	6 2,7%	14 6,2%	46 20,4%	81 36,0%	68 30,2%	10 4,4%	225 100,0%	

Tabloda, araştırmaya katılan kişilerin madde kullanmaya başlama yaşı ile eğitim durumları arasındaki ki kare değeri gösterilmiştir. Buna göre, madde kullanmaya başlama yaşı ile, eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır (p=,000).

Tablo 43: Babanın Eğitim Durumu ile Ailenin Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Baba Eğitim Durumu	Ailenin Gelir Düzeyi					Toplam	X ² Analizi
	Asgari ücret altı	Asgari ücret	1000 2000	2000 3000	+3000		
Okur yazar değil	1 ,4%	3 1,3%	2 ,9%	2 ,9%	0 ,0%	8 3,6%	X ² =143,159 df=20 p<,000
Okur yazar	8 3,6%	42 18,7%	17 7,6%	0 ,0%	0 ,0%	67 29,8%	
İlkokul	15 6,7%	28 12,4%	15 6,7%	21 9,3%	0 ,0%	79 35,1%	
Ortaokul	0 ,0%	12 5,3%	37 16,4%	4 1,8%	6 2,7%	59 26,2%	
Lise	1 ,4%	2 ,9%	3 1,3%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	
üniversite	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,9%	4 1,8%	6 2,7%	
Toplam	25 11,1%	87 38,7%	74 32,9%	29 12,9%	10 4,4%	225 100,0%	

Babanın eğitim durumu ile, ailenin gelir düzeyi arasındaki ki kare değeri tabloda sunulmuştur. Babanın eğitim durumu ile ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır (p<,000).

Ögel tarafından yapılan bir araştırmaya göre, madde denemiş öğrencilerin, babaları çoğunlukla ilkokul mezunudur. Madde kullanmış öğrencilerin, kullanmayanlara göre anne veya babaları ile sorunlarını daha az paylaştıkları, aileleri ile çok farklı düşünceye sahip oldukları şeklinde bir görüş besledikleri belirlenmiştir (Ögel, 2001,s.104-176).

Bu çalışmada da madde kullanan bireylerin babalarının %35,1 ile en fazla ilkokul mezunu oldukları göze çarpmaktadır. Ailenin gelir düzeyine bakıldığında da araştırmaya katılan kişilerin büyük bir çoğunluğu 2000 TL'nin altında kazandığı görülmektedir.

Tablo 44: Babanın Eğitim Durumu ile Ailede Suç İşleme Arasındaki İlişki

Baba Eğitim Durumu	Aile Suç Durumu		Toplam	X ² Analizi
	Evet	Hayır		
Okur yazar	6	2	8	X ² =23,257 df=5 p<,000
Değil	2,7%	,9%	3,6%	
Okur	45	22	67	
Yazar	20,0%	9,8%	29,8%	
İlkokul	46	33	79	
	20,4%	14,7%	35,1%	
Ortaokul	20	39	59	
	8,9%	17,3%	26,2%	
Lise	3	3	6	
	1,3%	1,3%	2,7%	
Üniversite	0	6	6	
	,0%	2,7%	2,7%	
Toplam	120	105	225	
	53,3%	46,7%	100,0%	

Tabloda babanın eğitim durumu ile, ailede suç işleme durumu arasındaki ilişkinin ki kare değeri gösterilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin babalarının eğitim durumu ile, ailede suç işleme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,000$). Babası okuryazar olmayan 8 ailede 6 kişinin, babası okuryazar olan 67 ailede 45 kişinin, babası ilkokul mezunu olan 79 ailede 46 kişinin, babası ortaokul mezunu olan 59 ailede 20 kişinin, babası lise mezunu olan 6 ailede 3 kişinin suç işlediği saptanmıştır. Babası üniversite mezunu olan 6 ailede ise suç işleme görülmemiştir.

Çocuğun fiziki ve psikolojik gelişimini etkileyen onu anti-sosyal davranışlara iten en temel sebeplerden birisi de ailenin ekonomik durumudur. Suçlu çocukların büyük bir kısmı fakir ailelerden gelmektedir. Ancak, bunun yanında normal ya da normalüstü gelir sahibi ailelerden ve aile içinde daha önce suç işlemiş kişilerin bulunduğu ailelerde bu oranın artması gelir durumundaki düşüklüğün tek başına suça yöneltici bir faktör olmadığını göstermektedir. Suçun ekonomik boyutu, yani suç-ekonomi ilişkileri, hem

kişiyeye bağılı faktörlerden, hem de kişinin içinde bulunduğı çevre faktörlerinden bağımsız değıldir (Bilir,1991).

Tablo 45: Ailede Kardeş Sayısı ile Ailede Suç işleme Arasındaki İlişki

Kardeş Sayısı	Aile Suç Durumu		Toplam	X ² Analizi
	Evet	Hayır		
1	2 ,9%	4 1,8%	6 2,7%	X ² =44,445 df=9 p<,000
2	2 ,9%	12 5,3%	14 6,2%	
3	12 5,3%	32 14,2%	44 19,6%	
4	19 8,4%	4 1,8%	23 10,2%	
5	30 13,3%	21 9,3%	51 22,7%	
6	27 12,0%	8 3,6%	35 15,6%	
7	10 4,4%	6 2,7%	16 7,1%	
8	6 2,7%	12 5,3%	18 8,0%	
9	6 2,7%	1 ,4%	7 3,1%	
10	6 2,7%	5 2,2%	11 4,9%	
Toplam	120 53,3%	105 46,7%	225 100,0%	

Ailede kardeş sayısı ile, ailede suç durumu arasındaki ki kare değeri gösteren tabloya baktığımızda, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ile ailede suç durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır (p<0,000)

Tablo 46: Ailede Kardeş Sayısı ile Ailenin Kızdıklarında Verdikleri Tepkiler Arasındaki İlişki

Kardeş Sayısı	Ailenin Kızdıklarında Cezası							Toplam	X ² Analizi
	Kötü onur kırıcı küfürlü sözler söylerler	Döverek ceza verirler	Evden kovarlar	Evde tartışıp dışarı çıkarım	Kimse bana kıyamaz	Konuşarak anlaşırız	Küser konuşmazlar		
1	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	X ² =311, 139 df=54 p<,000
2	3 1,3%	2 ,9%	0 ,0%	2 ,9%	0 ,0%	7 3,1%	0 ,0%	14 6,2%	
3	17 7,6%	11 4,9%	0 ,0%	2 ,9%	6 2,7%	8 3,6%	0 ,0%	44 19,6%	
4	11 4,9%	10 4,4%	0 ,0%	2 ,9%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	23 10,2%	
5	31 13,8%	6 2,7%	0 ,0%	0 ,0%	8 3,6%	0 ,0%	6 2,7%	51 22,7%	
6	15 6,7%	10 4,4%	0 ,0%	0 ,0%	10 4,4%	0 ,0%	0 ,0%	35 15,6%	
7	12 5,3%	4 1,8%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	16 7,1%	
8	3 1,3%	3 1,3%	6 2,7%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	0 ,0%	18 8,0%	
9	6 2,7%	1 ,4%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	7 3,1%	
10	11 4,9%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	11 4,9%	
Toplam	109 48,4%	47 20,9%	6 2,7%	12 5,3%	24 10,7%	21 9,3%	6 2,7%	225 100,0%	

Araştırmaya katılanların sahip oldukları kardeş sayısı ile, ailenin kızdığı anda verdikleri tepkilere bakıldığında, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ile, ailenin kızdığı anda verdiği tepkiler arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı kanıtlanmıştır (p<0,000).

Tablo 47: Ailede Kardeş Sayısı ile Madde Kullanma Yaşı Arasındaki İlişki

Kardeş Sayısı	Madde Kullanma Yaşı										Toplam	X ² Analizi
	7	9	11	12	13	14	15	16	17	18		
1	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,9%	0 ,0%	4 1,8%	0 ,0%	6 2,7%	X ² =356 ,750 df=81 p<,000
2	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,4%	0 ,0%	6 2,7%	4 1,8%	3 1,3%	0 ,0%	14 6,2%	
3	1 ,4%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	10 4,4%	1 ,4%	13 5,8%	6 2,7%	7 3,1%	0 ,0%	44 19,6%	
4	1 ,4%	0 ,0%	11 4,9%	1 ,4%	2 ,9%	0 ,0%	8 3,6%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	23 10,2%	
5	0 ,0%	0 ,0%	2 ,9%	2 ,9%	16 7,1%	13 5,8%	4 1,8%	14 6,2%	0 ,0%	0 ,0%	51 22,7%	
6	0 ,0%	1 ,4%	3 1,3%	12 5,3%	2 ,9%	0 ,0%	13 5,8%	4 1,8%	0 ,0%	0 ,0%	35 15,6%	
7	0 ,0%	1 ,4%	10 4,4%	0 ,0%	3 1,3%	2 ,9%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	16 7,1%	
8	0 ,0%	0 ,0%	8 3,6%	0 ,0%	4 1,8%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	18 8,0%	
9	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	0 ,0%	1 ,4%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	7 3,1%	
10	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	5 2,2%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	0 ,0%	0 ,0%	11 4,9%	
Toplam	2 ,9%	2 ,9%	34 15,1%	21 9,3%	49 21,8%	16 7,1%	47 20,9%	34 15,1%	14 6,2%	6 2,7%	225 100,0%	

Araştırmaya katılan kişilerin kardeş sayısı ile, uyuşturucu madde kullanma yaşına bakıldığında aralarında anlamlı bir ilişkinin varlığı kanıtlanmıştır (p<,000).

Çocuk sayısının fazla, aile gelirinin az olması, çocuğun zamansız olarak aile dışına itilmesine, üzerindeki kontrolün zayıflamasına ve disiplinsiz davranışlarda bulunmasına yol açabilmektedir. Yine dar meskenlerde oturan fazla çocuklu ailelerde, çocuklar uygun bir çalışma ortamı bulamadıklarından istenilen başarıyı elde edememekte,

okuldaki başarısızlık onları sokak hayatına ve suçluluğa kadar götürebilmektedir. Ayrıca ailede çocuk sayısı arttıkça anne-baba çocuklarıyla yeterince ilgilenememekte, çocuklara karşı ya aşırı baskı, korkutma, tehdit ve yasaklamalar yapılmakta yada aşırı serbestlik olmakta uygun bir eğitim verme imkanı zorlaşmaktadır (Bulut 1996).

Tablo 48: Madde Kullanma Yaşı ile Madde Kullanma Sıklığı Arasındaki İlişki

Madde Kullanma Yaşı	Madde Kullanma Sıklığı					Toplam	X ² Analizi
	Her gün	2-3 Günde bir	Her hafta	Bulursam içerim	İçmeden duramam		
7	1 ,4%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,4%	0 ,0%	2 ,9%	X ² =253, 584 df=36 p<,000
9	1 ,4%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,4%	2 ,9%	
11	26 11,6%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	8 3,6%	34 15,1%	
12	20 8,9%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,4%	21 9,3%	
13	2 ,9%	15 6,7%	0 ,0%	22 9,8%	10 4,4%	49 21,8%	
14	7 3,1%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	3 1,3%	16 7,1%	
15	13 5,8%	0 ,0%	0 ,0%	33 14,7%	1 ,4%	47 20,9%	
16	14 6,2%	0 ,0%	0 ,0%	14 6,2%	6 2,7%	34 15,1%	
17	7 3,1%	0 ,0%	6 2,7%	1 ,4%	0 ,0%	14 6,2%	
18	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	6 2,7%	0 ,0%	6 2,7%	
Toplam	91 40,4%	15 6,7%	6 2,7%	83 36,9%	30 13,3%	225 100,0%	

Madde kullanma yaşı ile madde kullanma sıklığı arasındaki ilişki tabloda sunulmuştur. Madde kullanma yaşı ile madde kullanma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır (p=,000). İçmeden duramam diyen 30 kişi 9-16 yaş grubunda toplanmıştır. Madde

kullanmaya 7 yaşında başlayan 2 kişi bulursam içerim ve her gün içerim seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 49: Ailede Madde Kullanımı ile Ailede Şiddet Arasındaki İlişki

Ailede Madde Kullanımı	Ailede Şiddet		Toplam	X ² Analizi
	Evet	Hayır		
Evet	80 35,6%	77 34,2%	157 69,8%	X ² =21,780 df=1 p<,000
Hayır	12 5,3%	56 24,9%	68 30,2%	
Toplam	92 40,9%	133 59,1%	225 100,0%	

Ailede madde kullanımı ile ailede şiddetin ilişkisini gösteren tablo yukarıda görüldüğü gibidir. Ailede madde kullanımı ile ailede şiddetin varlığı arasında anlamlı bir ilişki vardır (p<,000).

Ailede madde kullanımının görüldüğü %69,8'in, %35,6'sında ailesinde şiddet de görülmektedir. Madde kullanımının olduğu 157 aile içerisinde, 77 ailede ise şiddetin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Burada önemli olan ailede madde kullanımı olmayan 68 aileden sadece 12'sinde ailede şiddetin görüldüğüdür. Geri kalan büyük bölümünde ise aile içerisinde şiddetin olmadığı anlaşılmıştır.

Ögel ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmaya göre, herhangi bir madde kullanan öğrencilerin yarıya yakını ilk kullandıkları maddeyi bir aile büyüğünden aldıklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak 10. sınıf öğrencileri arasında tütün, alkol dışındaki maddelerin yaşam boyu en az bir kez kullanım yaygınlığının arttığı görülmektedir. Daha önce yapılan çalışmaların aksine tüm sosyoekonomik düzeylerde madde kullanım yaygınlığının benzer olduğu gözlenmiştir. Ailenin madde kullanımı hakkındaki düşünceleri ve tutumunun önemli bir risk göstergesi olduğu belirlenmiştir (Ögel ve ark., 2005,s.18).

Tablo 50: Madde Kullanma Yaşı ile Ailenin Kızdıklarında Verdiği Tepkiler Arasındaki İlişki

Ailenin Kızdıklarında Cezası	Madde Kullanma Yaşı										Toplam	X ² Analizi
	7	9	11	12	13	14	15	16	17	18		
Kötü onur kırıcı küfürlü sözler söylerler	0	1	22	10	33	6	3	26	8	0	109	X ² =327,666 df=54 p<,000
	,0%	,4%	9,8%	4,4%	14,7%	2,7%	1,3%	11,6%	3,6%	,0%	48,4%	
Döverek ceza verirler	2	1	6	6	14	3	14	1	0	0	47	
	,9%	,4%	2,7%	2,7%	6,2%	1,3%	6,2%	,4%	,0%	,0%	20,9%	
Evden kovarlar	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	6	
	,0%	,0%	2,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,7%	
Evde tartışıp dışarı çıkarım	0	0	0	0	0	0	6	0	6	0	12	
	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,7%	,0%	2,7%	,0%	5,3%	
Kimse bana kıyamaz	0	0	0	0	1	0	17	6	0	0	24	
	,0%	,0%	,0%	,0%	,4%	,0%	7,6%	2,7%	,0%	,0%	10,7%	
Konuşarak anlaşırız	0	0	0	5	1	1	7	1	0	6	21	
	,0%	,0%	,0%	2,2%	,4%	,4%	3,1%	,4%	,0%	2,7%	9,3%	
Küser Konuşmazlar	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	6	
	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,7%	
Toplam	2	2	34	21	49	16	47	34	14	6	225	
	,9%	,9%	15,1%	9,3%	21,8%	7,1%	20,9%	15,1%	6,2%	2,7%	100,0%	

Madde kullanma yaşı ile ailenin kızdıklarında tepkilerini gösteren ki kare değeri tabloda görüldüğü gibidir. Madde kullanma yaşı ile ailenin kızdıklarında tepkileri arasında anlamlı bir ilişki vardır (p<,000).

5. BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarih boyu araştırmacılar suç ve suçluluğun önde gelen toplumsal sorunlardan birisi olduğunu ve onun sosyolojik açıdan incelenmesi gerektiğini düşünerek suçun açıklanması ve nedenlerinin ortaya konulması için bazı araştırmalar yapmış ve bu araştırmalar neticesinde birçok suç teorisi ortaya koymuşlardır. Söz konusu suç teorilerinden alt kültür, sosyal öğrenme ve sosyal kontrol teorileri, uyuşturucu madde suçlarının araştırılmasında bilimsel dayanak olarak alınmıştır.

Çocukluk döneminde aile içi geçimsizliğin olması, annenin şiddet görmesi, babanın katı disiplin anlayışı, çocuğun sevgi ve şefkat ihtiyaçlarının karşılanmaması, bıkmadan usanmadan anlatarak hataların tekrarının engellenmesi yerine çocuğa sürekli ceza verilmesi, çocuğun kendini, dünyaya kabul ettirebilmek için, aile yerine aile dışındaki sosyal ortamları tercih etmesi, yine çocuğun kendisine olan güvenini kaybetmesi, ihtiyacı olduğu sevgi, şefkat ve ilgiyi ailesi yerine akranlarında araması, sorunların çözümsüz bırakılması ve bu duruma aileden olumlu bir yaklaşım olmaması dolayısıyla çocuğun sorunların altında kalarak ezilmesi gibi nedenler, genel olarak gençlerin hoş olmayan ortamlara girmesine, madde bağımlısı olmasına ve bir süre sonra da suça karışmasına varan bir yalnızlık yaşamasına yol açabilmektedir (Kültegin, 1997).

Çalışmada, eğitim düzeyi arttıkça, uyuşturucu kullanımının azaldığı görülmektedir. Sosyal kontrol teorisinde denildiği gibi, insanlar sosyal normlara ve kurallara bağlılıkları oranda suçtan uzaklaşır ve korunurlar. İnsanlar eğitimle daha bilinçli hale gelirler, sosyal normlara ve kurallara bağlılıkları artar dolayısıyla da suçtan uzaklaşırlar. Bu durum toplumda eğitim düzeyi arttıkça uyuşturucu kullanımının azalmasına doğrudan etki eder. Bu durumu, alt kültür teorisinde de bahsedildiği gibi alt sınıftaki insanlar bir üst sınıfın imkan ve olanaklarına sahip olmak ister ancak kendi sınıfına tanınan imkanlar bir üst sınıfa göre sınırlıdır ve normal ve yasal yollardan bir üst sınıfın olanaklarına ulaşma imkanı yoktur. Bu yüzden yasal olmayan yollara başvurur ve suç işlerler (Kızmaz, 2006).

Çalışmada, uyuşturucu madde kullanan insanlara, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanarak, ailenin genel işlevlerinin madde kullanımı üzerindeki etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaçla da, askeri tam kurumlarda (Total Institutions), 20-29 yaş arası 225 erkek, ele alınmıştır. Çalışmaya katılanların büyük bir kısmı 20-23 yaş grubu arasındadır. Çalışmaya katılan kişilerin demografik bilgileri, akran çevresi, suç geçmişi ve kullandıkları madde ile ilgili bilgiler, daha önceden hazırlanan anket formuyla, ailelerine ait bilgiler ise ADÖ aracılığıyla toplanmıştır. Örneklemin büyük bir çoğunluğu (%86,6), ilköğretim ve lise mezunu olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan kişilerin ailelerinin gelir düzeyi ile ilgili bir değerlendirme yapıldığında, örneklemin %71,6'sının, 2000 TL'den daha az kazandığı, %94,7'sinin ise babasının ortaokul ve daha altında eğitimi olduğu, %91,1'inin ise annesinin çalışmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuğun ruhsal gelişimini etkileyen ve çocuğu anti-sosyal davranışlara iten en temel nedenlerden biri, ailenin mevcut ekonomik durumudur. Suçlu çocukların çok büyük bir bölümü, ekonomik durumu iyi olmayan fakir ailelerden gelmektedir. Ancak, bunun yanında ekonomik durumu normal ya da normalin üstünde olan ailelerde ve aile içinde daha önce suç işlemiş kişilerin bulunduğu ailelerde bu oranın artması ekonomik durumundaki düşüklüğün suça yönelmede tek başına bir etken olmadığını göstermektedir (Turner,2010).

West'in araştırmasına göre, suçlu çocukların %33'ünün ekonomik düzeyi düşük olan gruptan geldiği belirtilmiştir. Glueck'lar da 2000 suçludan %75'inin ekonomik koşullarının düşük olduğunu saptamışlardır (Akt.Yavuzer, 2001).

1966 yılında Belton M. Fleisher, ABD de nüfusu 25 binin üzerinde olan 101 şehirden suç işleyen gençlere ilişkin verileri toplayarak, ekonomik koşulların gençlerin suç işlemeleri üzerinde etkili olduğunu ampirik olarak tespit etmiştir. Gelir düzeyinin ve gelir dağılımının suç işleme üzerinde doğrudan etkilerinin yanında dolaylı etkilerinin de olduğunu tespit etmiştir. Ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının genelde çok daha az suç işlediğini gözlemlemiştir. İşsizliğin suç işlemeyi direkt olarak arttırdığını

ancak dolaylı etkisinin olmadığını ve gelirin etkisinden düşük düzeyde kaldığını bulmuştur. Ayrıca, gelir değişkenleri yanında işsizliğin gençlerin suç işleme eğilimlerinin yaklaşık %15'ini açıkladığı sonucuna varmıştır (Fleisher, 1966).

Vander Ven ve arkadaşları, annenin çalışma durumunun çocuk suçluluğuyla ilişkisine dair çok az kanıt olduğunu ve bu ilişkinin abartıldığı kadar güçlü olmadığını vurgulamışlardır. Araştırmada, madde kullanan kişilerin %24,4'ünün babasının çalışmadığına ve %91,1'inin de annesinin çalışmadığına ulaşılmıştır. Sonuçta bu araştırmadan da elde edilen sonuçlar gerek annenin gerekse babanın çalışma durumunun sosyal kontrol teorilerinde öne sürüldüğü gibi çocuk üzerinde kontrol eksikliği yaratmadığını göstermiştir.

Bununla birlikte, Joseph 1995'de, sosyo-ekonomik durumla, suç işleme arasında bir ilişki olmadığını söylemektedir. Çocukluk veya gençlik döneminde, sadece ailenin etkilerinin değil, sosyal çevrenin de önemli olduğunu belirtmiştir. Diğer alt testlerde sosyo-ekonomik düzeyler arası fark bulunmamıştır (Joseph, 1995).

Araştırmaya katılan kişilerin akran çevresine bakıldığında ise, madde kullanımında arkadaş grubunun çok büyük bir etkisinin olduğu anlaşılmıştır. Örneklemin, %96'sının arkadaşlarında madde kullanımının olduğu, %84,4'ünün ise yine arkadaş grubunda herhangi bir suçtan dolayı sabıkasının olduğu anlaşılmıştır. Akran grubunda en fazla işlenen suç türleri arasında madde kullanımı, yaralama ve polise mukavemet suçunun olduğu görülmektedir. Bu durum suçun öğrenilmesinde, ailenin yanında, akran grubunun da birey üzerinde önemli bir konumda bulunduğunun göstergesidir.

Düşük sosyo-ekonomik ailelere mensup çocukların daha dezavantajlı mahallelerde ikamet etme olasılığı bulunmakta ve ruhsal sağlıklarını etkileyebilecek daha olumsuz fiziksel ve sosyal çevre koşullarına maruz kalmaktadırlar (Goodman ve ark. 2003, Kalf ve ark. 2001.)

Bu kapsamda, araştırmaya katılan kişilerin en fazla %29,8'ile Marmara Bölgesi'nde yaşadığı, onu Ege (%18,7) ve Akdeniz Bölgesi'nin (%18,2) izlediği tespit edilmiştir.

Örneklemin, %61,8'inin il ve ilçelerde yaşadıkları ve düşük ve orta gelirli mahallelerde yaşayanların %94,2'si olduğu anlaşılmıştır. Düşük ve orta gelirli mahallelerde yaşayan insanların, olumsuz sosyal çevre koşullarında, suç ve sapma davranışlarına daha fazla maruz kaldıkları ve böylece çocukluk yaşta suçun öğrenilmesinin gerçekleştiği düşünülmektedir.

Bir diğer sonuç, araştırmaya katılan kişilerin kardeş sayısı ile ilgilidir. Daha önce yapılan araştırmalar, kardeş sayısının artması ile ebeveynlerin çocuklar üzerindeki hakimiyetinin azalması ya da ailenin ekonomik durumunun düşmesi gibi nedenlerle çocukların suça daha çok yöneldikleri gibi çeşitli sonuçlar ortaya koymuştur. Bu çalışmada amaçlı örnekleme tekniği kullanıldığı için uyuşturucu madde kullanan kişilerin en fazla beş kardeşe (%22,7) sahip oldukları anlaşılmıştır. Madde kullanan kişilerin kardeş sayısının fazlalığı, ailenin çocuklar üzerinde denetim eksikliği yaşadığını göstermekte ve ailenin çocuklarına yeterince ilgi gösterememesi de çocukların madde kullanımına yönelmeleri ile sonuçlandığı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, hiçbir suç, sebep ilişkisinden ayrı olarak değerlendirilemez. Bir başka deyişle suçlunun ve suçun var olduğu ortamın şartları ve doğuş sebepleri değerlendirilmeden, yargılama yapılamaz ve karar verilemez.

Bireyleri, madde bağımlılığına götüren süreçte, cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenler de önemlidir. Madde kullananlar, maddeye daha çok (%90) 11-16 yaşları arasında başlamaktadır. Madde bağımlılığına giden süreçte, parçalanmış aile yapısı ve ailede madde kullanan ile suçlu kişilerin varlığı etkilidir. Arkadaş çevresinde de suç ve sapma davranışlarında bulunma çocuğun madde kullanımına başlaması ile sonuçlanır.

Çocukları, madde kullanımına iten, en önemli sebeplerden biri aile yaşantısıdır. Parçalanmış/dağılmış aileler, annenin bir işte çalışması, çok sayıda kardeşlerin olduğu geniş aileler, aile ilişkilerindeki sağlıklı durum, ebeveynin gözetim ve disiplin uygulamasındaki başarısızlık ve aile içinde sapkın davranışların olması çocukları suça iten unsurlar olarak belirtilmektedir. İyi olmayan sosyo-ekonomik durumlar, kötü yaşam olaylarının yaşandığı aile ortamı eğer cezalandırıcı ve destekleyici olmayan ebeveyn faktörü ile birleşirse, çocuğun gelişiminde olumsuz etkilere sebep olur. Aile içinde

şiddete tanık olma ve maruz kalma, ailede suç işleyen başka bireylerin varlığı, anne ve babada alkol ve/veya madde kullanımı suç oranlarını arttıran diğer etkenlerdir (Patterson ve ark., 1984; Koptagel, 1981; Widom, 1989).

Bu açıdan bir değerlendirme yapıldığında; çalışmaya katılan kişilerin %85'i ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Ailesiyle birlikte yaşayan madde kullanan kişilerin %18,7'si ailesinin kendisine değer vermediğini düşünmektedir. Aile içerisinde ilişkilere bakıldığında, aile büyüklerinin herhangi bir durumda kızdıklarında tepkisinin %48,4 ile kötü, onur kırıcı ve küfürlü sözler söyleyecekleri anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin %20,9'unun da, aile üyelerinin döverek ceza verdiklerini ve aile içerisinde fiziksel şiddetin (%40,9) olduğu anlaşılmıştır.

Çalışmaya katılan kişilerin aile içerisinde madde kullanımına bakıldığında, en çarpıcı sonuçlardan birisine ulaşılmıştır. Örneklemin %69,8'inin ailesinde madde kullanımının varlığı görülmektedir. Bu durum suçun öğrenilmesi açısından temel teşkil etmektedir.

Suçun oluşumunu Sosyal Öğrenme Teorileri çerçevesinde açıklayan kişilere göre, insanlar şiddete eğilimli olarak doğmazlar. Yaşamları boyunca bu davranışları başkalarından öğrenirler. Saldırgan davranışlar başkalarından öğrenildiği gibi, televizyon ve sinemada şiddet olaylarının izlenmesiyle de doğrudan öğrenilebilir. Filmlerde şiddet unsurlarına sıkça yer verilmesi bu yöndeki öğrenmeyi hızlandırmaktadır. Kısaca bu teoriler, çocukların ve yetişkinlerin şiddet içeren davranış modellerinden saldırgan olmayı öğrendiklerini ileri sürer, yaşamın ileriki yıllarında giderek saldırgan davranış kalıpları, sosyal ilişkilerde büyük bir olasılıkla kalıcı olurlar. Şiddet olayları dışında da madde kullanımı, hırsızlık, gasp, adam yaralama vb. suç olarak nitelenen olaylar da sosyal ortamlarda öğrenilir (Özden, 1992).

Literatür ışığında, araştırmadan elde edilen sonuçlardan bir diğeri, araştırmaya katılan kişilerin ailesinde %53,3 ile suçlu kişilerin varlığı olmuştur. Suçlu kişiler ile yaşayan bireylerin suçu doğrudan öğrendikleri düşünülmektedir. Ailede en fazla, yaralama (%23), madde kullanımı (%21,5), hırsızlık (%14,8) ve gasp (%12,6) suçlarından sabıkalı bir kişinin var olduğu anlaşılmıştır.

Bu kapsamda çocukların ailelerinde, akran grubunda, sosyal yaşamında suçla iç içe olduklarını görülmektedir. Suç normalleşmekte ve tüm bu sosyal çevrelerde çocuklar tarafından yeniden üretilmektedir.

Aile, çocuğun ilk sosyal deneyim edindiği yerdir. Dolayısıyla çocuğa karşı takınılan tavır ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Anne-baba, amca ya da dayı gibi aile içinden bir yetişkin olan bir üyenin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması, madde kullanması veya suça karışması halinde, bu kötü davranış örneğinin çocuğa yansımaları çok olağandır.

Araştırmada, en fazla kullanılan uyuşturucu madde türünün esrar olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin neredeyse tamamı esrar kullanmakta ayrıca da esrarı uyuşturucu madde olarak görmemektedir. Esrardan sonra en fazla kullanılan maddenin bonzai ve hap olduğu anlaşılmıştır. Özellikle bonzainin sentetik maddeler içinde en tehlikelilerden olduğu bilindiği halde kullanımının çok fazla olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan kişiler, madde kullanım tercih nedeni olarak en fazla %86,2 ile maddenin dertlerini unutturduğunu belirtmiştir. %75,1'inden maddenin her yerde olduğu ve ulaşımının rahat şekilde sağlandığı, %73,3'ünden ise kendisine etkilerinin çok iyi olduğu, %69,7'sinden de fiyatının çok ucuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan kişiler, maddeye başlama nedenini %87,1 ile ailevi problemler olarak değerlendirmiştir. Arkadaşlarda veya ailemde madde kullanan var diyenler %85,3, arkadaş ortamında maddeye başladığını belirtenler %81,3, merak ile ilk defa madde kullanarak uyuşturucuya başladığını belirtenler ise %65,7'dir.

Araştırmaya katılan kişiler madde kullanma sıklığına bakıldığında her gün kullanıyorum diyenler %40,4, bulursam içerim diyenler %36,9, içmeden duramam diyenler %13,3'tür. Ayrıca, araştırmaya katılan kişilerin, %27,1'i madde kullandığı için pişman olmadığını, tamamı ise çocuklarının madde kullanmasını istemedikleri anlaşılmıştır.

Madde kullanımının, çok çeşitli sebeplere bağlı olarak artmasının yanında ailenin çok önemli bir payı vardır. Ailede gerçekleşen toplumsallaşma birey açısından temel teşkil etmiş olup, bireyin daha sonra, diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre biçimlenir. Ailenin herhangi bir nedenle bütünlüğünün bozulması, ya da aile içi etkileşimin sağlıklı olması, toplumsallaşma sürecini önemli ölçüde engelleyerek, çocuğun hatalı ya da yetersiz toplumsallaşmasına ve toplumsal uyumunun bozulmasına sebep olmaktadır. Bu kapsamda, uyuşturucu madde kullanan kişilerin ailelerine yönelik ulaşılan hipotezlerin değerlendirilmesi şu şekildedir.

Madde kullanan kişilerin ailesinin genel işlevleri değerlendirildiğinde, aile üyelerinin rollerinin belirli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Madde kullanan kişilerin ailesinde rollerin belirgin olduğu ve her aile üyesinin birbirlerine nasıl davranacağına katı kurallar ile belirlendiği değerlendirilmektedir. Ayrıca; madde kullanan kişilerin ailesinde, en sağlıklı olduğu değerlendirilen aile boyutunun ailede gereken ilgiyi gösterme ve ailede davranış kontrolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kişiler, ailelerinden gerekli ve yeterli ilgiyi göremedikleri ve aile üyelerinin birbirlerine davranışlarında sağlıklı bir etkileşimin olmadığı kanıtlanmıştır. Ailede yeterli ilginin olmaması ile madde kullanma arasında da bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde problem çözme becerileriyle, aile içi iletişimleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. Aile içerisinde iletişimin artması ile ailede problem çözme becerileri de artacaktır. Ailenin karşılaştığı problemlere yaklaşım tarzı, aile içi iletişimin artmasına da sebebiyet vereceğinden ailenin her iki alt boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca; ailede problem çözme becerileriyle, aile içi rollere bakıldığında, ailenin her iki alt boyutu için yine pozitif ve anlamlı bir ilişkinin mevcudiyeti ortaya çıkmıştır. Aile bireylerinin problem çözme becerileri arttığı zaman, aile içinde dağılan rollerde denge olmaktadır ve herkes ailede rolünün ne olduğunu, nasıl davranması gerektiğini bilmektedir.

Çalışmaya katılan kişilerin ailesinde problem çözme becerileriyle, duygusal tepki verebilme arasında da anlamlı ve pozitif bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Aile üyeleri

farkında olduğu duygularını yaşıdığı zaman, sevme sevilme gibi ihtiyaçları aile içerisinde karşılandığında, aile bireylerinin problem çözme becerileri de artacaktır.

Ulaşılan en dikkat çekici sonuçlardan biri, uyuşturucu madde kullanan bireylerin aile içi iletişimleriyle aile içerisinde gereken ilgiyi gösterme davranışları arasında herhangi bir ilişkinin mevcut olmamasıdır. Yani aile içerisinde üyelerin iletişimleri iyi de olsa kötü de olsa bununla ilgili ailede gereken ilgiyi gösterme arasında bir ilişki kurulamamıştır.

Ulaşılan bir diğerk dikkat çekici sonuç, uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde gereken ilgiyi gösterme ile ailede davranış kontrolü arasında anlamlı ve negatif bir ilişkinin varlığıdır. Aile üyeleri birbirlerine gereken ilgiyi gösterdikçe, birbirlerine değer verdikçe, üyelerin davranışları anlamsızlaşacak veya önceden kestirilemeyecek bir hale bürünecektir. Ayrıca; uyuşturucu madde kullanan bireylerin ailesinde problem çözme becerileriyle, ailede gereken ilgiyi gösterme arasında da anlamlı ve negatif bir ilişki vardır. Aile içerisinde problem çözme becerilerinin artması ile aile üyelerinin birbirlerine gereken ilgiyi göstermedikleri değerlendirilmektedir.

Uyuşturucu madde kullanmayan bireylerin olduğu ailede problem çözme davranışlarının, uyuşturucu madde kullanan bireylerin olduğu aileye göre, daha sağlıklı olduğu ve karşılaştıkları problemleri, sorunları daha sağlıklı bir yoldan çözdükleri, karşılaşılan sorunların aile içerisinde çözülebildiği ve bu sorunların çözümü için birlikte kararlar alındığı değerlendirilmektedir.

Uyuşturucu madde kullanan aileler ile kullanmayan ailelerin iletişimlerine bakıldığında, uyuşturucu madde kullanan ailelerin uyuşturucu madde kullanmayan ailelere göre iletişimlerinde bir takım problemlerin olduğu ve iletişimlerinin nispeten daha sağlıksız olduğu, ailede hissedilenleri anlamının pek mümkün olmadığı, aile içerisinde söylenen sözlerle söylenmek istenen sözlerin birbirinden farklı olduğunu göstermiştir.

Uyuşturucu madde kullanan ailelerde, uyuşturucu madde kullanmayan ailelere göre rollerin daha belirgin olduğu ve aile üyelerinin uyuşturucu madde kullanmayan aile üyelerine göre rollerini bildikleri ve bu kapsamda davrandıkları, aile içerisinde işlerin

kim tarafından yerine getirileceği bilindiği ve herkesin görev ve sorumluluklarının bilincinde olduğu düşünülmektedir. Ayrıca; ailede gereken ilginin gösterilmesine bakıldığında, uyuşturucu madde kullanan ailelerin, uyuşturucu madde kullanmayan ailelere göre, ailede bireylere ilgi gösterilmesinin daha sağlıklı olduğu, herkesin, aileden ziyade kendisini düşündüğü, evde yaşayan bireylerin hayatlarına sürekli karışıldığı değerlendirilmektedir.

Madde kullanan kişilerin ailesinin genel işlevlerine bakıldığında, uyuşturucu madde kullanımı görülen bireylerin olduğu ailede, uyuşturucu madde kullanımı görülmeyen bireylerin olduğu aileye göre, ailenin genel işlevlerinin daha sağlıklı olduğu, aile üyelerinin aralarında fikir birliği sağlamada zorlandığı ve beraber herhangi bir etkinlik yapılmadığı, sıkıntı üzüntü veya bir problem ile karşılaşılınca genellikle destek olunmadığı, aile içerisinde dertlerin paylaşılmadığı, güven duygusunun aile bünyesinde tam olarak yerleşmediği sonucuna varılabilir. Bu tür ailelerde aile üyeleri birbirine hoşgörü ile yaklaşamaz ve aile içerisinde aile üyeleri ile geçinmek pek mümkün değildir.

Bu kapsamda aile, sosyalleştirme ve şahsiyet geliştirme işlevini gerçekleştiren, bugün de bu işlevini koruyan sosyal bir kurum olmayı sürdürmektedir. Bu, çocuğun doğuştan getirdiği, kalımlarla beraber çevresiyle etkileşimine, kendisine öğretilenlere bağlıdır ve insanların, grup kültürünün bilinçli bir katılımcısı halini almalarında, asıl toplumsal vasıta ailedir. Başka bir deyişle, dengesi bozulmamış bir ailenin sağladığı ortam, çocuğun sosyalleşmesi için en müsait ortamdır. Fakat ailenin kültür düzeyi, sosyal konumu ve alışkanlıkları sosyalleşme üzerinde belirleyici etkilere sahiptir (Akyüz, 1991,s.223) .

Şiddetin olduğu ailenin genel işlevlerine bakıldığında, aile içi şiddetin olmadığı aileye göre, daha sağlıklı olduğu, aile üyeleri arasında hiçbir zaman fikir birliğine varılamayacağı, aile içerisinde üyelerin birbirlerine destek olmada sıkıntılar yaşayabileceği, aile içerisinde duyguların sır olarak kalacağı ve hiçbir şekilde ifade edilmeyecekleri, üyelerin aile içinde geçinmede problemler yaşayacağı, iletişimin

karşılıklı yerine getirilemeyeceği, aile üyelerinin problemlerini anlatmayacağı ve çözümünü başka yerlerde arayabileceği değerlendirilmektedir.

Sabıkası olan bireylerin olduğu ailelerin genel işlevlerine bakıldığında, sabıkası olmayan bireylerin olduğu aileye göre daha sağlıklı olduğu, aile içerisinde güvenin olmadığı, aynı evin içerisinde geçinmenin zorlaştığı, aile içinde problemin çözülemediği, aile üyelerinin iletişimlerinin pek fazla olmadığı ve üyelerin rollerini bilmediği, çözümün aile dışında arandığı değerlendirilmektedir.

Ailedeki doyumsuzluklar, umutsuzluklar ve çaresizlik duyguları çocukları madde bağımlılığına itmektedir. Çocuk, her zaman eksikliklerini gidererek gereksinimlerini karşılama çabası içerisinde. Ailede mevcut olan bu eksiklikler ve giderilemeyen gereksinimler dışarıdan telafi edilerek karşılanmaktadır. Sağlıklı bir toplum; bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı bireylerden oluşur. Bireylerin tüm yönleriyle sağlıklı olabilmesi, çocukların çok yönlü gelişimine ve eğitimine önem vermek ve kaynak ayırmakla mümkündür. Yatırımların en etkilisi çocuklar için yapılan yatırımdır. Çünkü her yönden sağlıklı yetişmiş bir çocuk, gelecekte yaratıcı, üretici, çok yönlü düşünebilen, bilimsel problem çözüme gücü yüksek, etkili iletişim kurabilen kendisi ve çevresiyle barış içinde yaşayabilen, gizil güçlerini en etkili bir biçimde kullanabilen, kendisini gerçekleştirmiş mutlu bir yetişkin, hak ve sorumluluklarını bilen nitelikli bir vatandaş olacaktır (Sevük,2007).

Sağlıklı bir ortamda yetişmiş çocuk, değer yaratmaya adaydır. Toplumun her daim gelişebilmesi, sağlıklı bireylerden oluşması ile mümkündür. Sağlıksız ve nitelikli eğitimden yoksun çocuk ise, toplumun mutsuzluk kaynağıdır ve gelişmesini önleyecek en önemli faktördür. Çocukların haklarını korumak ve gençlerin iyi yetişmelerini sağlamak, toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak demektir. Çünkü yarının dünyasının yetişkin vatandaşlarını oluşturacak çocuk ve gençlerin iyi yetiştirilmeleri insanlığın gelecekteki gelişimi açısından önemli bir ön koşul durumundadır.

Bu çalışma, artan bir problem olarak karşımızda duran, uyuşturucu madde kullanımına yeterli dikkati çekmek üzerine temellenmiştir. Literatürde, madde kullanımında çok fazla etken bulunmamaktadır. Bu çalışmada aile, madde kullanımında diğer değişkenlerden soyutlanarak, en önemli etken kabul edilmiştir. Çalışmada, ailenin yanında, akran grubunun da madde kullanımında büyük etkisinin olduğu saptanmıştır. Aile içerisinde yaşanan problemler, iletişimsizlik ve çocuğun kendisini ailesinde yalnız hissetmesi, onun, suçlu gruplara katılmasına ve toplum hayatında tehdit oluşturmasına sebep olmaktadır. Bu bakımdan sosyalizasyon sürecinde aile içerisinde yaşananlar, çocuğun geleceğini büyük ölçüde şekillendirmektedir.

Bu kapsamda, ailelere eğitimler vererek onların bilinçlenmesini sağlamak, toplumsal hayatta çok önemli bir konudur. Ailelerin, çocuklarına nasıl davranacaklarını ve onları her türlü tehlikeden nasıl koruyacaklarını bilmesi gerekmektedir. Ekonomik yönden ailelerin bakabileceği kadar çocuk sahibi olması da önemlidir. Bunun yanında ülkemizde, artan işsizlik oranlarının, nelere etki edebileceği de tam olarak kestirilememektedir. Sağlıklı bir toplum, her şeyden önce bilinçli ebeveynler ile mümkündür. Suçun olmadığı bir toplumdan ziyade, en aza indirgenmesi önemlidir. Bu bakımdan, ailelere yapılan her türlü yatırımın, toplumun geleceğine yapıldığı unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, K. (2006). *Lise Öğrencilerinin Bağımlılık Yapan Maddelere İlişkin Tutumları Ve Bu Tutumlara Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi (Malatya İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Akıncı, F. (1993). *Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü*. İstanbul: Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu.
- Akyüz, H.A. (1991). *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Arman, T. (1993). *Uçucu Madde Bağımlılarının Sosyo-Demografik Özelliklerinin ve Ailelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, S.19-24.
- Armağan, İ. (1988). *Toplumbilim*. Ankara: Barış Yayınları.
- Babaoğlu, A.N. (1997). *Uyuşturucu Ve Tarihi Bağımlılık Yapan Maddeler*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1. Baskı, s.36-37,99,105.
- Balo, Y.S. (1995). *Suç Mağduru ve Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri*. Yüksek Lisans Tezi, s.24-29.
- Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu*. Isparta: 1.Baskı. Fakülte Kitabevi.
- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve Toplum*. İstanbul: Bilge Yayınları, s. 73-74.
- Berkem, N., İpek, M. (2002). *Öğrenciler Arasında Madde Kullanım Yaygınlığı ve Özelliklerinin Belirlenmesi Araştırması*. Bursa: Bursa İl Sağlık Müdürlüğü Yayınları.

- Bektaş, H. (1991). *Uyuşturucu Batağı*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Bilir, Ş. (1991). *Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler*. Ankara: Aile Yazıları 3, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Bulut, I. (1996). *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*, Ankara: Bizim Büro.
- Bilge, Y. (2004). *Etkili Öğretmen*. İstanbul: Güven der Yayınları.
- Binbaşoğlu, C. (1975). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Binbaşı Yayınevi.
- Bıyıklı, L. (1983). *Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması*, Ankara: Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara Üniv. Eğitim Bil.Fak. Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. (1993). *Ana-Babalarla, Öğretmenlerin Okul Öncesi Eğitim Programları Hakkındaki Görüşleri*. İstanbul: Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri, Ya-Pa Yayınları.
- Celkan, H. Y. (1989). *Eğitim Sosyolojisi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Çağrı, E. (1996). *Beyaz Savaş Türk Amerikan İlişkilerinde Afyon Sorunu*. Ankara: Bilgi Yayın Evi.
- Derya, F. ve Topaloğlu, F. (2012). *Toplum ve Bilim*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Dolu, O. (2012). *Suç Teorileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.

- E.G.M. İnterpol Daire Başkanlığı Milletlerarası Kaçakçılıkla Mücadele Şube Müdürlüğü. (1994). *Uyuşturucu Maddeler (Öldürücü Tuzak)*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, s.7.
- Ekşi, A. (1999). *Ben Hasta Değilim*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Erçet, N. S. ve Özdem, R. M. (2004). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım LTD.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Ankara: Ocak Yayınları
- Ergün, M. (1987). *Eğitim ve Toplum*, Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Erkal, M. (1999). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Eryorulmaz, A. (1993) *Kurumsal Okulöncesi Eğitimde Ailenin Rolü*. İstanbul: 9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitim Yaygınlaştırma Semineri. 9. Ya-Pa Yayınları,
- Fitzpatrick, M.A., Marshall, L. J. (1996). *The Effect of Family Communication Environments on Children's Social Behaviour During Middle Childhood*. Communication Research Cilt:23.
- Flannery, D. (2006). *Violence and Mental Health in Everyday Life*. Lanham MD. USA: AltaMira Press.
- Fleisher, B.M. (1966), "The Effect of Income on Delinquency", American Economic Review, 56, pp. 118-137.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, Ankara: Ayraç Yaymevi.
- Gordon, T, (1993). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. Çev: Emel Aksay ve Birsen Özkan. İstanbul: YA-PA Yayınları.

- Goodman, E, B Huang, Kahn RS TJ Wade. (2003). Ergen Depresif Belirtilerin Sosyoekonomik Durum Arasındaki İlişki Birçok Düzeyli Analizi: Okul Bağlamında Önemli mi? *Journal of Pediatrics*. 143:451-456.
- Gölcük, Ş. (1987). *Kur'an ve Hadislerin Işığında Alkol ve Uyuşturucu Maddeler, Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı*. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, s.95.
- Gökçe, B. (1991). *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Aile Yazıları 1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Günce, G. (1983). *Çocuk Suçluluğu ve Aile*. Ankara: Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara Üniv. Eğ.Bil. Fak. Yayınları.
- Hancı, İ.H. (1999). *İç Göçler ve Çarpık Kentleşme*. İzmir: Hekim ve Yaşam. İzmir Tabip Odası Bülteni. S. (6).
- İçli, T. (1999). *Kriminoloji*. Ankara: Semih Ofset Matbaası 3. Baskı.
- İçli, T. (1994). *Kriminoloji*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İçli, T. (2007). *Kriminoloji*. 7. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, Hukuk Kitapları Dizisi:787.
- İçli, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara
- İEM. (1999). *Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu*. İzmir Emniyet Müdürlüğü, s.2-7.
- Joseph, J. (1995). Juvenile delinquency among African Americans. *J Black Stud*.25:475-491.

- Kaçmazoğlu, H. B.(1999). Türk Sosyoloji Tarihi Üzerine Araştırmalar, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Kalff, AC, Kroes M, Vles JS, Hendriksen JG, Feron FJ, Steyaert J, van Zeben TM, Jolles J, van Os J. (2001). Mahalle Düzeyi ve Çocuk Problem Davranışı Üzerinde Bireysel Düzeyde SES Efektleri: Çok Düzeyli Analizi. Journal Epidemiyoloji ve Toplum Sağlığı. 55:246-250.
- Karaman, C. (1999). *Beyaz Ölüm Sonu Ölüm Olan Tuzak*. Ay Işığı Gazetesi Yayınları, s.11,24, 28-30.
- Kızmaz, Z.(2006), “*Suçun Önemli Belirleyicileri Olarak İktisadi Etkenler: İşsizlik ve Suç İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış*”, Polis Bilimleri Dergisi, C.8, S.1, ss.73-90
- Kızmaz, Z. (2005), *Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme*. CÜ Sosyal Bilimler Dergisi. (2) s. 149-174.
- Kiedrowski, J. (1998), *Development and Crime*. International Development Information Centre.
- KOMDB. (2002a). *Kaçakçılık ve Organize Suç Terimleri / Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Rehberi V*. Ankara: EGM – KOMDB Yayınları. Yayın No:2002/4.
- KOMDB. (2007). *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Kitapçığı*. Ankara: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları.
- KOMDB. (2011). *EGM-KOMDB 2010 Raporu*. Ankara: KOMDB Yayını. Yayın No:2010-2076.
- KOMDB. (2013). *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Kitapçığı*. Ankara: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları.

- KOMDB. (1999). *Rapor*. Ankara: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları, s.9
- Köknel, Ö. (1976). *İnsanlık Tarihi Boyunca Dünyada ve Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Koptagel, G.(1981). *Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile*. İstanbul: Ak Yayınları. s.:245-255.
- Köknel Ö. (1998). *Bağımlılık “ Alkol Ve Madde Bağımlılığı”*. İstanbul: Birinci Basım; Altın Kitaplar Yayınevi, s.37-39, 144, 288-291.
- Köknel, O. (1983). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, (4. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kösemihal, N.Ş. (1971). *Durkheim Sosyolojisi*. İstanbul.
- Kurupınar, A. (2012). *Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı Bartın İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, s.34-40.
- Kurt, Ş. ve Kurt,E. (2007). *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara.
- Kültegin, Ö. Defne, T. (1997). *Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi Eğitici Kılavuzu*. İstanbul: Özel Okullar Derneği. AMATEM, s. 75-82.
- Macionis, J. (2012). *Sosyoloji*. Çev. Vildan Akan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.s.130-131
- Mycek M.J. ve Ark. (1998). *Formakoloji*. Çev. Pamir Ata Gündüz. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.

Marshall, Gordon. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Nirun, N. (1991). *Sistemik Sosyoloji Yüzünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi*. İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları

Oto, R. ve Eğilmez, L. (1991). *Diyarbakır'da Çocuk Suçluluğu*. Dicle Tıp Dergisi, C:18, s.1.

Ögel, K. (2001). *İnsan, Yaşam ve Bağımlılık Tartışmalar ve Gerekçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Ögel K., Erol, B. (2005). *Çocuklarda Sigara Alkol ve Madde Bağımlılığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Ögel, K. (1997). *Uyuşturucu Maddeler Ve Bağımlılık*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, Şefik Matbaası, s.11-43

Ögel, K. ve Ark. (2004). *Türkiye'de Dokuz İlde İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinde Tütün, Alkol Ve Madde Kullanım Yaygınlığı*. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 15(2):112-118.

Ögel, K. (2002). *Madde Bağımlılarına Yaklaşım ve Tedavi*. İstanbul: IQ Yayıncılık

Ögel, K. (2001). *İnsan, Yaşam ve Bağımlılık Tartışmalar ve Gerekçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Ögel, K.(2002). *Bağımlılığı Önleme Anne-Babalar Öğretmenler İçin Kılavuz*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Öztürk, H. (1993). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Hatiboğlu Yayınları.

- Öztürk, M.O.(2002). *Psikoaktif Madde Kullanımına Bağlı Bozukluklar. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. İstanbul: 9. Basım, Nobel Tıp Kitapevleri,.
- Özgüven, İ.E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları, s. 227.
- Özden, S.Y. (1992). *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı-Teşhis Tedavi Tedbirler*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri Yayını.
- Patterson, GR ve Stouthamer-L.M. (1984). *Aile Yönetim Uygulamaları ve Suçluluğun Korelasyonu. : Çocuk Gelişimi*. s.1299-1307
- Pınarcı, M. ve Ark. (2006). *Sentetik Uyuşturucularla Mücadele Yöntemi*. Ankara: EGM-KOMDB Yayınları, s.36,39,40.
- Platon. (2007). *Yasalar*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Poloma M. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Ankara: Palme Yayıncılık,s.217-218
- Salmaner, H. (2003). *Suç Yeri İncelemesi*. Şanlıurfa: Elif Matbaacılık, s. 135.
- Saygılı, S. (2001). *Babasız Çocuklar*. Zafer Dergisi, Sayı: (289) s.15.
- Sevil, H.T. (1998). *Uyuşturucu Bağımlılığı, Tanımlar, Sorunlar, Çözümler*. Ankara: Sabev Yayınları, s.15.
- Sevil, H. T. (1998). *Uyuşturucu Bağımlılığı*. Ankara: Sabev Yayınları, Yayın No: 3, s.16-63.
- Sevük, H. Y. (2007). *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Sutherland, E. and Cressey, D. (1966). *Principles Of Criminology*. New York: J.B. Lippincot Comp.

Siegel, L. J. (1989). *Criminology*. West Pub. Comp., St. Paul.

Şahin, M. (1999). *Lisedeki Öğrencilerin Başarı, Beklenti, Ekonomik Düzey Ve Çevrelerine Göre Psikoaktif Maddeleri Kullanım Yönünden Karşılaştırılması*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Şahin, M. (2007). *Madde Bağımlılığı Konusunda Türkiye' de Yapılmış Olan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Tayfun, V. (1998). *Kaçakçılık Mevzuatı*. Muğla: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü. s. 21-22.

Tekalan, Ş.A. (2006). *Çağın Ölüm Tuzakları*. İstanbul: Bilim Serisi. Sistem Matbaacılık, s. 186, 188, 212, 160-163.

Temel Britannica, Cilt 9, s.247-248.

Turner, H. A., Finkelhor, D. Ormrod, R. (2010). The effects of adolescent victimization on self-concept and depressive symptoms. *Child Maltreatment*, 15(2), 76-90.

TÜBA – UNFPA Nüfus ve Kalkınma Stratejileri Alt Programı, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları. *Ergen ve Ruhsal Sorunları - Durum Saptama Çalışması*. Ankara: (4).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/6, 19, 36, 39, 41, 51, 103) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. 2008.

- Tuzcular, E. (1999). *Zararlı Alışkanlıklar ve Etkin Kurtulma Yöntemleri*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, s.96-100.
- Tuğrul, B. (1993) *Okulöncesi Dönemde Etkin Öğretmen Modeli*. İstanbul: 9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri, 9. Ya-Pa Yayınları.
- Uz, A. (1996). *Toplumları Çökerten Sosyal Afetler 3. Bağımlılık Yapan Maddeler*. Konya: Genişletilmiş İkinci Baskı. Yeşilay Derneği Konya Şubesi Yayını, s.12,18,19.
- Ülgen, G. (1983). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 3. Baskı.
- Vardarlı, T. (1998). *Kaçakçılık Mevzuatı. Muğla: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü Yayını, s.17-21.*
- Vander Ven, T.M., Cullen, F.T., Carrozza, M.A Wright, J.P. (2001). Home alone: The impact of maternal employment on delinquency. *Social Problems*, 48(2), 236-257.
- Widom, C.S.(1989). *Child abuse, neglect, and violent criminal behavior*. *Criminology* p.:27: 251–272.
- Yağcı, M.T. (1999). *Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Eğitimcilerin Uyuşturucu İle Mücadelede Etkinlik Düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (1981). *Psiko Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu*. İstanbul: İstanbul Yayınları No:2798.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: 9.Baskı, Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1997). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 7. Baskı.

Yavuzer, H. (1999). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 19. Basım.

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. Ankara: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2007). *Çocuk Psikolojisi*, (30. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (1972). *Çocuklarda Psiko-Sosyal Gelişimin Ölçülmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: 9.Baskı. Remzi Kitapevi.

Yıldıran, G. (1983). *Okulöncesi Eğitimde, Okul, Ana-Baba ve Çevre Arasında İşbirliğinin Sağlanması*, Ankara: Okulöncesi Eğitim ve Sorunları. TED Yayınları,

Yörükoğlu, A. (1993). *Çocuk ve Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.

Yörükoğlu, Atalay. (1993). *Gençlik Çağı*. (8. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Yılmaz, A. (2004). *Uyuşturucu ve Bağımlılık*. Ankara: Eryaka Yayıncılık, s.31-32.

14. Sizce ailenizin gelir düzeyi aşağıdakilerden hangisidir?

Asgari ücret altı ()

Asgari ücret ()

1000-2000 ()

2000-3000 ()

+3000 ()

15. Anne babanızın durumu aşağıdakilerden hangisine uyuyor?

() Resmi nikâhlı ve birlikte yaşıyorlar

() Resmi nikâhları var ama ayrı yaşıyorlar

() İmam nikâhlı

() Boşanmış

() Diğer (Belirtiniz)

16. Siz dahil kaç kardeşsiniz?

:

17. Anne ve babanızın kardeşlerinizden birisini veya bir kaçını kayırdığını (ayrımcılık yaptığını) düşünüyor musunuz?

()Evet

() Hayır

18. Aileniz nerede yaşamaktadır?

İl:

İlçe:

19. Yaşadığınız mahallenin gelir düzeyi nasıldır?

() Düşük gelirli

() Orta gelirli

() Gece konu mahallesi

() Yüksek gelirli

20. Kimlerin yanında yaşıyorsunuz?

() Annem ve babamın yanında

() Annemin yanında

() Babamın yanında

() Akrabalarımın yanında

() Arkadaşlarımla

() Diğer (Açıklayınız Lütfen)

21. Ailenizde veya yakın akrabalarınızdan suç işleyerek ceza alan var mı? (Sabıkası olan var mı?)

()Evet Kim ve suçu nedir?:

.....)

() Hayır

22. Yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suç/suçlardan dolayı ceza alan var mı?

- () Evet (Cevabınız evet ise suçu nedir?:
.....)
() Hayır

23. Aile ve akrabaların arasında yaşça senden büyük olanlar sana kızdıklarında aşağıdaki davranışlardan hangisini yaparlar?

- ()Kötü, onur kırıcı, küfürlü sözler söylerler.
()Döverek cezalandırırlar.
()Evde bir odaya kilitleyerek cezalandırırlar.
()Evden kovarak cezalandırırlar.
()Diğer belirtiniz

24. Babanız annenize şiddet (vurmak, hakaret etmek) uygular mı?

- () Evet () Hayır

25. Hangi uyuşturucu maddeleri kullanıyorsunuz, belirtiniz.

26. Ne sıklıkla uyuşturucu madde kullanıyorsunuz?

- () Her gün
() İki-üç günde bir
() Her hafta
() Bulursam içerim
() İçmeden duramam

27. Neden bu uyuşturucuyu tercih ediyorsunuz? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

- () Fiyatı ucuz
() Bana etkileri çok iyi (kafası güzel)
() Her yerde var kolay alıyorum
() Dertlerimi unutturuyor
() Diğer belirtiniz

28. Madde kullanmaya kaç yaşında başladınız?

29. Neden uyuşturucu madde kullanmaya başladınız? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

- () Arkadaş ortamında başladım
() Okuldaki sorunlar yüzünden başladım
() Ailedeki problemler sebep oldu
() Merak
() Arkadaşlarım veya ailemde madde kullananlar var
() Diğer belirtiniz

30. Ailenizde madde kullanan var mı?
() Evet () Hayır
31. Arkadaşların arasında madde kullanan var mı?
() Evet () Hayır
32. Uyuşturucu maddeyi bırakmak ister misiniz?
() Evet
() Hayır
33. Uyuşturucu madde kullandığınız için pişman mısınız?
() Evet
() Hayır
34. Ailenizin size yeterince değer verdiğini düşünüyor musunuz?
() Evet
() Hayır
35. Aileniz uyuşturucu madde kullandığınızı biliyor mu?
() Evet
() Hayır
36. Aileniz uyuşturucu madde kullandığınız için üzülüyor mu?
() Evet
() Hayır
37. Çocuğunuzun uyuşturucu madde kullanmasını ister misiniz?
() Evet
() Hayır

Ek 2: Aile Değerlendirme Ölçeği

AÇIKLAMA: İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. **Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür.** Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum*)

Her cümlenin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. **Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz.** Mümkün olduğu kadar **çabuk ve samimi cevaplar** veriniz. **Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz.** Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2. Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3. Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4. Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5. Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6. Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7. Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8. Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9. Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10. Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11. Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12. Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13. Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14. Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15. Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16. Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17. Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18. Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19. Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınıyoruz.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

Ek-3: Etik Kurul İzin Muafiyet Formu

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 09/07/2015

Tez Başlığı / Konusu: Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

09/07/2015

Adı Soyadı: Oğuzhan BOZKURT

Öğrenci No: N11224270

Anabilim Dalı: Sosyoloji

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.**DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI**

Doç. Dr. Tuğça Poyraz TACOĞLU

Ek-4: Orjinallik Raporu

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 09/07/2015

Tez Başlığı / Konusu: Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 145 sayfalık kısmına ilişkin, 09/07/2015 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 23 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

09/07/2015

Adı Soyadı: Oğuzhan BOZKURT
Öğrenci No: N11224270
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Tüğçe Poyraz TACOĞLU